

ALTERNATIVNI MOD DOM

Časopis za stručnjake iz alternativne skrbi

Zemlja gost:
Finska

TEMA BROJA: DEINSTITUCIONALIZACIJA

Dragi čitatelji,

vjerujem da je većini vas poznato ono stanje potpune iscrpljenosti uslijed beskrajnih pokušaja realizacije nekog (naoko običnog) zadatka koji zbog niza prepreka (očekivanih, neočekivanih i onih totalno nestvarnih) u tome nikako ne uspijevate. Prolaze sati, dani, mjeseci... a vi i dalje pokušavate naći neki novi prolaz, neku malu rupu kroz koju će se nazrijeti svjetlo, ali ubrzo shvatite da ste i dalje na istom mjestu i pitate se: „I što sad?“ „Budimo kao magarac!“, odgovara učitelj u filmu „Radikalno“ (pogledati u Inspiraciji) i nastavlja: „Koliko god nas zatrpavali blatom stresimo ga s leđa i upotrijebimo da postanemo najbolji mi!“

Kada se uhvatiš vrućeg krumpira poput teme deinstitutionalizacije i sam moraš proći ono što već desetljećima karakterizira ovaj proces u regiji. Izazove i pomake u tom procesu opisali su za svaku zemlju pojedinačno predstavnici različitih institucija (sveučilišta, ministarstava, nevladinih organizacija). Sve rečeno možda najbolje sumiraju stihovi pjesme Parnog Valjka „Godine prolaze“: „Korak naprijed, natrag dva, takva nam je valjda sudbina“. Pozivanje na sudbinu nekako je uvijek dobro opravdanje, pogotovo onda kad nedostaje političke volje za prihvaćanje i implementaciju zdravorazumskih, već isprobanih rješenja. Tako ćete u našem časopisu otkriti da Porodični saradnik i Obiteljski suradnik nisu ista usluga, ali su i jedan i drugi nastali u suradnji Unicefa i nadležnog ministarstva. Obiteljski suradnik na samim je počecima primjene (i to ne kao usluga već kao aktivnost), a Porodični saradnik, unatoč sjajnim rezultatima, već je prestao s postojanjem. I dok porodični saradnici u RS već sedam godina čekaju na ispunjenje danih obećanja o nastavku projekta, u Finskoj broj timova jedne jaaaako slične usluge kontinuirano raste. U rubrici Zemlja gost, imat ćete priliku saznati više o Multidimenzionalnoj obiteljskoj terapiji (eng. MDFT) i zašto su Finci spremni izdvajati značajna sredstva za njenu primjenu.

S dalekog sjevera donosimo i darove, ipak tamo živi Djed Mraz, a kojem su u pripremi paketa pomogli vilenjaci iz Veleposlanstva Republike Finske u Zagrebu na čelu sa savjetnicom Laurom Stojić. Ona je za vas napisala i predivno pismo usporedbe svoje zemlje porijekla (Finska) i zemlje u kojoj živi već 20 godina (Hrvatska).

Mi smo o Fincima naučili i da su to jednostavni ljudi koji ne vole kićenja ni u rečenicama ni u djelima. Znamo da će pobornicima kozmetičkih promjena ovo biti teško shvatljivo jer što ima smislenije od periodičnih promjene naziva ustanova i stavljanja lijepih novih ploča s nerazumljivim imenima na iste zgrade. Nek' narod vidi da se stvari mijenjaju. Psihologinja Asja Zenko pitala se je li se možda o tome išta pitalo djecu koja u tim zgradama žive i pripremi li ih adekvatno na promjenu imena jedinog doma koji trenutno imaju.

Srećom, kod nas još ima „magaraca“ kojima nije do kozmetike već do vrijednog stresanja blata s leđa i hrabrog koraćanja prema naprijed. Donosimo i ovaj put pregršt takvih inspirativnih priča - primjerice o TOMBlju -savjetovališnom kombiju koji dolazi i tamo do kud su svi drugi zaboravili puteve, o Uličnim svjetiljkama -časopisu kojim se već 15 godina osiguravaju sredstva za smještaj osoba u beskućništvu, o zagarčkim aktivnostima za ostvarenje prava srodničkih udomitelja, o Ankičinom životnom putu od djevojčice u udomiteljstvu do sestre udomiteljice...

Iakovam se učini da za ostvarenje promjena moramo biti pravi magarci, shvatit ćete da tu nema ničeg tako radikalnog, dapače „treba nam tako malo, skoro ništa, jedan kremen i jedna iskra“, kako bi pjesnički rekao Urban, a stručno opisala Sylvia Cool, master trenerica MDFT-a: „Zapravo se sve svodi na ljubav...upravo ona je najvažniji faktor u iscjeljenju.“

Stoga predlažemo da stresete blato sa svojih leđa, udobno se namjestite, obavijestite kolege da vas ne smetaju i uživajte u čitanju!

Ljiljana Ban
Izvršna urednica

Alternativni MOD/DOM – časopis za stručnjake iz alternativne skrbi

Broj 4. svibanj, 2024.
ISSN: 2949--843

IZDAVAČ: Stichting Kinderperspectief,
Terborchstraat 1, 8011 GD Zwolle
Nizozemska

IZVRŠNA UREDNICA: Ljiljana Ban

UREDNIČKI TIM:

Antonija Bračulj, Denis Čulahović, izv.prof. Gabrijela Ratkajec Gašević,
Ljubiša Jovanović, Saša Risojević, doc.dr.sc. Jelena Tanasijević, Martine
Tobé, Milan Todorović, Gabrijela Trbuščić, Marijan Tustonja, Ljiljana Ban

NOVINARKE: Dijana Janković, Miruna Kastratović, Anisa Šetka

TIM ZA PODRŠKU: Marko Ban i Ognjen Livada

DIZAJN I TISAK: ACT Printlab d.o.o., Čakovec

KONTAKT: Lban@kinderperspectief.nl

Časopis je dostupan u tiskanom i online izdanju i besplatno se dostavlja u ustanove socijalne skrbi za djecu i mlade na području BiH, Hrvatske i Srbije. Ukoliko i vi želite primati tiskano ili/i online izdanje časopisa, slobodno nam se javite na gore navedenu kontakt e-mail adresu.

Sadržaj časopisa podliježe Creative Commons licenci te dopušta dijeljenje sadržaja pod uvjetom da se isti ne koristi u komercijalne svrhe i navede izvor, kao i da novi sadržaj podliježe jednakim uvjetima.

Sadržaj

Za početak	6
Aktualno	7
Iz stranica dnevnika stručnjaka po iskustvu	13
Pitam se pitam	14
Psihološki kutak	15
Koga se to tiče?	15
Iz perspektive mladih	17
Idealni sistem socijalne zaštite: Povezanost kao put ka življenju	17
Tema broja: Deinstitutionalizacija	19
Moramo željeti više za djecu	20
Ključ za uspjeh deinstitutionalizacije je u rukama svih nas	22
Proces deinstitutionalizacije: Verujem u naše dobro definisane strateške ciljeve	25
Partnerstvo i inovacija olakšavaju put deinstitutionalizacije	28
Intervencije u obitelji - najbolja prevencija	30
Podrška i pomoć biološkoj porodici: Porodični saradnik za porodicu i sa porodicom	33
Upoznajte TOMBI - Najveseliji kombi u Hrvatskoj koji pomaže obiteljima	36
Centar za porodični smeštaj i usvojenje Novi Sad	38
Prednosti organiziranog stanovanja su neosporne	41
Sve što radimo – radimo zbog ljudi i za ljude	44
Iz perspektive hranitelja	47
Naučiti preživjeti – i sestra i hraniteljica	43
Zemlja gost – Finska	50
Uvodni pozdrav Laure Stojić, savjetnice u Veleposlanstvu Republike Finske u Zagrebu	50
I još malo zanimljivosti o Finskoj	51
Alternativna skrb o djeci i proces deinstitutionalizacije u Finskoj	53
Obitelj podrške – socijalna usluga za djecu i roditelje koju pružaju volonteri	56
Multidimenzionalna obiteljska terapija – moćne promjene u samo šest mjeseci	59
Znate šta?	62
Iz stranica dnevnika odgajateljice	69
Inspiracija	70
Za kraj... ..	74

“

Moramo željeti više za djecu
i više za sebe kao sustav

- Prof. dr. sc. Ivana Borić

”

MODS u borbi protiv siromaštva

PIŠE: Nataša Raičević, izvršni direktor Centra za socijalno preventivne aktivnosti GriG

FOTO: Arhiva Mreže organizacija za decu Srbije

Siromaštvo je nažalost jedan od gorućih problema sa kojim se Republika Srbija suočava dugi niz godina. Ekonomska i politička situacija u svetu u velikoj meri utiče na situaciju u Srbiji i pogađa značajan deo populacije. Kako bismo učinili nešto da se ova slika u društvu promeni, kako bi se kontinuirano radilo na smanjenju rizika od siromaštva i posledica koje ono ostavlja na kvalitet odrastanja dece, Mreža organizacija za decu Srbije (skraćeno MODS) pokušava aktivno da skrene pažnju društva i donosilaca odluka na iznalaženje efikasnijih načina da se smanji rizik od siromaštva u Srbiji.

Mreža organizacija za decu Srbije – MODS predstavlja savez udruženja koji čini preko 100 organizacija članica koje se bave zaštitom i promocijom prava deteta u Srbiji.

Misija MODS-a je ostvarivanje prava, unapređenje položaja i poboljšanje kvaliteta života dece u Srbiji. MODS se zalaže za inkluzivno društvo u kome sva deca odrastaju bezbrižno i srećno, zaštićena od zlostavljanja, zanemarivanja, diskriminacije i nasilja, i pod jednakim uslovima ostvaruju pristup kvalitetnom formalnom i neformalnom obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, socijalnim uslugama i zdravoj životnoj sredini.

U februaru ove godine, MODS je organizovao susret tematske grupe za socijalnu zaštitu, zdravlje i stanovanje koja se upravo bavila temom siromaštva. Sastanak je vodila koordinatorka tematske grupe, Maja Milačić iz GRiG-a.

Fokus sastanka bio je na razmatranju trenutnih izazova i

traženju konkretnih rešenja problema sa kojima su suočena deca. Prisutne organizacije su imale priliku da predstavljaju svoj rad, ideje i inicijative koje sprovode na lokalnom i nacionalnom nivou.

Na sastanku je prepoznato da bi zadatak članica MODS-a bio da ukaže Vladi na propuste u ophođenju prema problemu siromaštva. Ideja je da se od Vlade Republike Srbije zahteva garancija za svako dete - adekvatne uslove za stanovanje, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu i zaštitu od nasilja i iskorišćavanja.

Zastupanje Mreže i njeni zahtevi biće potkrepljeni istraživanjem kojim će se obuhvatiti oni najpogođeniji problemom siromaštva.

Nastojanja svih članica mreže za ovu godinu je da i na lokalnom nivou nastave da rade na obezbeđivanju ostvarivanja prava sve dece na kvalitetan život i odrastanje kroz programe koje pružaju u zajednici i saradnju sa drugim pružaocima usluga i institucijama.

8. FEBRUAR 2024.

MODS
MREŽA ORGANIZACIJA ZA DECU SRBIJE

Projekt "Ulične svjetiljke" kao konkretna pomoć potrebitima kroz 15 godina kontinuiranog rada

PIŠE: Dunja Osojnak Marinović, urednica časopisa Ulične svjetiljke

FOTO: Arhiva - Ulične svjetiljke

Rad u sustavu socijalne skrbi je kompleksan, zahtjevan, a ujedno i predivan. „Nije sve za svakoga“ kaže poslovice, pa tako nije za svakoga rad s beskućnicima i osobama u riziku od beskućništva.

Beskućnici u Hrvatskoj složen su problem koji zahtijevaju multidisciplinarni pristup, kao uostalom i sve kategorije korisnika o kojima se brine sustav socijalne skrbi. Usudila bi se reći da naša država nema jasan plan skrbi o beskućnicima te da je tu skrb u velikoj većini prepustila udruženjima građana koje nisu direktno pod državnom palicom. Stoga osobe koje rade s beskućnicima grcaju u problemima, ponajviše financijskim, kao i kadrovskim.

Rekla bi da većina onih koje se bave beskućnicima ovise o dobroj volji volontera i donatora koji krpaju rupe koje se daju zakrpati. Vrlo je malo konkretnih programa koji nude beskućniku konkretnu i brzu pomoć u trenutku kad se nađu pred tako velikim životnim problemom kao što je gubitak krova nad glavom, posla, obitelji, dostojanstva...

Ne tako davne 2007.g. Rijeka je dobila prvo prihvatilište za beskućnike „Ruže sv. Franje“, a ljudi bez krova nad glavom svoj dom. Prihvatilište je otvoreno od strane vjernika laika koji su bili članovi Franjevačkog svjetovnog reda na Trsatu koji jednostavno nisu više mogli gledati ljude po klupama te su odlučili nešto učiniti. I dandanas ista skupina vjernika laika vodi to prihvatilište. Iako laici, vrlo brzo su shvatili da osim krova nad glavom i komadića kruha ljudima je više od svega potrebno vratiti dostojanstvo.

Godinu dana nakon otvaranja prihvatilišta pokrenut je projekt "Ulične svjetiljke" kao slijed u procesu resocijalizacije beskućnika koji su nakon nekog vremena odlazili iz našeg Prihvatilišta s financijskim osloncem kroz istoimeni projekt.

„Ulične svjetiljke“ je časopis o beskućništvu i srodnim

društvenim temama te prvi ulični časopis u Hrvatskoj. To je način socijalnog zapošljavanja ljudi u kojem beskućnici i druge socijalno ugrožene osobe dobivaju priliku za rad kao kolporter i istoimenih novina koje se prodaju na ulicama gradova. Na taj način izravno se djeluje na materijalnu i psihičku dobrobit korisnika-prodavača koji prodaju časopise i pri tome prihoduju polovinu od cijene časopisa koja iznosi 1,30 EUR. Sve donacije koje građani daju prilikom kupnje prodavaču iznad cijene časopisa pripadaju prodavaču.

Beskućnici i druge socijalno ugrožene osobe motivirane su za prodaju časopisa jer je to posao za koji nisu potrebne posebne kvalifikacije i s njime mogu započeti odmah. Omogućuje im se da samostalno određuju svoje radno vrijeme ovisno o vlastitim potrebama i fizičkim mogućnostima. Osobe u ovom projektu su one koje imaju razne zdravstvene probleme koje su ih dovele do toga da više ne mogu obavljati svoj posao. Korisnici su socijalne pomoći, premladi da bi ostvarili mirovinu, a prestari za prekvalifikaciju za neki primjeren posao. Tu su i neki umirovljenici s vrlo niskim mirovinama te psihički bolesne mlade i starije osobe. Prodajom si osiguravaju financijska sredstva za plaćanje „krova nad glavom“ i zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Prodavači koji nisu beskućnici, nego osobe slabog imovinskog statusa koje već imaju smještaj, dobivaju priliku za poboljšanje životnog standarda te mogućnost cjelovite brige o sebi i obitelji.

Prilikom obavljanja poslova prodavači nose uniformu i akreditaciju po čemu su raspoznatljivi na ulicama. Uredništvo vodi računa da se svaki izlazak novog broja časopisa popratni medijski kako bi se građanstvu svratila pozornost na prodavače koji časopis trebaju prodavati nenametljivo. Teme u časopisima su socijalnog karaktera te približavaju građanstvu sadržaje koje nisu zastupljene ni u jednom drugom časopisu. Časopis u potpunosti nastaje angažmanom volontera koji pišu i fotografiraju te svoje talente s ljubavlju daruju za dobrobit drugih. Svatko tko se osjeća da bi mogao doprinijeti nastanku ovog časopisa pozvan je da se uključi. Kao što je svatko od nas pozvan pomoći potrebitom ne bilo koji način bez čekanja da to netko drugi učini. Posebnost je što i sami korisnici projekta pišu članke za časopis što kupcima omogućuje da se upoznaju sa životima ljudi u njihovoj blizini te se na taj način ruše predrasude o siromašnima i skidaju etikete.

Posebna je važnost projekta da u svakom gradu gdje se vrši prodaja časopisa postoji distributer koji, osim što dijeli časopise prodavačima, ima ulogu pratitelja. Distributeri su osobe koje se redovito sastaju s prodavačima, razgovaraju o osobnim problemima i problemima s poslom. Oni su ujedno i pratitelji prodavača i imaju značajnu ulogu u resocijalizaciji ljudi koji su tek izašli iz Prihvatilišta, a imaju značajnu ulogu i u osnaživanju ostalih socijalno ugroženih osoba uključenih u projekt.

Puno se pažnje posvećuje zajedničkim druženjima, izletima i hodočašćima kako bi se tim ljudima dalo do znanja da je nekome stalo. Bez obzira na neimaštinu ipak svaki korisnik projekta „Ulične svjetiljke“ naglašava kako najljepše što mu se može poklonit jest - vrijeme.

Za argumentovano jače pomagače

PIŠE: Julija Popović, dipl.pravnicu., predsjednica Udruženja pravnika socijalne zaštite „Argument“

FOTO: Arhiva Udruženja pravnika socijalne zaštite „Argument“

Udruženje pravnika socijalne zaštite „Argument“ i Komora socijalne zaštite RS bili su domaćini dvodnevog Trećeg festivala prava i socijalne zaštite kao međunarodnog stručnog skupa, tradicionalno u februaru, u Leskovcu. Cilj skupa je da se zaposleni osnaže i da kroz zajedničku saradnju, razmenom iskustva, uspostave i izjednače svoje standarde u stručnom postupanju a sve u cilju što kavijetnije zaštite i pružanja usluga svojim korisnicima.

Blizu 400 kolega iz sistema socijalne zaštite, saradnika, pravnika i drugih stručnih radnika imalo je priliku da čuje izlaganja predstavnika Ministarstva, Zaštitnika građana Zorana Pašalića, Poverenika za pristup informacijama od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Milana Marinovića, Poverenika za zaštitu ravnopravnosti Brankicu Janković, počasnog člana „Argumenta“, Dragana Vulevića, profesora prava, Nebojšu Šarkića., kao i kolege iz Severne Makedonije i Bosne i Hercegovine.

Učesnici konferencije, su mogli čuti interesantne primere najčešćih povreda Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i o zloupotrebi prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja. Prisutni su dobili otvorenu saradnju od Zaštitnika građana RS uz ohrabrenje da se trebamo osloboditi straha u svom poslu, jer u suprotnom oni, kojima treba da rešimo neki problem neće dobiti adekvatnu zaštitu i stručnu pomoć. Rad u sistemu socijalne zaštite nije lak jer nosi sa sobom odgovornost za tuđi život a da zaposleni moraju biti humani, imati razvijenu empatiju i veliki stepen tolerancije na različitosti i veliko razumevanje tuđih potreba, istakao je predstavnik ministarstva. Razgovaralo se i o diskriminaciji i ravnopravnosti, gde se diskutovalo o pravnim i etičkim izazovima u komunikaciji sistema socijalne zaštite sa javnosti.

Učesnici panela istakli su da je u cilju unapređenje sistema socijalne zaštite, dobar odnos ustanova i kolega sa medijima i javnosti generalno neophodan, da aktuelno nije sjajan i da je put za njegovo unapređenje pun izazova. Da je neophodna podrška donosioca odluka, ali i da puno odgovornosti leži na profesionalcima koji moraju puno raditi na sebi kako bi svojim znanjem i profesionalizmom predupredili nastanak nekih neželjenih događaja.

Kao jedan od sistema koji u sebi tradicionalno nosi epitet zaštitnika najranjivijih društvenih grupa, sistem socijalne zaštite se suočava sa izazovima različitih oblika odgovornosti a najviše odgovornosti kada su u pitanju korisnici sistema socijalne zaštite. Adekvatna zaštita korisnika sistema socijalne zaštite može biti kvalitetna samo ako stručni radnici

Skupština UPSZ sa drugog dana festivala

Svečano otvaranje Festivala

u socijalnoj zaštiti budu adekvatno zaštićeni i budu adekvatno pripremljeni za sve izazove sa kojima se susreću u obavljanju svojih svakodnevnih poslova. Samo ukoliko imaju adekvatne argumente i poseduju stručna znanja za sprovođenje određenih procedura i postupaka mogu biti profesionalni, otvoreni za druge i time spremni da pruže adekvatnu stručnu pomoć kako korisnicima tako i sami sebi.

Međutim, u skladu sa suvremenim trendovima koji ne podupiru prevladavajuću zastupljenost modela institucionalnog tretmana, 2014. godine djelatnost Centra se širi na pružanje socijalnih usluga u zajednici. Tim procesom deinstitutionalizacije Centar je napravio najveći iskorak u unapređenju tretmana za korisnike kojima je iz različitih razloga potrebna pomoć izvan roditeljskog doma. Zloglasni odgojni dom zamijenjen je uslugama organiziranog stanovanja uz sveobuhvatnu podršku i organiziranog stanovanja uz povremenu podršku, u okviru kojih se skrb o djeci pruža u što prirodnijem okruženju, u obiteljskoj kući i garsonijeri te su tako paviljoni s rešetkama na prozorima postali dio prošlosti. Paralelno s tim Centar se nastavio orijentirati na razvijanje preventivnih programa u radu s djecom, mladima i obiteljima u riziku na području cijele Krapinsko – zagorske županije, iako i dalje imamo korisnike iz drugih dijelova Hrvatske. Djelatnost Centra je proširena na pružanje novih socijalnih usluga za djecu i mlade i njihove obitelji u riziku, a to su usluga poludnevnog boravka te usluga savjetovanja i pomaganja obitelji.

Naši su korisnici – djeca ... stigmatizirani

Naši korisnici danas obuhvaćaju puno širu populaciju od djevojaka s problemima u ponašanju, iako ta informacija i dalje nije poznata široj javnosti. To su djeca i mladi kod kojih su prisutne različite teškoće proizašle iz nesigurnog i nedovoljno poticajnog obiteljskog okruženja, niskog samopouzdanja, osjećaja potištenosti i srama, odgojne i obrazovne

„Skidamo etikete“ – kampanja Centra za pružanje usluga u zajednici Zagorje

PIŠU: Odgajateljice Monika Kozjak i Nikol Agatić te ravnateljica Tamara Kotarski

FOTO: Foto Gaj Krapina i privatna zbirka odgajateljica CPUZ Zagorje

Centar za pružanje usluga u zajednici Zagorje je ustanova socijalne skrbi sa sjedištem u Bedekovčini koja pruža socijalne usluge djeci, mlađim punoljetnim osobama bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djeci u riziku za razvoj problema u ponašanju, djeci i mladima s problemima u ponašanju te primarnim i udomiteljskim obiteljima.

Od 1945. pa sve do 2019. godine, tada Odgojni dom Bedekovčina, bio je jedina ustanova socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj za institucionalni smještaj isključivo ženske populacije s problemima u ponašanju i teškoćama mentalnog zdravlja. Bio je percipiran kao ustanova za tretman „složenijih slučajeva“ zbog čega i danas za sobom vuče stigmatu zloglasnog Odgojnog doma Bedekovčina.

zapuštenosti te nedovoljne razvijenosti svakodnevnih životnih vještina u skladu s njihovom dobi. Djelatnici Centra Zagorje im nastoje ponuditi šansu za bolji život, osnažiti ih za samostalan život primjenom etičkih vrijednosti i njihovih vlastitih resursa koji će im pomoći da izgrade otpornost i budu PRIHVACENI članovi našeg društva. Međutim, zbog duge povijesti ustanove, naši su korisnici stigmatizirani članovi našeg društva. Od nazivanja pogrdnim imenima, odbacivanja, omalovažavanja, do ograničavanja pristupa pravima i uslugama jer „s njima uvijek samo problemi“. Kako po stavovima javnosti i lokalnog stanovništva, tako i različitih sustava poput zdravstva, policije, pravosuđa i obrazovanja, naši se korisnici nalaze na margini našeg društva i pridodaju im se različite „etikete“.

Stigmatizacija se odnosi na proces negativnog obilježavanja osobe, dodavanje negativnih obilježja na temelju jedne od karakteristika koju posjeduje pri čemu stigmatiziranu osobu ne obezvrđuje samo obilježje, već odnos društva prema tom obilježju (Zagrebačko psihološko društvo). Funkcija stigme je u povijesti bila da se osobu percipira manje vrijednim članom društva, onim koji bi trebao biti isključen iz društva (jezična definicija stigmatiziranja: „žigosati, obilježiti / obilježavati pred javnošću negativnom značajkom, prokazati“).

Kampanja „Skidamo etikete“

Kako bi naši korisnici, ali i djeca u alternativnoj skrbi općenito, dobili šansu za uključivanje u samostalan život u zajednici kao i njihovi vršnjaci, pokrenuli smo društvenu i medijsku kampanju protiv stigmatizacije pod nazivom „Skidamo etikete“.

Kampanja je simbolično pokrenuta povodom obilježavanja Međunarodnog dana skrbi („Care Day“) koji se obilježava svaki treći petak u veljači, a ove godine je to bio 16. veljače. Dan skrbi je međunarodni dan djece i mladih u alternativnoj skrbi kojim se naglašava važnost skrbi u našim životima i u našim zajednicama. To je dan koji je posvećen pokazivanju pažnje, empatije i podrške drugima ističući važnost brige za vlastitu dobrobit kao i dobrobit onih kojima smo okruženi. Prvi puta taj dan obilježen je 2006. godine, a samu ideju o obilježavanju razvili su upravo mladi koji su izlazili iz skrbi, razmjenjivali svoja iskustva te došli do zajedničkog zaključka: javnost nerijetko nije upoznata sa stvarnim stanjem sustava skrbi što je pridonijelo njihovom zajedničkom iskustvu stigme i negativnih percepcija i stereotipa o djeci i mladima koji jesu ili su bili u skrbi!

Svake godine članovi EPIC Care zajednice i Vijeća mladih određuju temu Care Day, a za 2024.g. odabrali su sljedeću: „Ja sam ono što sam izabrao postati“. Vođeni ovom temom te željom isticanja zajedništva i slavlja djece i mladih u skrbi, i mi želimo dati svoj doprinos!

U sklopu naše kampanje „Skidamo etikete“ zajedno s našim korisnicima želimo educirati javnost o brojnim stigmatama koje su im nametnute činjenicom da su djeca i mladi u skrbi! Upravo su one stale ispred objektiva kamere kako bi dale doprinos u borbi protiv stigmatizacije s kojom su se susretale ili se i dalje susreću.

U daljnjem razdoblju očekuju nas različite aktivnosti - objave na društvenim mrežama, podjela plakata brojnim ustanovama, radionice o stigmatizaciji u poludnevnim boravcima, izlaganja na konferencijama.

Osim dijeljenjem plakata, jedan od načina koji se približavamo lokalnoj zajednici je Pub kviz u Zaboku u organizaciji feJst domaće ekipe i Lions cluba Zagorje. Na kvizu povodom dana žena sudjelovalo je čak 19 ekipa koje su prikupile vrijednu donaciju za opremanje naše novu kuće u Zaboku u kojoj su smješteni korisnici organiziranog stanovanja, djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi.

Pozivamo Vas da se i vi uključite u našu medijsku kampanju „Skidamo etikete“ dijeljenjem naše priče i sadržaja koji ćemo u narednom periodu objavljivati na našim službenim Facebook (Centar Zagorje) i Instagram (@centar_zagorje) stranicama te da zajedno s nama skidate etikete s djece i mladih u skrbi jer „...njihova tuga, ljutnja i agresija nisu oni, već ono jedino kako znaju...“ (Jadranka Juranić, odgajateljica)

ZILIK – 50 godina

PIŠE: Sonja Švec Španjol, mag. hist. art., izbornica ZILIK-a i kustosica izložbe "ZILIK – 50 godina"

FOTO: Damjan Španjol /PerceiveArt; Zoran Pero Radaković

ZILIK slavi punih 50 godina postojanja. Riječ je o jedinstvenoj likovnoj koloniji koja je nastala davne 1974. godine na inicijativu naivnog slikara Petra Grgeca koji je htio pokrenuti likovnu koloniju u Karlovcu i to u zimskim mjesecima kada je većina umjetnika slobodna. Nije naišao na razumijevanje od strane grada i lokalnih umjetnika, ali mu je supruga Dana Grgec, koja je tada već duže vrijeme surađivala s Dječjim domom Vladimir Nazor, predložila da se javi ravnatelju Peri Caru. Kako je Pero Car bio vrstan pedagog, odmah je prepoznao sve prednosti i dobrobiti koje bi održavanje likovne kolonije moglo imati za štíćenike Doma i tako je nastao ZILIK – Zimska likovna kolonija. Ono što ZILIK čini jedinstvenom kolonijom jest činjenica da je nastao za i zbog djece bez adekvatne roditeljske skrbi i ta temeljna misao je i dandanas nit vodilja prilikom organizacije ZILIK-a. Naime, krajem siječnja svake godine održava se ZILIK u nekadašnjem Dječjem domu Vladimir Nazor, današnjem Centru za pružanje usluga u zajednici Vladimir Nazor, u Karlovcu. ZILIK se sastoji od Velikog i Malog ZILIK-a. Veliki ZILIK obuhvaća umjetnike iz cijele Hrvatske i regije koji za vrijeme trajanja ZILIK-a borave u Domu – slikaju i druže se s djecom, a Mali ZILIK obuhvaća likovne radionice koje osmišljavaju i vode akademski školovani umjetnici. Svaki dan jedan umjetnik ili umjetnica održi dvije likovne radionice za štíćenike Doma, ali i djecu koja dolaze iz škola i domova iz cijele Hrvatske.

ZILIK predstavlja jedinstven spoj umjetnosti i humanosti kroz rad akademskih umjetnika koji svake godine u siječnju provode tjedan dana s djecom bez odgovarajuće roditeljske skrbi kako bi oplemenili njihov život uspostavljanjem pozitivnog odnosa prema umjetnosti. Djeca na taj način proširuju vlastite obzore, obogaćuju iskustva i spoznaje, druže se i socijaliziraju, razvijaju slobodu mašte i izražavanje doživljenog, što znatno pridonosi stvaranju pozitivnog odnosa prema vanjskom okruženju.

Ove godine ZILIK slavi punih pola stoljeća postojanja te smo uz klasičan Veliki i Mali ZILIK organizirali reprezentativnu izložbu iz fundusa pod nazivom "ZILIK – 50 godina" koja je od 22. siječnja do 29. veljače 2024. bila organizirana u Galeriji Vjekoslav Karas u Karlovcu, a od 13. do 31. ožujka 2024. u Galeriji AMZ u Zagrebu.

Fundus ZILIK-a broji preko 2100 djela više od 700 umjetnica i umjetnika. Napravili smo selekciju od 150 radova stotinu umjetnica i umjetnika koji su od samih početaka do danas sudjelovali na ZILIK-u te smo kroz retrospektivnu izložbu predstavili bogatstvo i raznolikost djelovanja ZILIK-a. Naime, na izložbi su predstavljena djela naivnih umjetnica i umjetnika koji su prve tri godine bili dominantni sudionici poput Petra Grgeca, Željka Božića, Franciske Petelinšek, Dragice Belković, Ivana Lackovića Croate i Ivana Rabuzina, zatim djela najvećih hrvatskih umjetnica i umjetnika XX. i XXI. stoljeća kao što su Ivo Šebalj, Zlatko Prica, Edo Murtić, Miroslav Šutej, Ivan Kožarić, Ivica Antolčić, Nives Kavurić-Kurtović, Dubravka Babić, Edith Merle, Vera Dajht-Kralj i Branka Uzur, ali i mlađe generacije koje su sudjelovale na ZILIK-u u posljednjih 10-ak godina kao što su Mateja Rusak, Marina Čorić, Iva Starac, Dora Bakek i Jasmina Jakopanec. Na izložbi su zastupljeni i neizostavni karlovački umjetnici koji su od samih početaka prisutni na ZILIK-u te je jedan dan za vrijeme održavanja ZILIK-a posvećen upravo njima, a možemo izdvojiti i neka imena poput Daniela Butale, Vanje Krmpotić i Ivane Maradin. Uz impresivnu izložbu, ove godine smo na ZILIK-u imali i posebne goste – meteorologa Zorana Vakulu i karikaturista Nika Titanika koji su predstavili svoj zajednički projekt meteoslikovnica "Vremenaste priče".

50. ZILIK je svečano zatvoren 26. siječnja 2024. otvorenjem izložbe radova nastalih na Velikom i Malom 50. ZILIK-u, a tijekom ove godine organizirat ćemo i pet samostalnih izložbi akademskih umjetnica i umjetnika u Galeriji ZILIK u Karlovcu putem kojih ćemo se zahvaliti našim dragim voditeljicama i voditeljima likovnih radionica na Malom ZILIK-u, a to su Jelena Sokić, Vice Glibota, Lucija Marin, Nevena Živić i Ivan Midžić.

Dugogodišnja tradicija održavanja ZILIK-a oduprla se zubu vremena prvenstveno zbog predanog i kontinuiranog rada na razvoju plemenitih ljudskih vrijednosti kod djece, te kroz poticanje njihove mašte i kreativnosti, kao i pružanje osjećaja slobode u izražavanju, učeći ih kako ostvariti kvalitetan međuljudski odnos kroz vrijeme provedeno u kreativnom stvaralaštvu s umjetnicima i djecom iz osnovnih škola i drugih domova iz cijele Hrvatske. Upravo zbog slojevitosti i poruka koje ZILIK nosi, osiguran je kvalitetan edukativno pedagoški program koji prati rad umjetnika i nadopunjuje iskustvo koje se pruža posjetiteljima radionica, ali i kasnijih izložbi. Umjetnička djela su poput djece, otvorena interpretaciji i subjektivnom čitanju, a program ima za cilj posjetiteljima svih dobnih skupina približiti kako Centar, tako i umjetnost, te olakšati razumijevanje domske i umjetničke djelatnosti.

Planeta M1 (4): Karta u jednom smjeru

PIŠE: Astronaut D14

Završi se u dahu. Cijelo naše lutanje nebom iznad nas, atmosferu učini još misterioznijim. Ako ste mislili dragi moji, da će vas Destinova pripovjetka upoznati s ovim svijetom ili prilagoditi njemu bar malo, sad vam na izrazu lica vidim da ste se prevarili. Ček, pa vi niste znali? Heee, vama niko nije rekao. Sad vidim. Nema povratka. Ovo su bile karte u jednom smjeru. Ne znam da li ste očekivali da je ovo izletišta na koje dođete, malo platite kartu za muzej, popijete kaficu, neki selfi i nazad? Pa dragi moji, nadam se da ste konačno shvatili. Nama koji smo već jako dugo tu, ovo postade toliko navika, pa u želji da vas što bolje ugostimo, i ne rekospo da nema nazad. Ponoviću vam, nismo više u ovoj uvodnoj priči. Ova planeta je vaš novi dom.

Naime, Destinova šetnja vam ustvari dođe kao neka uvodna sesija. Znaam, i mene je prevario prvi put. Vidim da ste svi tokom naše šetnje bili na različitim mjestima, svakom misli na svoju stranu. Vjerovatno sa najmilijima. Ili kamo god vas Destino posla. Zaboravio sam da vam kažem i to. Telefoni vam neće raditi neko duže vrijeme. Dakle, kako ste se pozdravili sa zemljom, tako će neko vrijeme i da ostane. Vaši neće znati de ste, šta vam se dešava i kako ste. Logično je da isto tako, nećete ni vi za njih. Ali utješiću vas. Sve to prođe brzo. Pa ćete u nekom trenutku dobiti mogućnost da se javite zemlji. A kad? Pa znaš šta Jovi, nekom traje dan, nekom mjesec, a nekom pak godinu. Biću iskren, neko i nikad ne uspije. Od vas sve zavisi. Imate Destina i mene, pa ćemo se potruditi da vam pomognemo. Ali na koncu, sve je do vas. Prostorije u kojima ste danas „privremeno“ boravili će biti vaš novi dom. Na neodređeno vrijeme. Cimeri koji su vam dodjeljeni isto tako. Preporučujem da se što prije združite, ili ne. Svakako ćemo provoditi dosta vremena zajedno. Hrana koju ste klopali danas isto. To vam je, što vam je. Mamin pasulj, zaboravite. Zeljanik, pa vala isto. Nema ni domaće supe. Al ima kupatilo. Doduše jedno na par soba. Siguran sam da ćete se snaći. Možda je pravo vrijeme da vam saopštim i ovo: Naučite da djelite. Što ne podjelite, vrlo lako može da dobije noge. Tu vam onda dodajem, da je sve moje, vaše takođe. Malo sam duže tu, pa sam eto srećom sigurno opremljeniji. Vjerujte mi, Destino vam namjerno na početku reče da se ne pakujete mnogo, ali i prećuta ovu krucijelnu stvar, jer je za vas bolje. Vidite da u entuzijazmu i niste nešto paničili. Zajedno ćemo polako naučiti da dišemo smireno i otklonimo tu neprijatnu tenziju koja vas sada drži. Sve mi je jasno. Razumijem vas. Bio sam tu. Bio sam tog crvenila, tog znoja... Ma dok se okrenete prođe sve za čas. Mislim da je ustvari bolje prilagođavanje ako se prepustite koliko možete, pa zajedno da koračamo dalje. Ja bih trebalo da vas povedem u cijeli obilazak ovog našeg hotela, a posle i kraja. Mislite o ovome kao o nekom kampovanju. Ali malo dužem kampovanju.

Čovječe, malo mi ih je žao. Pa ja nisam bio ovoliko zbunjen i uplašen. Jesi morao tako kao grom iz vedra neba? Ti ne mjenjaš svoje taktike već godinama Destino. Kako ti nekad ne bude žao da si toliko žustar? Evo zamisli da tebe neko ovako isprepada. Baš me zanima junačino šta bi ti onda radio. Lako ti je stvarati tamne oblake s tim tompusima, a u magli duboko šaputati o suncu koje će svakog časa da sine. Samo ako ga dovoljno snažno dozivamo. Nekada stvarno i dalje ne mogu da razumijem tvoje metode. I što ćutiš sad? Vrelo kestenje si dao meni, a ti kez, pa nek bude kako biti mora. Surov si. Znaš li to?

Mladi astronaute, vremenom vidiš da si mi postao jedan od miljenika. Ne izazivaj sreću. Da li ti kroz svoje iskustvo i sjećanje misliš da je trebalo da te mazim? Da ti ja dovučem sunce na ajnceru, i poslužim kao koktel dok se brčkaš na plaži? Misliš da je meni pravo što ovo moram da radim već stotinama godina? Pa vi ste svi mališa, samo još jedna igla u plastu sjena. Postojao sam prije tebe i njih, a prilično sam siguran da ću i mnogo posle vas. Ako me iskustvo išta naučilo, to je kako da radim svoj posao. Sve ovo što radim, ja to radim zbog vas. Pokušavam da od vas izvučem ono najbolje. Pokušavam da se trgnete i izborite za sebe. Protiv strahova, nesigurnosti, neprijatnosti, protiv cijele planete ako treba čovječe. Zato vas i izmještam u potpuno novi svijet. Želim da se borite. Želim da sami svoju snagu pronađete. Ja sam tu samo da je izvučem iz vas. Evo ti ova tvoja grupa. Opet ih štitiš, opet nešto mekano. Zajedno ćemo ovo, zajedno ćemo ono. Hoćeš li u krevete da im legneš ako kažu da su noćas uplašeni? Hoćeš sutra kašikom da ih hraniš, ako od straha ne smiju ruke da pokrenu. Možeš čak i cebe svoje da podjeliš pa dvoje pokriješ. Već treći ima da se smrzne. Ja volim što bi ti da pomogneš. Dobar si mališa. Ali, vjeruj mi, svako od vas mora nešto sam. Sjajno je što želite da budete grupa. I budite. Prije vas ih je bilo hiljade. Zajedno i jesu bili jači. Udruženi, organizovani, sjajni. Ali tek nakon što su sa sobom bili ojačani, prepoznati i mirni u svojoj duši. Nakon što su znali šta je pojedinac, a šta grupa. Da se ne lažemo, osjećaj je bitan. Kad sam, kad u grupi. Ali prvo svako od tvojih putnika mora da želi i da se pokrene. Mi smo tu da ih uključimo u krug. Tebi ako je lakše astronaute, umjesto poturanja tvojih leđa, evo ja ću opet da vas prošetam još jednom, pa im direktno sve to kažem. Čisto da se ne patiš ti. Svi vi dobijete vrelo kestenje. Prije ili kasnije. Ali od kad za sebe znam, svima su vam ruke izdržljivije posle tog vrelog kestenja. Nešto ću ti reći. Kada ja ćutim, to znači da ste na pravom putu. Podržavam vas i bodrim, bez da se puno mješam. Moje vrijeme za nastup je tek onda kada vam je drastična promjena neophodna. Željeli vi to ili ne. Tvojim putnicima nemoj bojiti sve šareno. Pusti ih da nešto urade i sami. Jedino tako će istinski da se izbore u ovoj magli i tami. Sve se može kad se hoće mladi astronaute. To ti nauči svoje putnike.

Što je najbolji interes djeteta?

Radim li ja u najboljem interesu djeteta?

Koji su moji mehanizmi provjere da radim u najboljem interesu djeteta?

Što dijete kaže na to?

Što bi to dijete reklo za 20 godina?

Koga se to tiče?

PIŠE: Asja Zenko

FOTO: Envato Elements

Za potrebe ovog teksta, zamislimo djevojčicu Miu. Ona ima 11 godina, njen brat 8, a zajedno su u dječjem domu 4 godine. U posljednje vrijeme Mia čuje kako odrasli u Domu ponekad razgovaraju o nekom Centru za pružanje usluga u zajednici, čuje kako domovi nisu dobri i spominju se neki mobilni timove. Ponekad joj se čini da je njena teta uzrujana. Ponekad pomisli da je to zbog nje.

Malo ju i straše njihovi razgovori, ali s njom nitko ništa ne priča, pa se potajno nada da to ipak nema veze s njom. Jedan dan majstori su u Domu promijenili ploče s nazivom. Do sada je na tim pločama pisalo Dječji dom i bila su tri cvjetića. Sada su na pločama cvjetić, neka djeca i piše „Centar za pružanje usluga u zajednici“. Dobro da zna čitati. Djeca na pločici joj se sviđaju. Možda dođe još djece, misli ona. I ups, ipak je bila u pravu kad je osjetila da nešto ipak ima veze s njom. Misli malo i o tome što je čula da su domovi loši i pita se da li to znači da je i ona loša. I ne razumije zašto su domovi loši i što to znači, možda da je i ona loša. Gleda u tu ploču i zbunjena je. Ali baš dolazi njena teta, jeiii. Teta kaže da je ministarstvo promijenilo ime doma i da se ona ništa ne brine. Sve je isto. Aha, drago joj je to i malo se umiri. Nešto kasnije, opet joj misli prolaze, pametnica je ona. Razmišlja znači li to da ona više ne živi u dječjem domu, jer tamo piše neki „Centar“. Prije je samo čula za Centar za socijalnu skrb. To su oni koji su prije dolazili kod njih doma i onda došli jedan dan po nju i brata. Odjednom počinje plakati, ne zna zašto. Sjetila se mame. Možda ju sad vrate mami, ako ovo više nije dom. Iako, teta je rekla da se ništa neće promijeniti. Samo da se ne mora seliti negdje. Taman se navikla. I brat je tu. Ostala je uznemirena, ali mora pisati zadaću. Malo je pisala i onda joj je palo na pamet mora li u školi reći za novi naziv. Mora ga onda dobro zapamtiti. Oni u školi ih zovu Domaši. Taman se na to navikla. „Samo da moja teta ne ode. Sve će onda biti dobro. I da budem s bratom. On je mali i moram se brinuti za njega. Njegova teta je otišla u mobilni tim. Ne znam što to znači. Samo da moja teta ne ode. Moram biti dobra, pa neće. Valjda će ovdje i dalje živjeti djeca. I brat i ja“.

Promišljajući o ovoj temi, u mojoj mašti nastala je Mia i ona je potencijalno svaka djevojčica/dječak kojoj je dječji dom DOM. Iako se načelno s promjenom imena dječjih i ostalih domova u Centre nije puno promijenilo, važno je s djecom i mladima o tome razgovarati. Oni osjete, vide promjene, čuju i rečenice da domovi više nisu dobri, vide da se njihovi domovi zovu drugačije. U najmanju mjeru to sve može utjecati na osjećaj nesigurnosti.

Prema Kim Golding, briga o osjećajima tjelesne i emocionalne sigurnosti je osnova brižnog okruženja temeljenog na znanjima o traumi. Okruženja u kojem je važno stvarati osjećaj sigurnosti kao preduvjet za oporavak djece koja su doživjela razvojnu traumu. Stavljam na promišljanje svima što djeci i mladima u sustavu znači proces deinstytucionalizacije. Možda kao i Mia imaju pitanja, briga i strahova.

Važno ih je o tome pitati, razgovarati s njima, jasno i primjereno dobi objasniti što to znači, pitati kako je to njima. Iskoristiti priliku i pričati o tome što je DOM za njih, kakav su imali, što osjećaju domom, kakav bi htjeli imati ili graditi u budućnosti. Neka to bude tema. Dati im prostor za tu temu, pitati ih povremeno o tome, potaknuti ih na izražavanje svojih misli i osjećaja. I iako ne možemo promijeniti npr. ime, možemo s njima suosjećati, podijeliti autentično da se i nama taj naziv ne sviđa ako je to istina, dogovoriti s njima da ćemo to mi i dalje zvati DOM, ako želimo. Dati im informacije o tome što će se promijeniti, a što ne. U protivnom sami fantaziraju, strahuju, preuzimaju odgovornost na sebe, osjećaju (ponovno) veliku nesigurnost.

Brinimo o tome što sve djeci i mladima može „uzdrmati“ svijet i kako da stvaramo domove u kojima se osjećaju sigurno. Kako god domove zvali i što god proces deinstytucionalizacije nosi sa sobom, važno je i da kod ove teme vodimo brigu o načinu i pristupu djeci i mladima kojih se ta tema, budimo iskreni, najviše i tiče.

Ukratko o Asji

Asja Zenko, psihologinja i apsolvantica gestalt psihoterapije, ima dugogodišnje iskustvo rada u civilnom društvu, području socijalne i alternativne skrbi. Trenutno zaposlena u vlastitom obrtu. I dalje alternativna skrb za djecu i područje razvojne traume imaju posebno mjesto u njenom profesionalnom životu

Kontakt:
asja.zenko@gmail.com

Idealni sistem socijalne zaštite: Povezanost kao put ka življenju

PIŠE: A.B., bivša štíćenica

FOTO: AdobeStock

U idealnom svetu nezbrinuto dete bi našlo porodicu koja stvarno želi da brine o detetu. Ne bi bilo važno da li je ta porodica jednoroditeljska, da li je taj par roditelja istog rodnog identiteta ili bele kože. Važno je samo da su to kvalitetni pomagači. Ljudi koji mogu da nam usade poverenje. Poverenje u nas i poverenje u svet. Novac ne bi bio faktor koji toliko često odlučuje o našim sudbinama.

U domu za decu bez roditeljskog staranja provela sam trećinu svog života. Nisam imala oko sebe mnogo dobrih pomagača, možda ih je bilo dvoje. Iz mog iskustva, i ponešto znanja – dobri pomagači su ljudi izuzetnog strpljenja. Autentično motivisani da pomognu i rade sa decom bez roditeljskog staranja (naspram motivacije za stabilnim „državnim“ poslom ili prihodom).

Dobri pomagači znaju kad da samo slušaju, a kad da suočavaju. Oni su topli – sposobni da pokažu ceo spektar emocija (i prijatnih i neprijatnih). Jer svaka emocija ima svoju svrhu. Izbegavanje emocija ima mnoge negativne posledice sa kojima se neki od nas bore. To su na primer beg u zavisnost od supstanci, prenatraglašeno reagovanje i psihosomatske bolesti.

Vaspitači, hranitelji ili voditelji slučaja su bez da to žele i uzori, modeli ponašanja za decu o kojima brinu. Mi gledamo u njih kao u izvor mogućeg ponašanja za preživljavanje ili uklopavanje u svet.

Pored toga je potrebno da imaju i zdrav odnos kontrole nad sopstvenim emocijama. Pod tim mislim da osoba može da odloži npr. nekontrolisan bes zbog toga što je napadnuto od strane deteta. Skromnost i nedostatak sujete nam je potrebna. Dobar pomagač je dovoljno otvoren za različita iskustva, misli drugih. Ne osuđuje i ne pretpostavlja preterano unapred, bez da pokuša da uđe u tuđ mentalni prostor. Neophodno je da pokuša da razume kontekst nečijeg odrastanja, trenutnih uslova života, ličnosti, motivatora, pre nego što napravi odluku. Idealan pomagač ima vere u ljude, ima zdrav pogled na čovečanstvo, umeren, ne preterano pozitivan ni negativan. Svet je siv. U istoj meri je toksično gurati dete u nešto što nije realistično koliko i nipodaštavanje potencijala osobe.

Idealan pomagač zna da postavi granice. Granice sebi i granice drugima. Pravila i granice su dobre za sve nas. Uče nas samokontroli, poštovanju sopstvenih i tuđih potreba.

Dovoljno je fleksibilan i otvoren da pravila sistema u kome radi prilagođava potrebama svih u njemu. Ovo traži i dozu kreativnosti i težnje da se usavršava. Kada bih izabrala jednu karakteristiku idealnog pomagača koja sumira prethodno, rekla bih – zrela ličnost. Zrela ličnost je izbalansirana osoba, nezavisno od njene ili njegove starosti. Trauma koju svi mi, deca i mladi bez roditeljskog staranja, imamo u svom iskustvu čini da se osećamo izolovano, bezvredno, puni srama o tome ko smo, nekad i nismo sigurni ko smo to mi. Sa druge strane, teško nam je da imamo poverenje, a toliko nam trebaju drugi. Trebaju nam drugi da nam kažu da smo vredni bez da zaslužimo, da nam pokažu ko smo to mi, da nismo zaboravljeni i nevidljivi.

Mi smo grupa koja traži puno, iako to često ne pokazujemo jer se plašimo, ali kad shvatimo da je nekome stvarno stalo do nas, onda ćemo mu biti zahvalni do kraja života.

U idealnom sistemu socijalne zaštite, mi, deca bez roditeljskog staranja osećali bismo da pripadamo. Osećali bismo da nismo previše drugačiji od drugih. Manje bismo „preživljavali“ a više živeli.

Pri tom, ne bi bilo važno da li je u pitanju hraniteljska porodica, koja možda najviše liči na ono što većina dece ima u svom iskustvu, ili bi to bile veće porodice nalik na onu izreku „potrebna je cela zajednica da odgoji dete“. Zato što su ljudi resurs koji je najvažniji za idealni sistem socijalne zaštite. Samo ljudi mogu da obezbede povezanost koja nama treba.

TEMA BROJA: **DEINSTITUCIONALIZACIJA**

Moramo željeti više za djecu

PIŠE: Miruna Kastratović

FOTO: Privatna arhiva prof. dr. sc. Ivana Borić

„Skrb za djecu izvan vlastite obitelji je zajednička odgovornost cijelog društva i zahtijeva ozbiljna strateška planiranja“, kaže profesorica s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu Ivana Borić i dodaje kako uspješnost provedbe procesa deinstitutionalizacije i transformacije sustava ne bi trebala biti upitna jer je Hrvatska relativno mala zemlja i broj djece smještene izvan vlastite obitelji nije velik, ali...

Prof. dr. sc. Ivana Borić

„Kad govorimo o transformaciji govorimo o ljudima“, objašnjava Borić: „jer ustanova su ljudi. Djeca koja u njoj žive kao i stručnjaci koji u njoj rade. Svi se oni boje promjene i u brizi su za daljnji način rada i života.“ Smatra kako se o procesima deinstitutionalizacije i transformacije nije u dovoljnoj mjeri razgovaralo u stručnoj javnosti pa se u praksi i dalje nailazi na puno otpora, iako je od početka ovih procesa proteklo

više godina. Začeci procesa deinstitutionalizacije sežu još u 70-te godine prošlog stoljeća pokretanjem prvih produženih stručnih postupaka s ciljem prevencije, a kasnije su nastavljeni otvaranjem stambenih zajednica. Takvu praksu u prvom je redu razvijao Centar za pružanje usluga u zajednici Dugave Zagreb, a nakon njega i mnoge druge ustanove. „Hrvatska 2011., kad je proces deinstitutionalizacije i transformacije službeno počeo, nije bila apsolutna početnica, postojali su dobri stručni temelji. No, kao što je već rečeno, izostale su stručne rasprave o tome što znače i što zahtijevaju ovi procesi u stručnom i organizacijskom smislu. U javnosti se više govorilo o operativnim planovima i brojkama, o smanjenju broja djece na smještaju. Sasvim logično, kod djelatnika u sustavu to je izazivalo strah i otpor“, objašnjava Borić.

Kao sjajne primjere transformacije ustanova, tog prvog razdoblja deinstitutionalizacije, profesorica navodi Centar za pružanje usluga u zajednici Izvor Selce, Centar za pružanje usluga u zajednici Svitanje Koprivnica te Centar za pružanje usluga u zajednici Zagorje. U tim ustanovama se uz transformaciju usluge smještaja u organizirana stanovanja, paralelno radilo i na razvoju izvaninstitucionalnih usluga poput boravka kao jednog od obećavajućih programa prevencije izdvajanja djece iz obitelji. „Centar za pružanje usluga u zajednici Izvor Selce posebno se ističe u razvoju izvaninstitucionalnih usluga. Oni su veliku pažnju posvetili radu s udomiteljskim obiteljima kojih je u to vrijeme na području Primorsko-goranske županije i grada Rijeke bilo nedovoljno. Zahvaljujući njihovom dugogodišnjem kontinuiranom i predanom radu s udomiteljima došlo je i do povećanja broja udomiteljskih obitelji“, navodi Borić.

Razvoj usluge poludnevni boravaka pokazao se kao velika pomoć i djeci i roditeljima. Profesorica tu posebno ističe one naoko sitne oblike podrške, poput odlaska zubaru s djetetom ili pripreme za upis u srednju školu koji ukoliko izostanu mogu kumulativno dovesti do većih problema.

Važno je imati na umu i kako transformacija jedne ustanove utječe na druge ustanove i cijeli sustav. Ako jedna ustanova smanji broj korisnika, oni se preliju na drugu, gdje ih je onda previše. Prema Borić ovakve stvari na razini sustava nisu dobro koordinirane pa u praksi dovode do dodatnog nerazumijevanja i nezadovoljstva.

Profesorica se osvrće i na trenutnu situaciju u sustavu u kojoj je puno zahtjeva za izmještanjem djece zbog procijenjenih rizika u obitelji. Smatra kako je pogrešno nuditi jednu opciju, odnosno samo ustanovu kao rješenje ovog problema: "Umjesto (samo) ustanova, trebali bismo imati puno udomiteljskih obitelji, specijalizirane udomitelje, specijalizirane poludnevne i cjelodnevne programe za djecu, ali i za cijele obitelji, različite obiteljske savjetnike i suradnike. Potrebna je široka lepeza usluga da bismo mogli reći da se sustav transformira u skladu s potrebama djece i obitelji."

Zato profesorica Borić smatra da je krajnje vrijeme da se procesom deinstitutionalizacije i transformacije počnemo baviti sustavno, strateški i surađujući - kako bi se odmakli od paradigme „slobodnih kreveta“ i okrenuli se proaktivnosti i razvoju novih usluga.

„Za sve ove procese odgovorni smo svi, ministarstvo nadležno za socijalnu skrb kao nositelj procesa, stručnjaci u praksi kao oni koji iniciraju i razvijaju usluge, djeca i mladi koji svojim glasom i perspektivom mogu pomoći da te usluge budu u skladu s njihovim potrebama te akademska zajednica koja mora ostati ustrajni zagovaratelj ideja deinstitutionalizacije i kvalitete skrbi za djecu. Radi se o preuzimanju zajedničke odgovornosti svih uključenih, umjesto prebacivanja odgovornosti s jednog sustava na drugi“, ističe Borić

Profesorica podsjeća kako mnoga istraživanja pokazuju neadekvatnost institucionalnog smještaja za djecu, ne zato što se u ustanovama ne brine o djeci, nego zato što su drugi oblici smještaja adekvatniji i bolji za dobre ishode. U manjem okruženju, stanu ili kući, gdje živi manji broj djece, manja je i protočnost odgajatelja, postoje veće mogućnosti i prilike za uključivanjem u aktivnosti u zajednici te ostvarivanjem neke potrebe na način sličan onome kako to rade djeca i mladi koji žive u svojim obiteljima. U takvoj manjoj zajednici mladi imaju priliku vidjeti i naučiti osnovne životne vještine što nije moguće u ustanovi rezidencijalnog tipa. „Uz to paralelno treba raditi s obiteljima i čim dijete dođe u sustav, razmišljati o tome kako

ćemo ga izvesti iz njega, bilo vratiti u obitelj, bilo vidjeti koje su alternative i kako će to dijete poslije zasnovati svoj život“, dodaje profesorica.

Transformacija i razvoj novih usluga dovode do potrebe za sve većim brojem stručnjaka i u tom smislu će biti potrebne promjene i usklađivanja sa sustavom visokog obrazovanja.

„U sustavu je s razvojem novih usluga potreban i veći broj stručnjaka, no kvote na fakultetima koji su najuže vezani uz rad s djecom i mladima u izvanobiteljskoj skrbi se nisu značajno promijenile. Stručnjaci pomažućih struka osim toga ne rade samo u sustavu socijalne skrbi, nego i u drugim sustavima. Rad s djecom i mladima u izvanobiteljskoj skrbi je izazovan jer je vrlo intenzivan, a uključuje i smjenski rad pa se neki stručnjaci ne vide u tom području. Velika je i fluktuacija stručnjaka. Iako se stalno javljaju neke nove varijable mi se i dalje krećemo po starom algoritmu“, navodi Borić.

Zato misli da treba razvijati nove studijske programe, ali i uzeti u obzir potrebe i navike današnjih mladih ljudi i postati puno fleksibilniji. Pri tom podvlači kako je fleksibilnost slaba strana našeg sustava pa se često možemo složiti da je sustav trom.

Na kraju ponavlja kako u procesu transformacije nismo početnici, ali smo se putem, nakon dobrih početaka u osamdesetima, malo izgubili. Zato bi sljedeći koraci trebali ići u smjeru dubinskih analiza potreba djece i realnih mogućnosti sustava, ljudskih, materijalnih i tehničkih. Za svako dijete koje uđe u sustav, trebalo bi odmah znati kako se njegov život može i treba razvijati. „Kao sustav i kao država moramo si postaviti viši cilj u skrbi za djecu i više za njih željeti. Ne samo da su na čistom, toplom i sigurnom i da završe neku školu, jer su to neki osnovni standardi, djeci danas treba otvarati prilike i pomoći im da ih ostvare. Moramo željeti više za djecu i više za sebe kao sustav“, zaključuje profesorica.

Ključ za uspjeh deinstitutionalizacije je u rukama svih nas

PIŠE: Anisa Šetka

FOTO: Privatne arhive dr.sc. Mersihe Kolčaković i Tarika Smailbegovića

Razgovor s Tarikom Smailbegovićem, savjetnikom ministra za socijalnu politiku u Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, te Mersihom Kolčaković, pomoćnicom ministrice za nauku, visoko obrazovanje i mlade Kantona Sarajevo, o procesu deinstitutionalizacije domova za djecu bez roditeljskog staranja, iznjedrio je uvid u strategije, pozitivna i negativna iskustva, ali i konkretni plan razvoja.

Kolčaković ističe ključni fokus ministarstva na procesu deinstitutionalizacije, gdje se naglasak stavlja na izradu strateškog dokumenta koji će voditi taj proces. S druge strane, Tarik Smailbegović, nekadašnji direktor JU doma za djecu bez roditeljskog staranja, a danas aktivni sudionik izrade Sektorske strategije, donosi i bogato iskustvo iz prakse.

Smailbegović ističe da se BiH trenutno nalazi negdje "na sredini" u procesu deinstitutionalizacije, koristeći iskustva iz svjetske i evropske prakse kako bi izbjegla neke zamke i probleme. Iako su domovi već pokrenuli proces transformacije i pružanja novih usluga, prepoznaje se potreba za daljnjim napretkom, posebno u razvoju preventivnih usluga i jačanju hraniteljstva kao alternativnog oblika brige za djecu. „Moje lično iskustvo je da pored strateških dokumenata vrlo bitno raditi sa stručnom javnošću posebno sa uposlenicima. Znači vrlo je bitno da izbijemo taj stereotip ili to pogrešno tumačenje da će ustanove biti zatvorene ili da će ljudi ostati bez posla. Ovdje upravo govorimo o nečemu suprotnom, da je potrebno puno više novih usluga, puno više ljudi koji će biti angažovani na ovim poslovima da preveniraju, da prepoznaju problem u samoj porodici da se puno više treba uključiti i hraniteljstvo i usvojenje, mali porodični domovi, dnevni centri te servisi koji pomažu porodicama na njihovoj adresi kao mobilni timovi itd. Kada ljudi osjete snagu tih novih usluga, kada vide koliko kod djece dolazi do pozitivnih promjena onda je taj proces nezaustavljiv“, kaže.

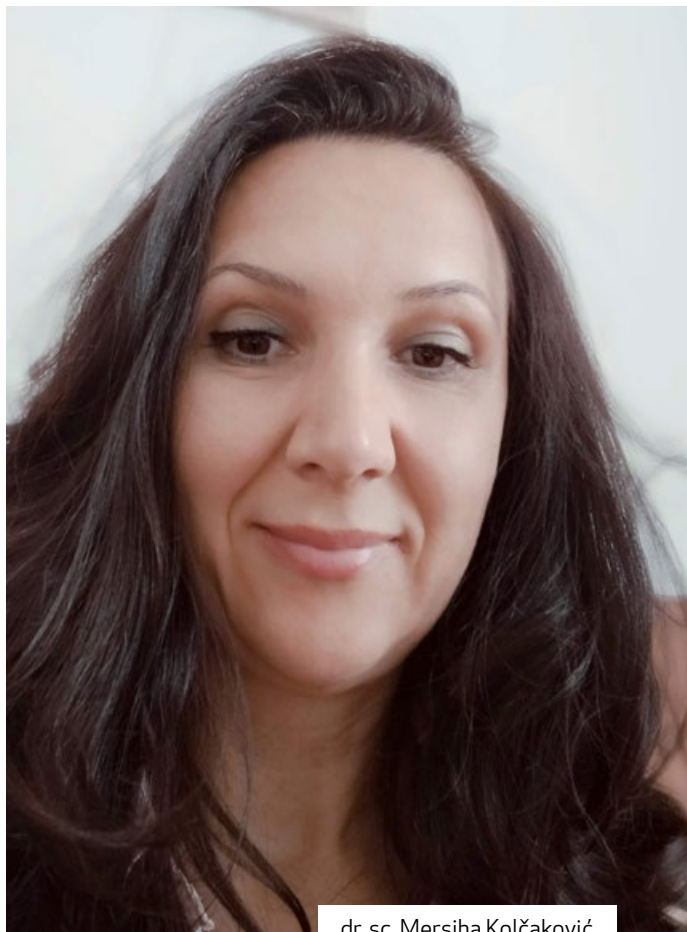
Kolčaković dodaje da je Bosna i Hercegovina proteklih godina radila na procesu deinstitutionalizacije, ali da problem leži u tome što se to radi parcijalno umjesto sistemski. Iako su neki kantoni, poput Kantona Sarajevo, Hercegovačko-neretvanskog i Tuzlanskog, odmakli u procesu jačanja hraniteljstva kao alternativne brige za djecu, još uvijek postoje izazovi u potpunom provođenju procesa deinstitutionalizacije postojećih oblika skrbi.

Ipak, proteklih nekoliko mjeseci Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH marljivo radi na tome da zaustavi parcijalni proces deinstitutionalizacije o kojem govori savjetnica Kolčaković. Smailbegović je uvjeren i optimističan da će Federacija uskoro imati sveobuhvatnu Strategiju i akcioni plan koji će podrazumijevati reformu socijalne zaštite. „Urađena je jedna velika strategija koju mi zovemo Sektorska strategija i koja se odnosi na tri osnovna cilja: ublažavanje siromaštva, osnaživanje i ubrzavanje inkluzije i jačanje samih centara za socijalni rad, kao i drugih ustanova i organizacija. Ovaj drugi strateški cilj koji je vezan za inkluziju marginalizovanih grupa i pojedinaca se upravo odnosi i na deinstitutionalizaciju. Odlučili smo se da se za taj segment napravi akcioni plan koji će biti više operativan, konkretniji u odnosu na samu strategiju“, kazao nam je Smailbegović. Dodaje da kada su djeca u pitanju, važno je fokusirati se na razvoj usluga u zajednici. Cilj je pružiti široku

lepezu usluga koje će pomoći u sprječavanju institucionalnog smještaja, nudeći alternativne opcije poput hraniteljstva, malih porodičnih domova i drugih programa koji preventivno djeluju na terenu. Proces deinstitutionalizacije uključuje i transformaciju samih ustanova. One bi trebale dobiti nove uloge i proširiti spektar usluga, te razviti programe pripreme za reintegraciju djece u zajednicu, kao i programe resocijalizacije. Ova sveobuhvatna strategija omogućit će, smatra Smailbegović, da se djeca osjećaju podržano i integrirano u zajednicu, pružajući im priliku za zdrav razvoj i bolju budućnost.

Kolačković s druge strane ističe da je potrebno usvajanje sistemskog rješenja poput primjene Zakona o hraniteljstvu i eventualno dodatne legislative.

„Međutim, ono što se pokazalo kao najvažnije za uspješan proces deinstitutionalizacije je osiguravanje adekvatne edukacije osoblja koje će provoditi ove procese. Dodatno, potrebno je jačati kapacitete osoblja, osigurati stručnu podršku i pomoć budućim hraniteljima te pojačati kontrolu i nadzor nad hraniteljstvom. Implementacija ovih strategija omogućit će postizanje boljih rezultata i unaprjeđenje kvalitete života mladih koji su izloženi ovom procesu“, smatra Kolačković.

dr. sc. Mersiha Kolačković

Smailbegović, baš kao i savjetnica Kolačković, šansu za uspješnu implementaciju izmjena u funkcionisanju alternativne skrbi i deinstitutionalizaciji vidi upravo u educiranju osoblja. Jedan od izazova u ostvarivanju tog cilja zasigurno je finansiranje, jer kako kaže Smailbegović, bitno je imati vrlo kvalitetan kadar koji je usko specijaliziran za različite probleme u porodici, posebno razvojne probleme kod djece ili porodične probleme kod ostalih bračne probleme, što samo po sebi iziskuje veća finansijska sredstva.

„Međutim veći bi izazov mogao biti i nedovoljno razumijevanje, dakle ljudi često ne znaju taj pojam, smatraju da se radi o isključivom zatvaranju tih institucija. A upravo je suprotno jer te institucije moraju umjesto jedne usluge koja je bila bazirana na smještaj i skrb, sada imati deset novih usluga koje su dosta drugačije, nove, u koje se mora ulagati i koje se moraju razvijati“, mišljenja je Smailbegović.

Ipak, više od 20 godina iskustva u području socijalne zaštite, pokazalo je koliko su te inovacije korisne. S ponosom govori o izmjenama iz perioda kada je bio direktor KJU "Doma za djecu bez roditeljskog staranja".

„Usmjerili smo pažnju na razvoj malih porodičnih domova kao suptilnijih oblika smještaja u zajednici. Ovi domovi predstavljaju male oaze, smještene u komšiluku ili, kako ih mi nazivamo, u mahali, gdje živi manji broj djece - obično njih od osam do deset, ponekad čak i manje. Ono što ih čini posebnim jeste to što su ovi mališani često rodbinski povezani, poput braće i sestara, te cilj nije da budu raspoređeni po uzrastu, već da oponašaju prirodne odnose roditelja i djece.

U ovim domovima, oni su potpuno uključeni u sve aspekte života zajednice. Otvorena su četiri takva malena doma u Sarajevu kojima je smješteno oko tridesetak djece na ovaj način, a rezultati su nevjerovatni. Vidimo promjene kod djece - osjećaju se rasterećeno, okruženi toplinom, a bilježimo i poboljšanja u njihovom obrazovanju i svim drugim aspektima života. Isto tako, i naši zaposlenici su primijetili kako je njihov rad postao ispunjeniji i kako lakše mogu valorizirati svoj doprinos. Rad s manjim brojem djece u potpuno drugačijim okolnostima, u poređenju s velikom institucijama, omogućava im da vide direktnu promjenu koju donose tim mališanima. Oni sami su nosioci ovog procesa i motivišu druge da krenu istim putem“, kaže Smailbegović.

Kolačković ključnim smatra i uvođenje profesionalnog hraniteljstva, uvezivanje NVO i socijalnih ustanova. „Nadalje, važno je ojačati mrežu srodničkog hraniteljstva, uz osiguranje stalne, neprekidne podrške stručnih službi i pojedinaca kako hraniteljima, tako i djeci koja su smještena kod njih. Također, treba razmotriti dopune postojećeg Zakona o hraniteljstvu

Foto: Envato elements

kako bismo osigurali njegovu efikasnu primjenu". Smailbegović pak, napominje i važnost mobilnih timova, obučениh da na licu mjesta pomognu porodicama u rješavanju određenog problema. Ističe, da je većina prijava Centru za socijalni rad, ako se dese blagovremeno lako rješiva, te da se upravo zahvaljujući angažmanu mobilnih timova i njihovih savjeta i podrške većina problematičnih situacija momentalno rješava. Sve u cilju da djeca, ukoliko za to nema prijekne potrebe, izbjegnu izmještanje u dječije domove.

Smailbegović je izričit kada kaže da se u cijeli proces deinstitutionalizacije i primjenu novih usluga moraju konsultovati upravo oni kojih se to najviše tiče – djeca i omladina. „Bez uključivanja same djece često proces deinstitutionalizacije nema smisla i nema dugoročne efekte jer naravno morate i njih pitati kakav je njihov pogled na to sve.

Često mladi koji su cijeli svoj život proveli u instituciji imaju problem sa socijalizacijom, sa uklapanjem u društvo, sa zapošljavanjem, sa pronalaskom stana i tako dalje. Sve su to problemi koje moramo gledati iz njihove vizure jer nije sve u tome da nekome pronađete posao ili kupite stan, to mora biti puno dublje, sa uvažavanjem svih tih specifičnosti, nekih potreba koje svako od njih ima ili strahova kojima se suočava."

U konačnici ključ za uspjeh bilo koje strategije ili izmjena zakona iz oblasti socijalnog rada je uvijek u rukama običnih ljudi. „Mi se nekako bojimo ove teme, stalno se u javnosti o tome priča kao da je to nešto teško. I onda ljudi peru savjest tako što doniraju poklone. Trebalo bi biti obrnuto, trebalo bi da se svi uključimo u živote te djece, da im budemo na raspolaganju da im budemo podrška i da ne gledamo to sa strane. Svako od nas treba da bude hranitelj, ne mislim na način da primi dijete u svoj dom, ali sigurno da doprinosi kroz dječije hobije, slobodne aktivnosti, pružanje podrške porodici u kojoj se dijete nalazi, podršku samom djetetu da se integriše. Jednostavno da to bude briga svih nas a ne samo neke institucije i nekog ministarstva. Da mijenjamo tu svijest za sve članove društva, uklanjamo margine i strah. Bez toga, deinstitutionalizacija je i dalje moguća, ali je put do tog cilja mnogo teži. A to je put kojim jednostavno trebamo ići", zaključuje Smailbegović.

Tarik Smailbegović

Proces deinstitucionalizacije: Verujem u naše dobro definisane strateške ciljeve

PIŠE: Dijana Janković

FOTO: Privatna arhiva Slavice Milojević

Poslednjih godina, u Republici Srbiji se uočava tendencija sve veće zahtevnosti u oblasti socijalne zaštite, uz istovremeno smanjivanje dostupnih resursa. U toku je proces deinstitucionalizacije praćen intenzivnim radom na transformaciji i reformama, napredak se primećuje ali da li su rezultati koje smo do sada postigli dovoljni?

O ovome sam razgovarala sa Slavicom Milojević, rukovodiocem jednog od četiri odeljenja u Republičkom zavodu za socijalnu zaštitu Srbije koja je ne samo stručnjak već i aktivni učesnik u procesu deinstitucionalizacije (u daljem tekstu DI) u okviru domena socijalne zaštite i prava osoba da nas uputi u dubinu i složenost DI, posebno kada su deca i mladi sa invaliditetom i smetnjama u razvoju u pitanju. Razgovor s njom otvara pogled na, ne samo zakonske i administrativne aspekte ovog procesa, već i na emotivne i društvene implikacije koje taj proces nosi sa sobom.

DI predstavlja sistematični prelazak sa rezidencijalne brige i zbrinjavanja u institucijama na sistem brige o osobama sa invaliditetom i smetnjama u razvoju u porodičnom okruženju. Slavica Milojević ističe da je ovo složen proces koji na prvom mestu zahteva promenu pristupa osobama sa invaliditetom i smetnjama u razvoju, kao i kreiranje preventivnih uslova kako bi se njima omogućio život u kućnim ili tome sličnim uslovima.

Uloga državnog aparata

U procesu deinstitucionalizacije, država ima ključnu ulogu u donošenju politika i zakona, obezbeđivanju finansijskih sredstava i podršci za prelazak osoba sa invaliditetom i smetnjama u razvoju iz institucija u zajednicu. Takođe, država bi trebalo da putem nacionalnih kampanja koje će se dešavati kontinuirano iz godine u godinu i za nas koji smo tu i za generacije koje tek dolaze, promoviše svest o potrebi za inkluzijom osoba sa invaliditetom i smetnjama u razvoju i širem razumevanju ovih osoba i njihovih porodica kao i izazova sa kojima se oni susreću u svakodnevnom životu. Pored toga država bi trebalo da podržava obuke za profesionalce i organizacije civilnog društva.

Aktivnosti koje se tiču DI su uglavnom podeljene između tri noseća sistema, sistema socijalne zaštite, sistema obrazovanja i sistema zdravstvene zaštite i sva tri sistema se na različiti način bave ovim korisnicima. Ova tri sistema uzajamno saraduju, ali sistem socijalne zaštite igra dominantnu ulogu u promeni svesti i pristupa ovoj grupi što nije dovoljno. Na primer, zdravstveni i obrazovni sistem bi ranim i pravovremenim upućivanjem na sistem socijalne zaštite mogli da imaju značajnu ulogu. Neophodno je uključivanje svih sistema u taj proces i šire osvešćivanje čitave društvene zajednice.

Kada je reč o promeni svesti obrazovni sistem ima ključnu ulogu u pripremi budućih stručnjaka za rad sa ovom grupom ljudi. Međutim, osim fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, budući stručnjaci se još uvek ne obrazuju dovoljno o radu sa ovom ciljnom grupom. Slavica, koja je takođe predavač studentima Socijalnog rada, njih uči o socijalnom modelu gledanja na invalidnost koji se fokusira na potencijale ovih osoba i na društvene prepreke sa kojim se osobe sa invaliditetom suočavaju nasuprot medicinskom modelu koji se bazira na lečenju invalidnosti kao zdravstvenog problema. U socijalnom modelu se problemi sa kojima se osobe sa invalidnošću i poremećajima u razvoju susreću, ne gleda kao na neki njihov nedostatak već kao na rezultat neprilagođenosti okoline. Ovaj pristup stavlja naglasak na prava i jednakosti osoba sa invaliditetom i zahteva sistemsku promenu kako bi se osigurala inkluzija i podrška za sve građane i njima omogućila da učestvuju u javnom životu, za šta je na primer prilagođenost javnih objekata za ove osobe neophodna.

Ono na čemu takođe urgentno treba raditi je poražavajući uticaj medija na svest i razumevanje o ovoj populaciji. Etiketiranje, nevođenje računa o deci, porodicama i njihovim osećanjima, kao ni o sekundarnoj viktimizaciji kojoj su ova deca stalno izložena mora da se promeni.

Uloga lokalnih samouprava

Lokalne samouprave takođe imaju važnu ulogu u obezbeđivanju uslova koji podržavaju samostalni život osoba s invaliditetom. Ovo uključuje pružanje različitih usluga podrške u zajednici i omogućavanje stanovanja uz podršku. Od velike je važnosti da lokalne vlasti umeju da prepoznaju potrebe kada se o ovome donose važne odluke i prave godišnji planovi.

Broj ovih usluga u međuvremenu intenzivno raste. U periodu od 2016. do 2022. godine se broj licenciranih pružalaca usluga povećao za 61 %. Pružaoci usluga dolaze i iz javnog sektora i iz civilnog sektora (nevladine organizacije i udruženja).

Najveću ekspanziju doživela je usluga Lični pratilac deteta. Broj pružaoca usluge i pratilaca dece stalno raste. Mladi koji žele da postanu lični pratioci, završavaju akreditovani program obuke i postaju pratioci dece sa invaliditetom i smetnjama

u razvoju koja su uključena u obrazovni sistem u Srbiji. Lični pratioci vode decu u školu i pomažu im da se uključe u školske i kulturno - rekreativne aktivnosti. Profesionalci nisu zadovoljni zato što lokalna samouprava time što je obezbedila ovu uslugu smatra da je učinila dovoljno i oseća se manje odgovornom. Ova usluga je vrlo važna i potrebna, ali sama po sebi nije dovoljna, neophodno je obezbediti i druge usluge koje podržavaju samostalni život, odnosno stanovanje uz podršku. Konkretno za ovu uslugu postoji samo sedam licenciranih pružaoca usluga, a samo pet zaista pruža uslugu. Primećuje se da se poslovi pratioca usložnjavaju zbog nedostatka drugih potrebnih usluga u zajednici.

Ako razgovaramo i razmišljamo o transformaciji ustanova i smeštaju korisnika i o DI, koja podrazumeva da se i oni korisnici koji su sada u ustanovama vrata u svoj dom i porodice, veoma važna usluga koja treba da se ostvari jeste usluga Dnevnog boravaka za decu ili odrasle sa smetnjama u razvoju. Takođe je roditeljima i ostalim članovima porodice potrebna usluga Predah, gde deca ili odrasli sa smetnjama mogu da prebivaju u kontinuitetu nekoliko dana i koja porodici omogućava da obave neodložne obaveze bez brige. Nacionalni budžet je izdvojio značajna sredstva za transformaciju sistema socijalne zaštite, fokusirajući se na smanjenje broja korisnika u ustanovama i napredak je postignut u jačanju profesionalnih kompetencija i kapaciteta, s povećanim brojem akreditovanih obuka za stručnjake. Međutim, nedostaje dovoljno pružalaca usluga, što naglašava važnost multi-resurske saradnje.

Multi-resurska saradnja je imperativ za rad kako bi se inkluzija ovih korisnika dogodila. Kada dete živi u ustanovi, ono ima pristup različitim profesionalcima, uključujući lekare, logopede, fizioterapeute i medicinske sestre. Ako ova raznovrsna podrška nije dostupna u zajednici u koju dete treba da se vrati, povratak nije izvodljiv, jer roditelji ne bi mogli da usklade ove potrebe sa poslom. Stoga je multi-resurska saradnja i široko razumevanje i angažovanje zajednice ključno za ostvarivanje ovih promena.

Poslednjih nekoliko godina je ipak primetno značajno povećanje broja lokalnih samouprava koje su počele da obezbeđuju dve ili tri usluge. Donedavno je većina lokalnih samouprava nudila samo jednu osnovnu uslugu, a sada se više od 60% lokalnih samouprava ističe po tome što pružaju više od dve usluge, stvarajući tako značajniju i sveobuhvatniju mrežu podrške. U 2022. godini samo 10 opština nisu imale ni jednu uslugu, što je značajna promena u odnosu na prethodni period.

Ovo povećanje kvaliteta usluga nije samo rezultat proširenja ponude, već i rezultat rasta nivoa znanja među profesionalcima koji rade sa decom. Kroz brojne obuke i edukativne programe i oni koji direktno i oni koji indirektno rade sa decom, stižu nova saznanja i veštine koje doprinose poboljšanju kvaliteta pružene podrške. Ti profesionalci podstiču promene i pokreću inicijative zajedno sa roditeljima i time vrše svojevrsno instruiranje lokalnih samouprava.

Sve češće se organizuju i multi-resurski treninzi koji okupljaju profesionalce iz različitih resursa, poput socijalne zaštite, pravosuđa, zdravstva i obrazovanja. Ovi treninzi omogućavaju povezivanje različitih segmenata društva i uspostavljanje efikasnije saradnje u cilju pružanja bolje podrške ovoj ciljnoj grupi.

Važno je napomenuti i značaj podrške koju lokalne samouprave dobijaju od strane Evropske unije. Dolazak stranih eksperata i deljenje njihovog znanja predstavlja neprocenjivu pomoć i podršku u unapređenju kvaliteta pružanja usluga. Studijske posete stručnjaka drugim zemljama takođe igraju posebno veliku ulogu u promeni pristupa i podizanju nivoa profesionalizma među stručnjacima. Ovi susreti omogućavaju razmenu iskustava i najbolje prakse, inspirišući profesionalce da unaprede svoj rad i prilagode ga savremenim standardima i potrebama dece i mladih.

Slavica Milojević

Napredak je evidentan mada roditelji dece sa invaliditetom i smetnjama još uvek vide (i osećaju) nedostatke u sistemu, ali i oni primećuju da se puno toga promenilo. Slavica naglašava da je DI proces, a ne događaj koji će se odigrati preko noći i zato je potrebno kontinuirano usklađivanje i razumevanje, uz aktivnu podršku države i lokalne zajednice da bi se postiglo još više dobrih rezultata.

Perspektiva za budućnost

Slavica Milojević ističe da su postavljeni odlični strateški ciljevi u okviru strategije DI i ona želi da veruje da će oni biti i ostvareni. Ključni faktori za uspeh su obučeni profesionalci, dobro organizovane grupe roditelja i udruženja i njihova zagovaračka delatnost kojom mogu da nastave da vrše uticaj i podstiču na saradnju i intenzivan rad.

Na kraju Slavica dodaje: „Alisa u Zemlji čuda je rekla da ako ne znaš gde si pošao, sigurno ćeš tamo doći. Međutim, ja želim da mi kao država i sistem znamo gde smo krenuli a ova dobro definisana strategija mi uliva nadu da ćemo tamo i doći!“

Slavica Milojević je socijalni radnik, porodični psihoterapeut (koji dominantno radi sa porodicama koje imaju decu ili članove porodice sa smetnjama u razvoju ili imaju složene i brojne potrebe), a pored toga je saradnik u nastavi na Fakultetu političkih nauka gde veštinama uči kolege, socijalne radnike. U Republičkom zavodu za socijalnu zaštitu je rukovodilac jednog od četiri odeljenja. Takođe, Slavica Milojević je ko-autor publikacije:

Deinstitucionalizacija u Srbiji - ostvareni rezultati i preporuke za dalje unapređivanje procesa.

<http://www.zavodsz.gov.rs/sr/biblioteka/ostala-izdanja-zavoda/deinstitucionalizacija-u-srbiji/>

Partnerstvo i inovacija olakšavaju put deinstitutionalizacije

PIŠE: Anisa Šetka

FOTO: Privatna arhiva Sanje Mijić

"U dugogodišnjem angažmanu u području socijalne zaštite, imali smo priliku svjedočiti mnogim inspirativnim primjerima dobre prakse, posebno u prevenciji institucionalizacije. Najznačajnije su priče mladih koji su se, suočeni s rizikom, koristili uslugom dnevnog zbrinjavanja te zahvaljujući predanom radu naših stručnjaka, ne samo da su završili osnovno i srednje obrazovanje, već su se i zaposlili, postajući ekonomski nezavisni", ističe na samom početku razgovora Sanja Mijić.

Od kada je preuzela ulogu koordinatorice za usluge u zajednici pri Centru za socijalni rad Banja Luka, svjedočila je značajnim promjenama i inicijativama koje su, kako tvrdi, transformirale način pružanja usluga. "Gledajući unazad, jasno je da je model usmjeren na zajednicu donio revolucionarne promjene, ne samo za samu zajednicu, već i za korisnike sistema socijalne zaštite", ističe. Početkom njenog rada 2006. i 2007. godine, započeo je period u kojem se konačno shvatila ključna uloga pružanja usluga u zajednici kao temeljnog faktora unapređenja sistema socijalne zaštite. Tada je detaljno mapiranje potreba korisnika pokazalo da su usluge jednako bitne kao i materijalna pomoć koja se pruža, jer omogućuju poboljšanje statusa korisnika u društvu na svim razinama. Glavne promjene obuhvatile su uvođenje novih oblika reguliranja prava kroz sistem socijalne zaštite, poput prava na dnevno zbrinjavanje, prava na pomoć i njegu u kući, savjetovanja te prava na personalnu asistenciju za osobe s invaliditetom. "Uočena je i inkluzija organizacija i udruženja iz nevladinog sektora u socijalni sistem zajednice, gdje su postali ključni pružatelji različitih usluga. No, najvažnije od svega bio je zajednički cilj poboljšanja kvaliteta života i položaja najranjivijih kategorija društva", tvrdi Sanja.

U Banjoj Luci i okolnim područjima danas djeluje deset pružatelja usluga registriranih kao udruženja građana, humanitarne organizacije i ustanove socijalne zaštite. Oni nude različite usluge dnevnog zbrinjavanja, pomoći i njege u

kući te personalne asistencije za različite kategorije korisnika, uključujući djecu u riziku, osobe s invaliditetom, osobe s poteškoćama u razvoju i druge. Jedan od primjera dobre prakse je udruženje "Nova generacija" Banja Luka koje u partnerstvu s Javnom ustanovom "Centar za socijalni rad" pruža uslugu dnevnog zbrinjavanja za djecu čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, djecu žrtve nasilja, te djecu izloženu socijalno rizičnom ponašanju ili bez adekvatnog roditeljskog staranja. "Ovaj pristup omogućava ranu identifikaciju problema u porodicama te stručnu podršku koja je ključna za očuvanje djece u njihovim biološkim obiteljima. Ono što je najznačajnije je da Centar za socijalni rad razumije svoju, izuzetno važnu ulogu u osiguravanju adekvatne zaštite korisnika, vodeći računa o dobrobiti djeteta dok je ostanak u biološkoj porodici prioritetan u očuvanju njihovog fizičkog i psihičkog zdravlja", smatra Mijić.

Kao primjer vaninstitucionalnih oblika zbrinjavanja i socijalne zaštite Mijić naglašava saradnju između centara za socijalni rad i hranitelja. Podrška, edukacija i redovni sastanci ključni su za kontinuiranu brigu o korisnicima, ali i prilagođavanju programa podrške njihovim specifičnim potrebama.

"Svakako možemo zaključiti da postoji tijesna povezanost između centara za socijalni rad kao nosilaca sistema socijalne zaštite u jedinicama lokalne samouprave i hranitelja i hraniteljskih porodica. Ta povezanost i bliska saradnja pokazala se ključnom za pružanje adekvatne podrške i zaštite ranjivih društvenih skupina", kaže Mijić.

Najveći izazovi u pružanju usluga u zajednici otkrivaju složenost i varijabilnost u primjeni zakonskih propisa na lokalnom nivou. "Tako imamo primjer grada Banja Luka u kojem imamo u primjeni i pružanju minimalno pet usluga dok postoje lokalne zajednice u kojima ne postoji niti jedna usluga. Svakako, sada dolaze do izražaja i problemi sa ljudskim resursima, odnosno, radnicima zaposlenim na poslovima njegovatelja, personalnih asistenata i sl., a zbog velikih ekonomskih migracija koje su veoma izražene u posljednjih nekoliko godina", ističe Sanja i dodaje da sve prepreke s kojima se suočavaju imaju svoje korijene u nedostatku odgovarajućeg finansiranja usluga u zajednici.

No, upravljanje ovim izazovima zahtijeva više od samo finansijskih rješenja. "Svi ovi problemi imaju svoju okosnicu u izvoru finansiranja usluga u zajednici a gdje su zakonski i podzakonski propisi bili jasni da se usluge u zajednici, osim iz sredstava korisnika i zakonskih obveznika izdržavanja korisnika, finansiraju iz budžetskih sredstava jedinica lokalne samouprave", smatra.

"Ključni koraci za daljnje poboljšanje usluga u zajednici uključuju jačanje povjerenja i partnerstva s drugim organizacijama te redovno sudjelovanje na stručnim skupovima i edukacijama. To je srž naše posvećenosti unaprjeđenju podrške našim sugrađanima", ističe Mijić i izražava nadu da će Banja Luka imati sluha za uvođenje novih usluga, kako bi omogućili bolje zadovoljenje promjenjivih potreba zajednice.

Uz takav angažman, povećanje finansijskih resursa i implementaciju novih programa, Sanja je sigurna da mogu otvoriti vrata za svjetliju budućnost usluga u zajednici. U konačnici samo zajedničkim naporom, može se nastaviti gradnja temelja za snažniju, inkluzivniju i održiviju zajednicu u kojoj svaki pojedinac ima priliku ostvariti svoj puni potencijal.

Sanja Mijić

Intervencije u obitelji - najbolja prevencija

PIŠE: Miruna Kastratović

FOTO: Miruna Kastratović

Dječji dom Zagreb jedan je od najdugovječnijih i najpoznatijih dječjih domova u Hrvatskoj i u našoj socijalnoj povijesti pojam je zbrinjavanja djece u ustanovi. Zbrinjava djecu bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djecu čiji je razvoj bio ugrožen u vlastitim obiteljima, te trudnice i majke s djecom. Transformacijom kroz koju prolazi cijeli sustav i on je postao centar za pružanje usluga u zajednici te je razvio niz usluga kojima pokušava pomoći tamo gdje problem nastaje, u obitelji.

Dragana Miletić

Radeći s obiteljima djece, primarnim, udomiteljskim i posvojiteljskim, rade zapravo na prevenciji izdvajanja djece. Kapacitet Centra za djecu Zagreb je usluga za 200 djece i mladih u dobi od 0 – 21 godinu, 10 trudnica i majki s malom djecom te za 100 korisničkih obitelji, a djeluju u sustavu Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.

„Život u domu centru ima svoje specifičnosti i taj bi smještaj trebao biti samo „u krajnjoj potrebi“ odnosno ne bi trebao predugo trajati. Ali neka djeca ostaju godinama i tome smo

se morali prilagoditi i proširiti kapacitete doma te razviti izvaninstitucionalne usluge za obitelji“, objasnila nam je voditeljica Ustrojbene jedinice za podršku djeci i obiteljima, dipl. socijalna radnica Dragana Miletić s kojom smo razgovarali o načinima i izvaninstitucionalnim uslugama koje su razvili kako bi ojačali obitelji i prevenirali izdvajanja.

Usluge koje su djeci na raspolaganju dok su na smještaju, pružaju im se i kad odu u obitelji udomitelja, posvojitelja ili u biološke obitelji, ako je to potrebno. Rade i s udomiteljima i posvojiteljima, te pružaju psihosocijalnu podršku i roditeljima smještene djece, ali i šire po nalogu Hrvatskog zavoda za socijalni rad.

Dragana Miletić objasnila je kako su u namjeri da razviju što bolju paletu izvaninstitucionalnih usluga i na taj način pomognu obiteljima, razvili suradnju s brojnim institucijama i organizacijama.

Suraduju tako i s Centrom za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“. On je nastao je 2013. godine na temelju dotadašnjih aktivnosti Savjeta za osiguranje kvalitete i razvoj Programa „Rastimo zajedno“. Osmišljene su radionice za roditelje koji svoju djecu podižu u posebno teškim uvjetima i njihovu djecu. To su roditelji čija djeca su ili smještena u Centru za djecu Zagreb ili dolaze na boravak ili od njih odlaze u svoje obitelji. Cilj

radionica je prevencija izdvajanja na način da nauče roditelje vještinama koje nisu imali priliku usvojiti u svojim obiteljima. U suradnji s Centrom za podršku roditeljstvu "Rastimo zajedno" rade i sa posvojiteljskim obiteljima i posvojenom djecom u smislu prevencije teškoća i kasnije podrške. Također, pružaju podršku udomiteljskim i biološkim obiteljima kako bi se prevenirala ponovna izdvajanja.

Centar za djecu Zagreb razvio je suradnju i sa Hrvatskom udrugom za ranu intervenciju u djetinjstvu (HURID). Riječ je o nevladinoj organizaciji koja okuplja stručnjake u području rane intervencije s ciljem stvaranja sustava rane intervencije i promicanja znanstveno utemeljenih programa koji će pridonijeti dobrobiti mlađe djece s biološkim ili socijalnim rizikom i kvaliteti života njihovih obitelji. S HURID-om su osmislili radionice koje se provode na Majčinskom odjelu za majke i djecu. Riječ je o radionicama koje imaju za cilj poticanje intuitivnog roditeljstva, učenje prepoznavanja potreba djeteta i načina kako ih zadovoljiti te učenje roditeljskih vještina. U radionicama se potiče interakcija majki s djecom kroz igre, pjesmice, brojalice. S njima se razgovara o različitim temama vezanim za roditeljstvo, ali i za brigu o sebi jer su majke na Majčinskom odjelu često vrlo mlade, također bez usvojenih modela ponašanja i kvalitetnog odnosa s djetetom.

„Ono što mi možda imamo intuitivno i što smo dobili kao model od svojih roditelja“, objašnjava Dragana Miletić: „one moraju naučiti i to dobivaju na ovakvim radionicama. Kako da se s djecom igraju, komuniciraju...“

Uz radionice koje provode u suradnji s HURID-om, Centar za djecu Zagreb ostvario je suradnju i sa udrugom Korak po korak

i to na projektu „Mama je mama“. Savjetovalište „Mama je mama“ namijenjeno je maloljetnim trudnicama, roditeljima, ali i njihovim prijateljima i članovima obitelji koji im žele pružiti podršku. Kroz razne aktivnosti nastoje osigurati potrebne informacije, pomoć i podršku pri suočavanju s teškoćama i pripremi za samostalan život.

Kroz različite oblike suradnje došli su i do rješenja u obliku nove aktivnosti - obiteljskih suradnika, koja je nastala nakon što se uvidjelo da bi uz pomoć takve usluge mlade majke na Majčinskom odjelu stekle razne praktične vještine o kuhanju, organizaciji domaćinstva, pranju rublja i slično. Uočeno je kako ono što treba obiteljima nadilazi uslugu socijalnog radnika i psihologa, i da im treba instrukcija i pomoć u svakodnevnom životu. Učenje o tome kako organizirati domaćinstvo, kako skuhati ručak, kako planirati jelovnik, kako obaviti osnovne stvari tipa upisa djeteta u vrtić ili korištenje sustava e-građanin, kako nabaviti povoljniji namještaj koristeći društvene mreže...

Vještine koje su važne za svakodnevni život su one koje ti roditelji najčešće nisu stekli, a time bi se moglo prevenirati izdvajanje djece iz obitelji. Zato je u okviru psihosocijalne podrške koju su pružali socijalni radnik i psiholog uvedena i aktivnost obiteljskog suradnika. Projekt je to resornog ministarstva i UNICEF-a, te Centra za djecu Zagreb kao provedbenog partnera. „Potrebno je bilo pojačati usluge na terenu kako bi se preveniralo izdvajanje.“

Svi navedeni oblici socijalne podrške korak su dalje u očuvanju obitelji i u pomoći djeci, a nastali su kroz suradnju kojom se osvijestilo kako zajednički rad može dovesti do kvalitetnije usluge i do rasta i korisnika i zaposlenika sustava.

Obiteljski suradnici pružaju praktičnu podršku obiteljima u riziku u njihovim domovima

PIŠE: Ured UNICEF-a za Hrvatsku

FOTO: Ilej/UNICEF

Pravo je svakog djeteta da odrasta u sigurnom, poticajnom i brižnom obiteljskom okruženju, a istovremeno svaki roditelj ima pravo na podršku u svojoj roditeljskoj ulozi. To je posebno važno za obitelji u riziku kojima je potrebna praktična podrška za bolje funkcioniranje u svakodnevnom životu.

Sukladno Sporazmu o suradnji između Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike i Ureda UNICEF-a za Hrvatsku u provedbi reformske mjere C.4.3.R3 „Razvoj usluga u zajednici s ciljem prevencije institucionalizacije“ koja se provodi uz financijsku podršku

Europske unije u okviru Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. - 2026. te se odnosi na izradu standarda postupanja i edukaciju, odnosno izobrazbu za rad obiteljskog suradnika, UNICEF je u suradnji s provedbenim partnerom Centrom za pružanje usluga u zajednici Zagreb te uz sudjelovanje Centra za odgoj i obrazovanje „Rudolf Steiner“ Daruvar razvio prijedlog Standarda postupanja obiteljskih suradnika, program izobrazbe obiteljskih suradnika, te podržao izobrazbu 51 obiteljskog suradnika zaposlenog kod 23 pružatelja socijalnih usluga za djecu kojima je osnivač Republika Hrvatska.

Sukladno razvijenim Standardima postupanja, obiteljski suradnik aktivnosti provodi u okviru socijalne usluge psihosocijalne podrške u obitelji kroz izravni rad s korisnicima, u dvije smjene. Pri tom pruža podršku u usvajanju znanja i vještina članova obitelji vezano uz praktičnu pomoć roditeljima i djeci u svakodnevnom funkcioniranju i obvezama, stanovanju i vođenju kućanstva, planiranju kućnog budžeta, podršku pri ostvarivanju prava na usluge i naknade u različitim sustavima, higijenske navike, brigu o sebi i zdravlju, brigu o dobrobiti i zdravlju

Edukacija obiteljskih suradnika, (Ileaj, UNICEF)

djece, organizaciju slobodnog vremena i uspostavljanja mreže podrške te druge praktične vještine. Aktivnost provodi u domu korisnika do 5 sati tjedno, dnevno do najviše 2 sata, a tek iznimno kod pružatelja usluga (do 6 sati tjedno).

Izobrazba obiteljskih suradnika trajala je 36 sati, te su obiteljski suradnici stekli znanja i vještine o sustavu i načelima zaštite i skrbi o djeci i obiteljima u riziku, usluzi psihosocijalne podrške, njezi i zdravlju djeteta, etičnosti u pružanju usluga, komunikacijskim vještinama, vještinama vođenja kućanstva, odstupanjima u ranom razvoju djeteta, obilježjima djece s teškoćama u razvoju i problemima u ponašanju, psihološkim potrebama djece, važnosti dječje igre, odgojnim postupcima, razvoju sigurne privrženosti, procjenjivanju razvojnih rizika i sigurnosti djeteta, te rizičnih i zaštitnih čimbenika, traumatskim iskustvima, te planiranju svoga rada kako bi se što bolje pripremili za visoko kvalitetno pružanje usluge.

Organizacijom izobrazbe prije provođenja aktivnosti obiteljskog suradnika, supervizijom nakon što je započela aktivnost, razvojem metodologije praćenja te konzultativnim sastancima koji su u tijeku, željeli smo omogućiti da se ova novo razvijena aktivnost pruža na najkvalitetniji mogući način u svim područjima Republike Hrvatske, a na dobrobit najranjivijih djevojčica i dječaka u Republici Hrvatskoj.

Stoga nas veseli da danas, područni uredi Hrvatskog zavoda za socijalni rad mogu uputnicom obiteljskom suradniku uputiti obitelj u riziku kojoj je temeljem procijenjenih rizika, snaga i potreba individualnim planom promjene utvrđena potreba za odobravanjem aktivnosti obiteljskog suradnika, iznimno kada je roditeljima određena blaža mjera zaštite prava i dobrobiti djeteta (upozorenje na

pogreške i propuste u ostvarivanja skrbi o djetetu ili mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu), u situacijama kada nema rizika za sigurnost, a procijenjen je niski ili srednji rizik za razvoj djeteta.

Kako bismo zajedničkim snagama osigurali uvjete da obitelji koje trebaju dodatnu podršku u brizi za djecu imaju pristup visokokvalitetnoj socijalnoj usluzi u svojoj zajednici te dobiju podršku za lakše prolaženje kroz roditeljske izazove i situacije koje im budu zahtjevne, pozivamo sve stručnjake u sustavu socijalne skrbi, obrazovanja, zdravstva i drugim sustavima koji prepoznaju da bi pojedinoj obitelji bila potrebna aktivnost obiteljskog suradnika da o tome izvijeste nadležan područni ured Hrvatskog zavoda za socijalni rad.

„Uloga roditelja istovremeno je najljepša, ali i najodgovornija uloga koju osoba ima pa roditelji često trebaju podršku u razvoju svojih vještina. Potreba za podrškom raste kad je riječ o obiteljima u riziku koje često trebaju pomoć upravo u svom domu, u nošenju s izazovima svakodnevice. Uspostavljanje usluge obiteljskog suradnika predstavlja veliki iskorak jer je od iznimne važnosti u ostvarivanju našeg zajedničkog cilja – da svaka djevojčica i svaki dječak u Republici Hrvatskoj odrasta u sigurnom i podržavajućem obiteljskom okruženju te da se u najvećoj mogućoj mjeri prevenira razdvajanje djece i roditelja. Zahvaljujem svima koji će obavljati ovu kompleksnu, ali važnu zadaću i pridonijeti jednakim prilikama za svako dijete i svaku obitelj“, izjavila je Regina M. Castillo, predstojnica Ureda UNICEF-a za Hrvatsku.

unicef
za svako dijete

MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOGA
SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE

„Sadržaji izobrazbe i izobrazba obiteljskih suradnika koja se odnosi na rad s obiteljima u migracijama izloženim traumatskim iskustvima, uključujući obitelji iz Ukrajine razvijeni su uz financijsku podršku Državnog tajništva za migracije Švicarske Konfederacije.“

Financira
Europska unija
NextGenerationEU

„Informacije i stavovi sadržani u ovom dokumentu pripadaju autorima i ne odražavaju nužno službeno stajalište Europske unije. Niti institucije ni tijela Europske unije, niti bilo koja osoba koja djeluje u njihovo ime ne mogu se smatrati odgovornim za upotrebu informacija sadržanih ovdje.“

Standardi postupanja obiteljskih suradnika dostupni su na linku:
<https://tinyurl.com/5fnpay2k>

Podrška i pomoć biološkoj porodici: Porodični saradnik za porodicu i sa porodicom

PIŠE: Dijana Janković

FOTO: Privatna arhiva Branislave Maljković i Žakline Ilić

„S obzirom na to da je porodica osnovna društvena grupa i prirodna sredina za razvoj, dobrobit i zaštitu dece, prvenstveno treba uložiti napore da se detetu omogući da ostane ili se vrati na staranje svojim roditeljima ili, u odgovarajućim slučajevima, drugim članovima bliže porodice. Država treba da se postara da porodice u svojoj ulozi pružanja staranja imaju pristup odgovarajućim oblicima podrške“. (UN Smernice za alternativno staranje o deci, 2010)

Usluga Porodični saradnik je osmišljena i pilotirana na inicijativu Unicefa i Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, a uz podršku Novak fondacije i Evropske Unije u periodu od 2013–2017. godine. Od 2015-2017. godine je specijalizovana usluga i za porodice dece sa smetnjama u razvoju. O ovoj usluzi razgovarala sam sa porodičnim savetnicama Branislavom Maljković i Žaklinom Ilić. Njihove priče su izvor inspiracije i nadanja i oslikavaju važnost ovog vida podrške u životima korisnika.

**Branislava Maljković,
psiholog, supervizor
na Nacionalnoj dečjoj
liniji, Roditeljskom
telefonu i SOS**

telefonu za žene sa iskustvom nasilja u Beogradu

U pilot projekat Porodični saradnik na teritoriji Beograda bila sam uključena od samog početka zajedno sa još troje kolega. Četiri porodična saradnika za tako veliki grad nije puno, ali je broj porodica kojima smo pružali podršku bio prilagođen kapacitetima projekta. Centar za socijalni rad je prepoznavao porodice koje su imale potrebu za ovom intenzivnom podrškom za osnaživanje. To su uglavnom bile porodice sa kompleksnom problematikom (siromaštvo, razvod, zlostavljanje, zanemarivanje, problemi zavisnosti) i rizikom da se deca izmeste iz porodice. Podrška je bila preventivnog karaktera, ali se takođe pružala u situacijama kada su se deca pripremala da se vrate u biološku porodicu. U nekim slučajevima radilo se o meri

Branislava Maljković

korektivnog nadzora nakon komplikovanog razvoda. Porodice u kojima su deca dobila vaspitnu meru zbog problema u ponašanju isto su mogle da dobiju podršku porodičnog saradnika. Takođe su jedno vreme porodice, žrtve poplava u Obrenovcu, dobijale ovu vrstu podrške, a jedan deo saradnika je bio uključen kao porodični saradnik za porodice sa decom sa smetnjama u razvoju.

Porodični saradnik je pomagač koji dolazi u porodicu, upoznaje se, razgovara sa njima i zajedno sa porodicom pravi Porodični plan. Porodice su imale pravo na šest meseci do godinu dana ove podrške, a nekim porodicama je bilo dovoljno i manje od toga. U tom zajednički napravljenom planu su se definisali zadaci i ciljevi za nastupajući period. Jednom nedeljno, odlazili smo u porodicu na razgovor, nekada i dva ili više puta kada je bilo potrebno. Sve je počinjalo sa informisanjem o pravima koja mogu da ostvare, šta mogu da urade da bi bolje funkcionisali, uključenju u aktivnosti u lokalnoj zajednici koje bi mogle da im pomognu, obezbeđivanju dečjeg dodatka ili pravne pomoći, u zavisnosti od toga šta je potrebno. Nakon toga, porodični saradnik je bio uz porodicu, zastupao je i podržavao da ostvari svoja prava, a pored toga porodični savetnik je pružao oslonac porodici i kroz kontakt sa psihološko - pedagoškom službom škole, zdravstvenim i drugim institucijama koje su mreža podrške za dete i porodicu.

Ove porodice su u prošlosti nailazile na zidove i odbacivanje tako da im je puno značilo da imaju jednu osobu na njihovoj strani, koja je stručna i stabilna, koja ih prihvata i koja je tu za njih, svaki put iznova. Oni su nas često, vremenom, doživljavali kao deo svoje porodice. Naša osnovna funkcija je bila podrška i to je omogućavalo bolju saradnju sa porodicom, jer nismo imali dvostruku ulogu podržavaoca i kontrolora, za razliku od Centra za socijalni rad.

Štaviše, uvidela sam da poverenje koje dobijamo od porodica, uz drugačije iskustvo u susretu sa institucijama sistema koje im pomažemo da dožive, na neki način umanjuje opšte nepoverenje koje je porodica do tada gajila prema tim institucijama. U slučaju sukoba unutar familije, preuzimali smo ulogu medijatora. Takođe smo im pomagali u komunikaciji, otvorenom razgovoru o svojim osećanjima i svojim potrebama. Jedna od metoda rada bila je i organizovanje takozvanih porodičnih sastanaka, pri čemu je svaki član porodice dobijao šansu da kaže kako se oseća i kako vidi situaciju iz svog ugla, bez prekidanja i osuđivanja od strane ostalih članova. Kasnije bi čuli da su ovu metodu porodice nastavljale da koriste i posle nas.

Uloga porodičnog saradnika zasnovana je na temelju sistemske porodične terapije i posmatra porodicu kao celinu i svako od nas je ili bio u procesu edukacije ili završio neki od psihoterapijskih pravaca. Svaka porodica dobijala je pomoć koja je specifično njima bila potrebna.

Kroz projekat je postojala mogućnost, kada je bilo neophodno, da se i nešto praktično a važno za potrebe deteta nabavi za porodicu, na primer frižider ili krevet ako porodica nema sredstava, jer siromaštvo nikad ne sme da bude razlog za izmeštanje deteta iz porodice. Uz to smo ih zastupali da ostvare svoja prava na neku finansijsku pomoć.

Supervizija koja je pružana porodičnim saradnicima kao profesionalcima je bila izuzetno značajna, kako za nas tako i za porodice sa kojima smo radili. Tokom supervizije imali smo prilike da sagledamo da li je plan koji smo napravili za porodicu dobar, koji su ciljevi i dokle smo stigli. Rad sa njima je intenzivan, puno je emocija i zato je bilo potrebno o tome razgovarati. Supervizija je nama pružala prostor da, između ostalog, pričamo o okidačima koje bi u određenoj situaciji doživeli, o frustracijama koje smo povremeno osećali, to su bili momenti reflektiranja i razgovora o tome kako se osećamo u tim porodicama. Naša uloga je bila da im pomažemo, ali mi smo istovremeno puno učili i od njih o sebi i gradili identitet kao profesionalci. Lično meni to je puno značilo, u procesu sam stekla veštine i samopouzdanje. Trudili smo se da razumemo teškoće sa kojima se nose i njihove emocije. Za nas kao profesionalce je ova usluga bila sasvim posebna, jer se retko kada nalazimo u situaciji da direktno budemo deo nečijeg doma i porodice po nekoliko sati nedeljno, a pored toga smo gotovo uvek bili i telefonski dostupni. Profesionalna satisfakcija je zauzvrat bila velika.

Usluga porodičnog saradnika je specifična jer porodice dobijaju podršku od strane nekog ko je intenzivno uz njih, ko je kontinuirano tu na određeni duži vremenski period i uvek na njihovoj strani.

Podrška je usmerena na porodicu i to im daje osećaj da zaista mogu da se oslone na nekog u okviru profesionalnih granica koje smo mi postavljali. Svi ovi faktori dovode do toga da nastaje veza i poverenje između porodice i porodičnog saradnika. Ova veza se razvija u fazama jer njima nije lako da nekog puste u svoj život, nekog ko dolazi da ih prati, posmatra i da procenjuje njihovu funkcionalnost.

Upravo zahvaljujući tom poverenju koje se rađa i time što verujemo u njih, oni su spremni da se menjaju, to ih bodri jer onda i oni sami više veruju da mogu da prevaziđu teškoće. Mi stojimo uz njih i pomažemo im da krenu dalje i učimo ih da je i kriza deo života i nešto što može da se prebrodi. Osim toga, ova usluga, svojom proaktivnošću i delovanjem u zajednici, tera i sistem da se menja i unapređuje i bude više okrenut ka podršci porodici.

Ovo je jedna od najlepših usluga u okviru sistema socijalne zaštite. Iskustvo koje sam stekla radeći kao porodični saradnik bilo je profesionalno gledano najbolje i istovremeno najzahtevnije iskustvo. Čitav kompleksan proces dolaženja u

kontakt sa porodicama, građenje uzajamnog poverenja, rad sa njima na boljoj perspektivi za budućnost, bili su oplemenjujuće iskustvo iz koga sam puno naučila. Ukoliko bi postojala mogućnost da se ova usluga ponovo uvede, borila bih se za to jer mi je zaista prirasla za srce.

Žaklina Ilić, dipl. soc. radnica, zaposlena u Centru za razvoj usluga socijalne zaštite „Kneginja Ljubica“ u Kragujevcu

Žaklina Ilić

Kao neko ko već dugi niz godina radi u sistemu socijalne zaštite sa najizazovnijom kategorijom korisnika (deca bez roditeljskog staranja, žene žrtve nasilja, deca i mladi sa problemom u ponašanju, deca sa porodicama u riziku) sa sigurnošću mogu da kažem da je usluga Porodični saradnik, koju sam pružala šest godina, najdelotvornija usluga koja je inovirana u sistemu socijalne zaštite u poslednje dve decenije. Nažalost, usluga porodičnog saradnika se više ne realizuje na teritoriji grada Kragujevca.

U datom periodu imala sam privilegiju da budem porodični saradnik - izvođač, supervizor usluge kao i aktivni učesnik u treningu obuke za porodičnog saradnika. Iskustvo koje sam stekla kao profesionalac sistema socijalne zaštite pomoglo je da kao porodični saradnik budem prihvaćena u porodici na njihovom terenu kao njihova podrška. Usluga porodičnog saradnika je praktična i humanistička. Gotovo svaki put kada saradujem sa kolegama iz Centra za socijalni rad, zajednički prepoznajemo da je usluga porodični saradnik bila istinska podrška porodici. Jedinstvenost usluge se vidi iz reakcija korisnika, ali se ogleda i u tome što je obuhvatala i koristila svim kategorijama stanovništva iz sistema socijalne zaštite (od najugroženijih u pogledu socio-ekonomskog statusa, do porodica sa stabilnim materijalnim statusom, kao i sa disfunkcionalnim porodičnim relacijama).

U ulozi supervizora za kolege porodične saradnike, imala

sam priliku da saradujem sa mladim, entuzijastičnim profesionalcima koji su senzibilisani za rad sa porodicama i aktivno učestvuju u svakom koraku procesa. Svi ovi mladi profesionalci dele zajedničku osnovu u humanističkim profesijama, ističući se željom za neprestanim usavršavanjem.

Kao trener tokom obuke kolega porodičnih saradnika, prenosila sam im svoja praktična iskustva i bodrila ih da nastave sa kontinuiranim učenjem, težnjom ka napretku i razmenom svojih iskustava. Takođe, korisno iskustvo i za nas „praktičare“ je bila razmena znanja sa profesionalcima sa višegodišnjim iskustvom i specijalizovanim znanjima.

Smatram da usluga Porodični saradnik u ovom trenutku veoma nedostaje u sistemu socijalne zaštite kao strukturirana, licencirana usluga, a njeno ponovno uvođenje bi ojačalo i unapredilo ovaj sistem.

Iskustva korisnika usluge:

R.N.: Porodični saradnik je osoba koja pomaže, to je porodični prijatelj koji daje pomoć, smirenost i stabilnost, a sve to putem razgovora. Pomogla nam je oko svih prava koje devojčica ima, a za koje nismo ni znali. Verovatno do sada mnoge stvari ne bismo rešili. Ja pre ni sa kim nisam govorila o svojim problemima kao sada sa porodičnim saradnikom. Drugačije je kada imaš podršku i možeš sa nekim o svemu da pričaš, a znaš da taj neko neće to zloupotrebiti. Najviše su mi koristili razgovori i saveti u vezi sa napredovanjem devojčice: šta da uključimo, kako da se ponašamo. Na primer, devojčica sada manje vremena provodi gledajući crtače i više zajednički organizujemo igru.

N.M.: Bila sam oduševljena uslugom, jer mi je bila potrebna podrška. O usluzi sve pozitivno mogu da kažem. Na prvi pogled mi se svideo osmeh porodične saradnice, jer nam je nedostajalo nešto pozitivno. Porodični saradnik je, uz najavu, dolazio kod nas kući, a nekad smo išli i u pozorište, bioskop, na različite radionice. Zajedno smo, uz dogovor, razmatrali aktivnosti koje su u najboljem interesu mog deteta. Usluga mi je značila mnogo, pre svega kao podrška, da me bar neko razume u ovoj mojoj muci i bilo mi je žao kada je usluga prestala. Moj sin je tokom trajanja usluge naučio neke veštine snalaženja u društvu, šta treba da unapredi i na koji način, popravio je svoje ponašanje u školi. Sin dodaje: „naučio sam da sklopim dogovor i da ga se pridržavam“. Kada je usluga prestala sin i ja smo bili tužni, ali nam znači to što smo i dalje ostali u kontaktu i što i dalje možemo da se čujemo kada nam nešto zatreba.

Napomena: Pružaoci usluge, koji su dali nemerljiv doprinos ishodima procesa pilotiranja su Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine u Beogradu, Dom „Duško Radović“ u Nišu, Dom SOS Dečije selo, Sremska Kamenica i Centar za razvoj lokalnih usluga „Kneginja Ljubica“ iz Kragujevca. Tim Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu je koordinirao procesom pilotiranja.

Upoznajte TOMBI - Najveseliji kombi u Hrvatskoj koji pomaže obiteljima

PIŠE: Tadeja Barun Hardi, koordinatorica tima za provođenje preventivnih programa, Centar za pružanje usluga u zajednici SOS Dječje selo Lekenik

FOTO: SOS Dječje selo Hrvatska

Jeste li se ikada zapitali kako bi bilo živjeti u sredini gdje je najbliži dućan udaljen nekoliko kilometara? Jeste li se ikada zapitali kako je to živjeti u mjestu kroz koje ne prolazi javni prijevoz, a do kuće gdje živite vodi samo makadam? Jeste li se ikada zapitali kako je to živjeti u mjestu koje nema niti jednog pedijatra, a kamoli službe i stručnjake za podršku mentalnom zdravlju ili psihosocijalnu podršku obiteljima?

U SOS Dječjem selu Hrvatska, ta smo si pitanja postavili 2012. kada smo proveli Studiju izvedivosti na području Sisačko – moslavačke županije koja je pokazala da na području županije postoji veliki broj djece u riziku od gubitka roditeljske skrbi s jedne strane te nepostojanje mreže pružatelja socijalnih usluga za prevenciju izdvajanja djece iz obitelji s druge strane. Potaknuti rezultatima Studije izvedivosti, u lipnju 2014. godine započeli smo s Programom jačanja obitelji „Brižan dom za svako dijete“ - program rada SOS Mobilnog tima i Savjetovališta za djecu, mlade i obitelj na području SMŽ.

Osim na području Sisačko – moslavačke županije gdje djeluje u sklopu SOS Dječjeg sela Lekenik, Program jačanja obitelji od 2016. godine djeluje i na području Osječko – baranjske županije u sklopu SOS Dječjeg sela u Ladimirevcima.

Uz pitanje kako razviti kvalitetne i stručne usluge koje će odgovarati potrebama obitelji u riziku na području lokalne zajednice, jednako važno bilo je i pitanje kako te usluge učiniti što pristupačnijima i dostupnijima onima kojima je to najpotrebnije. Usluga mobilnog tima bila je odgovor na oba pitanja - na taj su način usluge psihosocijalne podrške, savjetovanja djece i roditelja te niz drugih usluga koje u svom radu pružamo djeci i obiteljima, došle do najudaljenijih i prometno najizoliranijih mjesta županija u kojima djelujemo.

Polazište našeg rada i naših nastojanja bilo je na tragu procesa deinstitutionalizacije ustanova socijalne skrbi: kada god postoji šansa da dijete uz adekvatnu i pravovremenu stručnu podršku ostane u biološkoj obitelji - potrebno je tu šansu dati obiteljima.

Osim već postojećih problema (siromaštvo, niska zaposlenost, prometno izolirane sredine, nedostatak sadržaja za djecu, mlade i obitelj, poslijeratno područje), Sisačko – moslavačku županiju u prosincu 2020. godine pogodio je razorni potres koji je sa sobom donio nove poteškoće i izazove s kojima su se suočavale obitelji uključene u naš Program, ali i brojne druge obitelji koje su nam se nakon potresa počele javljati s potrebom za psihosocijalnom podrškom.

U toj izazovnoj situaciji počeli smo aktivno promišljati kako naše usluge prilagoditi novonastaloj situaciji i učiniti ih još dostupnijima djeci i obiteljima na potresom pogođenom području. Tada se našem timu pridružio – TOMBI.

TOMBI je kombi za terapiju, igru i učenje koji se koristi kao mobilni objekt za razne aktivnosti ciljane pružanju pomoći i podrške djeci i njihovim roditeljima i skrbnicima. U TOMBIJU smo osmislili i uredili mali sigurni kutak u koji su djeca mogla doći po podršku, riječ ohrabrenja, učenje ili zabavu i taj smo kutak doslovno mogli dovesti u dvorište svakog djeteta koje ga je nestrpljivo iščekivalo.

U njemu smo pružili veliki broj savjetodavnih i psihoterapijskih usluga, psihoedukativnih usluga, usluga logopeda i usluga za kvalitetno i strukturirano provođenje slobodnog vremena djece.

Naš šareni TOMBI uveseljava sve one koji ga ugledaju na njegovim putovanjima prema dvorištima naših obitelji i prema svim onim mjestima na koja je donio puno podrške, zabave, igre i smijeha u periodu kada su se obitelji suočavale sa materijalnim, ali i psihološkim posljedicama razornog potresa.

Kao poseban uspjeh u našem radu volimo istaknuti činjenicu da smo, kada smo započinjali sa našim Programom jačanja obitelji dobili dobronamjerne savjete da su ljudi u malim sredinama zatvoreni za pružanje i traženje psihosocijalne podrške, kako je traženje podrške od stručnjaka u domeni mentalnog zdravlja još uvijek tabu, a sada, gotovo deset godina poslije, sve se veći broj obitelji samoinicijativno javlja u naš Program tražeći pomoć i podršku za svoje obitelji.

Ništa od ovoga ne bi bilo moguće bez naših partnera i suradnika: HZSR – PU Glina, Sisak, Petrinja, Hrvatska Kostajnica, Valpovo, Osijek, Našice, Donji Miholjac te brojnih drugih ustanova i institucija na području Sisačko - Moslavačke i Osječko – baranjske županije.

Osim financijske podrške, materijalnih resursa, kvalitetnog dijaloga i suradnje sa relevantnim dionicima u lokalnoj zajednici, ono čemu možemo pripisati zasluge za svoj uspjeh u radu s obiteljima su principi i vjerovanja koja prožimaju naš rad: uvijek polazimo od činjenice da svaka obitelj koja se suočava sa poteškoćama i rizicima u skrbi za maloljetnu djecu u sebi nosi određeni potencijal za promjenu, snagu i resurse koje je potrebno osvijestiti i osnažiti.

Centar za porodični smeštaj i usvojenje Novi Sad

PIŠE: Jelica Marić Dević, realizatorica edukativnih programa, CPSU Novi Sad

FOTO: Arhiva Centra za porodični smeštaj i usvojenje Novi Sad

Centar za porodični smeštaj i usvojenje Novi Sad (CPSU Novi Sad) je ustanova socijalne zaštite osnovana 19. februara 2014. godine, od strane Vlade Autonomne Pokrajine Vojvodine. CPSU Novi Sad pokriva teritoriju Južnobačkog, Sremskog i Srednjobanatskog upravnog okruga.

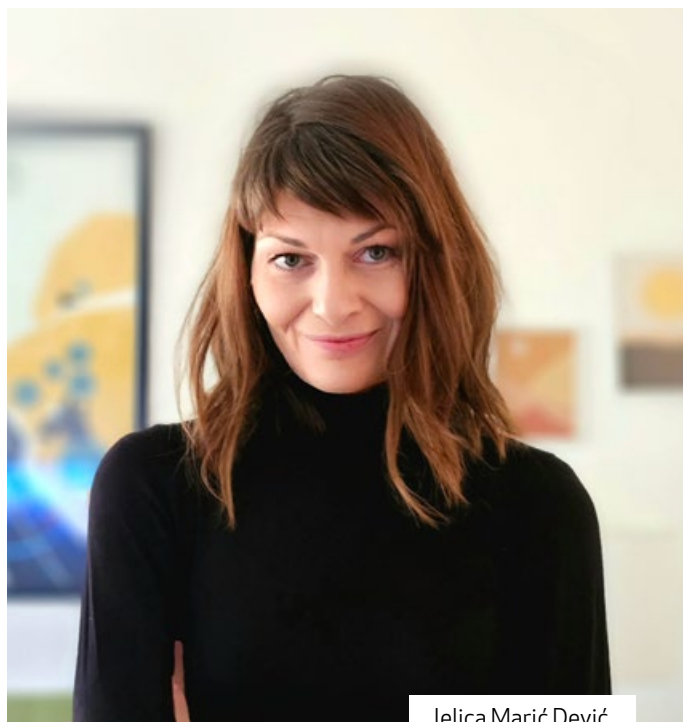
U najopštijem smislu, delatnost Centra za porodični smeštaj i usvojenje Novi Sad je organizovanje, smeštaj korisnika i pružanje stručne pomoći hraniteljskoj porodici kojoj je korisnik (dete, mlada osoba) poveren. Osim CPSU Novi Sad, u Republici Srbiji postoji još šest centara koje pružaju istu uslugu i to: u Beogradu, Nišu, Kragujevcu, Miloševcu, Subotici i Čupriji. U procesu je uspostavljanje CPSU u Beloj Crkvi.

i da mu pruže ljubav, pažnju i toplinu porodičnog doma. Neophodno je da je hraniteljska porodica u okviru propisane procedure stekla opštu podobnost za bavljenje hraniteljstvom i dobila odgovarajuću potvrdu Centra za socijalni rad. Jedna porodica može da se stara o najviše troje dece na hraniteljstvu, odnosno dvoje ukoliko je reč o deci sa invaliditetom ili deci sa smetnjama u razvoju.

Pokretanjem Centra za porodični smeštaj i usvojenje Novi Sad, direktno se doprinelo ostvarivanju najvažnijih reformskih ciljeva zacrtanih strateškim dokumentima Republike Srbije. Na ovaj način se proširuju usluge, mere i oblici socijalne zaštite dece, gde se prioritet daje razvoju alternativnih oblika socijalne zaštite u odnosu na institucionalnu zaštitu, a u cilju obezbeđivanja jednakih šansi za sve.

Osnovni poslovi CPSU Novi Sad su: pružanje usluga procene i savetovanja budućih hranitelja, učešće u izboru hraniteljske porodice za konkretnog korisnika i smeštaj, učešće u planiranju usluga i mera zaštite korisnika na hraniteljstvu, pružanje podrške hraniteljima, odnosno porodicama koje pružaju uslugu porodičnog smeštaja, praćenje i uvid u ostvarivanje svrhe hraniteljstva, obuka profesionalaca i hranitelja, popularisanje i razvoj hraniteljstva – porodičnog smeštaja i realizovanje drugih poslova u skladu sa pozitivno - pravnim propisima.

Hraniteljstvom mogu da se bave porodice koje su otvorene i spremne da prihvate brigu o detetu bez roditeljskog staranja

Jelica Marić Dević

Edukacija za hranitelje

U našem CPSU Novi Sad, na obavljanju stručnih poslova, rade diplomirani psiholozi, socijalni radnici, pedagozi i defektolozi. Na kraju 2023. godine je, CPSU Novi Sad imao 21 zaposlenu osobu, od toga 15 angažovanih na poslovima stručnog rada.

Savetnici za hraniteljstvo se bave praćenjem i uvidom u ostvarivanje svrhe hraniteljstva kao i ispunjenosti uslova zaštite deteta i mlade osobe u hraniteljskoj porodici. Savetnik za hraniteljstvo intenzivira podršku u kriznim situacijama i u periodima razvojnih prekretnica deteta i mlade osobe: priprema za polazak u školu, prelazak na razrednu nastavu, izbor srednje škole i period osamostalivanja.

Naša Ustanova je razvila i model supervizije u CPSU pa su na tim poslovima angažovane dve stručne radnice sa višegodišnjim iskustvom i licencom za poslove supervizije. Poslove obuka kandidata za hraniteljstvo i aktuelnih hranitelja realizuje jedan trenerski par, realizatorke edukativnih programa. Poslove procene opšte podobnosti kandidata za bavljenje hraniteljstvom i prijem zahteva za smeštaj, odabir hraniteljske porodice i smeštaj realizuje Tim za procenu i smeštaj koji se sastoji od socijalnog radnika, psihologa i pedagoga.

CPSU Novi Sad se može pohvaliti dobrom umreženošću u zajednici, kako sa javnim tako i sa civilnim i privrednim sektorom. U želji da se na sveobuhvatan način brinemo o deci i mladima koji odrastaju u hraniteljskim porodicama, zaposleni u CPSU Novi Sad prepoznaju značaj međusektorske saradnje, kao i obezbeđivanja inovativnih usluga podrške deci, mladima i njihovim hraniteljima.

Jedna od takvih usluga, je savetodavno-terapijska podrška deci i hraniteljima, koju već duži niz godina obezbeđujemo besplatno našim korisnicima kao i usluga povremenog porodičnog smeštaja, kao usluga podrške biološkoj porodici koja brine o detetu sa smetnjama u razvoju i prevencija insititucionalizacije.

Naša ustanova sprovodi kontinuiranu promociju u medijima i na društvenim mrežama. Jako držimo do pozitivne promocije i imamo dobru saradnju sa medijima. Ono čemu se nadamo je nacionalna kampanja, koju bi isplaniralo, finansiralo i realizovalo naše Ministarstvo a do tada se oslanjamo na sebe i na sopstveni entuzijazam i kreativnost.

Hranitelji imaju svakog meseca radionice „Otvorena vrata hraniteljstva“ i tu se obrađuju teme od značaja za kvalitetnu hraniteljsku brigu: od ranog razvoja do adolescencije, od pripreme deteta za usvojenje do pripreme deteta za povratak u biološku porodicu ili pak osamostalivanje. Po Pravilniku o hraniteljstvu, oni su obavezni da na godišnjem nivou obezbede minimum 10 sati edukacije i mi smo tu da im to omogućimo kroz radionice na koje pozivamo kompetentne eksterne saradnike.

Naši hranitelji su se i organizovali i osnovali Udruženje hranitelja. Maksimalno smo podržali njihovo okupljanje pa smo prepoznali da im je potrebno malo osnaživanje i dodatne edukacije; to smo učinili tako što smo im organizovali vođenje izrade strateškog plana Udruženja, obuku za prisiranje i upravljanje projektima. Udruženje hranitelja je zaista dragocen resurs i otvara mogućnosti za različite programe, projekte i druge vidove samoorganizovanja pa i zastupanja.

Prvi Centar za porodični smeštaj i usvojenje slavi 15 godina predanog rada

PIŠU: Mirjana Novakov, direktor i Tamara Borisavljević, supervizor CPSU Beograd

FOTO: Arhiva Centra za porodični smeštaj i usvojenje Beograd

Pre petnaest godina, sa puno entuzijazma, promotivnog rada i kontinuiranog učenja, formiran je Centar za porodični smeštaj i usvojenje Beograd. Mi smo bili prvi, a nakon našeg centra osnovano je još šest centara za porodični smeštaj i usvojenje.

Bilo je to vreme snažnog razvoja hraniteljstva, kada se broj hraniteljskih porodica višestruko uvećao, a mnoga deca su prvi put dobila šansu da rastu u porodičnom okruženju. Mada smo bili oslonjeni na, sada već sto godina staru tradiciju hraniteljstva u Srbiji, težili smo savremenijem pristupu. U godinama koje su prethodile formiranju Centra u praksi su se izoštravali standardi stručnog rada, kreirao korpus neophodnih znanja i veština, okupljala grupa hranitelja i profesionalaca koji će postati jezgro buduće ustanove.

Da bi se formirala ustanova bilo je potrebno složiti i povezati zakonodavni okvir koji je omogućio stvaranje organizaciono-materijalnih preduslova sa stručnim potencijalom i postojanjem tima ljudi koji su svojim znanjem, energijom, posvećenošću postavili temelje nove ustanove.

Kreirali smo pristup u kome je hraniteljstvo postalo podrška, ne samo detetu, već i njegovoj porodici. Gradili smo ga stavljajući u fokus snage deteta i porodice. Hraniteljsku porodicu smo posmatrali kao celinu, sigurnu bazu koja ima snagu da detetu vrati poverenje u ljude, svet oko sebe i sopstvene mogućnosti. Trudili smo se da oko svakog deteta i porodice okupimo mrežu podrške - saradnike iz različitih ustanova i organizacija, volontere....

Promocija hraniteljstva bila je i zadatak, ali i rezultat postignutih uspeha, koji su omogućili stvaranje pozitivne društvene slike o hraniteljstvu.

Ovi procesi su, pored uspeha i novih šansi doneli i izazove kojih su bili svesni i hranitelji i stručnjaci koji su ih podržavali. Bilo je neophodno obezbediti takve uslove, da se postignuti efekti očuvaju i razvijaju u održiva rešenja. Odluka Vlade RS o osnivanju Centara za porodični smeštaj, najpre u Beogradu, kao specijalizovane ustanove koja se bavi razvojem i unapređenjem hraniteljstva, bila je značajan korak za izgradnju modernog sistema brige o deci zasnovanog na stručnim znanjima, kompetentnosti pružalaca usluga i jasno definisanim standardima.

Naši počeci i obuke 2009.

Spektar aktivnosti nove ustanove definisan je veoma široko, od kampanje za promociju hraniteljstva, preko obuke i selekcije kandidata za hraniteljstvo, različitih vidova kontinuirane stručne podrške deci na hraniteljstvu i hraniteljskim porodicama, do istraživanja i projekata kojima se unapređuje oblast. Ipak, neka vrsta zaštitnog znaka ustanove postale su njene edukativne aktivnosti. Kreirano je osam programa akreditovanih za profesionalnu obuku u sistemu socijalne zaštite i dvadesetak programa koji se koriste u redovnoj obuci hranitelja, kao i značajan broj priručnika i drugih edukativnih materijala.

Aktuelno, razvoj hraniteljstva je u zastoju zbog nedostatka značajnog broja hraniteljskih porodica. Smatramo da je kvalitetna, dobro pripremljena i osmišljena nacionalna kampanja za hraniteljstvo, veoma važna i značajno bi doprinela promociji hraniteljstva. Uzroke nedovoljnog kapaciteta za smeštaj dece treba tražiti i u predugom boravku dece u hraniteljskoj porodici, a to je u proseku 6-9 godina, jer se na taj način „blokiraju“ postojeći kapaciteti. Ovo bitno dovodi u pitanje činjenicu da je hraniteljstvo privremena mera zaštite dece bez roditeljskog staranja. U tom smislu moramo raditi više na prevenciji izmeštanja dece, podršci biološkoj porodici, konkretnim izlaznim strategijama, većem broju različitih usluga za decu kako hraniteljstvo ne bi bilo, pored institucija, jedini oblik zaštite dece bez roditeljskog staranja.

Petnaest godina rada ustanove je period velikih društvenih promena povezanih sa tehnološkom revolucijom, masivnim krizama izazvanim pandemijom i ratnim sukobima, kao i drugim faktorima. Sve ove okolnosti utiču i na oblast društvene zaštite dece, upravo zbog posebne osetljivosti grupacije kojom se bavimo, pa je pred nama zadatak da sistem hraniteljstva menjamo i prilagođavamo kako bi odgovorio na potrebe ovog trenutka.

Iako još nismo punoletni, nadamo se da će naše iskustvo, znanje i veštine kojima raspolažemo biti značajan doprinos u razrešenju novonastalih okolnosti, naravno uz podršku donosioca odluka, kao i svih važnih činilaca u zaštiti dece bez roditeljskog staranja.

Prednosti organiziranog stanovanja su neosporne

PIŠE: Miruna Kastratović

FOTO: Miruna Kastratović

Centar za usluge u zajednici Zagreb Dugave javna je ustanova koja pruža usluge socijalne skrbi djeci i maloljetnicima s problemima u ponašanju. Centar Dugave pruža cijeli spektar usluga od izvaninstitucionalnih, polu institucionalnih do institucionalnih. Jedan je od pionira smještaja mladih u organizirano stanovanje uz stalnu podršku koje se provodi u malim stambenim jedinicama te je s tim oblikom smještaja počeo još osamdesetih godina.

Centar se tijekom desetljeća postupno transformirao i cijelo je vrijeme, od početka 1982. kad je izgrađen objekt u Dugavama, bio ustanova koja je gledala korak naprijed. Čak su i načinom gradnje poručili kako ne žele izgledati kao „popravni dom“ te su se umjesto debelih zidova svijetu otvorili velikim staklenim površinama i razvedenim prostorom razbijajući barijere između vanjskog svijeta i svijeta doma ispričao nam je dugogodišnji ravnatelj Božo Vrkljan. Nakon što su od grada dobili jednu kuću, zapravo dvojni objekt veličine 200-250 kvadrata, kao i trosoban stan u Dubravi, **od 1985. krenuli su s organiziranim stanovanjem.** Riječ je o organiziranom stanovanju uz sveobuhvatnu podršku.

Trenutno je prema navodima ravnatelja Vrkljana, u organiziranom stanovanju smješteno dvadeset i dvoje mladih ljudi. U dvostrukom objektu u Denzlerovoj, u dva je povezana ulaza po šestero mladih, dok je u Dubravi šest djevojaka. Prije godinu dana u Velikoj Gorici dobili su dva stana za još jedan oblik usluge, a to je organizirano stanovanje uz povremenu podršku. Riječ je o dvije stambene jedinice, muškoj i ženskoj, s po dva korisnika koji su mladi ljudi u dobi od 18 do 25 godina i kojima je na taj način omogućeno potpuno osamostaljivanje.

U pet stambenih zajednica trenutno se nalazi dvadeset i dvoje zadovoljnih korisnika, a ravnatelj Vrkljan naglašava kako tridesetogodišnjim iskustvom u organiziranom stanovanju potvrđuje da su prednosti tog oblika smještaja neosporne, te da je takav način skrbi definitivno budućnost.

Ravnatelj Božo Vrkljan

Najavljuje i kako bi željeli otvoriti još jednu stambenu jedinicu za osam djevojaka koje su još na smještaju u domu čime bi se izjednačio broj djece na smještaju i organiziranom stanovanju. Uz organizirano stanovanje, Centar Dugave trenutno pruža još 12 usluga različitog karaktera. Od ukupnog broja korisnika, 40 je u klasičnom institucionalnom smještaju, a ostalih preko 400 obuhvaćeno je izvaninstitucionalnim uslugama. Vrkljan dodaje i kako im je cilj što više sadržaja, aktivnosti i usluga ponuditi tamo gdje problem nastaje. Objasnjava i kako će institucionalni smještaj za populaciju djece s problemima u ponašanju još neko vrijeme biti potreban, ali cilj sustava trebao bi biti da dijete čim prije pređe u organizirano stanovanje i tako tretman završi u humanijem okruženju sličnom obiteljskom. Naglašava i kako su takvi trendovi i u Europi gdje se također smještaj u institucijama koristi samo u slučaju kad nema drugog izbora.

Odgajatelji Sunčana i Jakov

Sunčana Šimunić radi kao odgajateljica u dvojnog objektu u Denzlerovoj ulici, nedaleko samog Centra. Riječ je o dvije obiteljske kuće koje su naslonjene jedna na drugu i čija je unutrašnjost međusobno povezana. U objektu žive dvije skupine po šest korisnika, dok je ukupni kapacitet objekta 12 korisnika. Sunčana nam objašnjava da stalna i sveobuhvatna podrška znači 24-satno prisustvo odgajatelja i dodaje: „U jutarnjoj smjeni jedan odgajatelj je dovoljan na obje skupine jer su mladi rasuti po različitim obavezama, poslije podne izmjenjuju se dva matična odgajatelja te je u noćnim satima opet jedan odgajatelj u obje zajednice.“

Odgajatelj u stambenoj zajednici brine se o obrazovanju korisnika, radnom osposobljavanju, njihovim kulturnim i higijenskim navikama, konstruktivnom provođenju slobodnog vremena, racionalnom raspolaganju financijama. Primjerice, korisnici koji su u radnom odnosu, dio svojih sredstava odvajaju na štednju kako bi im s ušteđevinom bilo lakše započeti samostalan život po izlasku iz Stambene zajednice. Kroz individualni i grupni rad korisnici se uče životnim i socijalnim vještinama, samostalnosti i odgovornosti, održavanju kućanstva i kućanskim poslovima, pripremanju obroka, brizi za higijenu prostora, održavanju rublja. Odgajatelj surađuje sa različitim institucijama, zavodima, sudovima, školama, zdravstvenim institucijama, po potrebi i s policijom, obiteljima korisnika, udrugama.

Sunčana s posebnim ponosom ističe kako kolegica iz Stambene zajednice, zahvaljujući svojoj predanosti i znanju kroz prijave na različite natječaje i suradnju sa brojnim donatorima, korisnicima osigurava bolji i ljepši boravak unutar i izvan Stambene zajednice. Tako su primjerice opremili SZ s dvije potpuno nove kuhinje, preuredili dnevni boravak, nabavili bicikle, ali i otišli na neke izlete koji su izvan njihovog redovitog budžeta.

Nadalje, odgajatelj planira organizaciju rada na dnevnoj, mjesečnoj, godišnjoj razini, osnažuje korisnike na putu osamostaljenja, utječe na usvajanje pozitivnih vrijednosti i na promjenu negativnih obrazaca ponašanja, preuzimanje odgovornosti. Potiče korisnike da sva ta usvojena znanja, vještine i pozitivne vrijednosti implementiraju i u druge životne sredine izvan Stambene zajednice kao i u svom daljnjem životu.

Organizirano stanovanje ima više prednosti od kojih je jedna manji broj korisnika unutar grupa što omogućuje više vremena u individualnom pristupu i razgovoru sa svakim ponaosob, što se odražava i na kvalitetnije odnose unutar čitave grupe korisnika. „Najbolji kandidati za život u stambenoj zajednici su mladi koji su već prošli institucionalni smještaj, a s njime i period adaptacije, jer poučeni nekim ranijim iskustvima, kada to nije bio slučaj, uvidjeli smo da se smisao Stambene zajednice gubi, odnosno razlika između institucije i Stambene zajednice se briše, ukoliko unutar tog malog prostora imamo djecu i mlade visokorizičnog ponašanja“, pojašnjava nam Sunčana.

Od brojnih prednosti rada unutar Stambene zajednice navodi još i veću fleksibilnost, veću autonomiju u donošenju odluka i planova, manje strogu strukturu i drugačiji ritam rada kao i sam smještaj – obiteljska kuća koja djeluje puno toplije i briše stigmatu ustanove.

Željka i Matea s odgajateljicom Antonijom

Antonija Kožulović odgajateljica je u stambenoj zajednici u Dubravi. Ta nova stambena jedinica za djevojke oblik je posttretmanske skrbi koja služi njihovoj pripremi za osamostalivanje nakon što napuste ustanovu. Korisnice koje su već bile u Grupi djevojaka u tretmanu ove ustanove smještavaju se u stambenu jedinicu za djevojke kako bi taj prijelaz u samostalni život protekao blaže, bez velikih stresova i neugodnih situacija na koje može naići mladi čovjek. Pretpostavka za to je da imaju usvojene potrebne navike, da prihvaćaju osnovne opće prihvaćene i poželjne norme ponašanja, da se žele zaposliti kako bi naučile živjeti od vlastitog novca ili imaju želju za nastavkom školovanja, da ne čine kaznena djela i nisu sklone skitnji te se ne opijaju i ne koriste opojna sredstva. Osnovni uvjet za ispunjenje cilja tretmana je pronalaženje posla za svaku korisnicu ili završetak upisane škole. „Korisnica preuzima odgovornost za sebe, svoj život i sudjeluje u kreiranju vlastite sadašnjosti i bliže budućnosti“, objašnjava odgajateljica Antonija.

Djevojke su smještene u tri dvokrevetne sobe u prostranom stanu opremljenom svim uređajima i inventarom koji omogućuju normalan i pristojan život. Djevojke postupno preuzimaju veći dio poslova i brige o svom življenju: čišćenje prostora, kuhanje uz pomoć ili samostalno, pranje i peglanje rublja i posteljine. Odgajatelji su prisutni 24 sata, nadziru cjelokupan život u okviru stambene zajednice i kretanje stanarki, kontaktiraju s poslodavcima, policijom, sudom, roditeljima, Zavodom za socijalni rad i područnim uredima, Centrom za prevenciju ovisnosti, psihijatrom, liječnikom, predsjednikom stanara stambene zgrade i svim drugim službama. Odgajatelji idu na ljetovanja, izlete, kino, kazalište i druge aktivnosti. Rad je organiziran u 3 smjene po 8 sati. „Ovo jest najmoderniji pristup u alternativnoj skrbi. Smještaj

je dobar, ali bi bilo bolje da svaka mlada osoba ima svoju sobu kako bi se mogla povući u trenucima napetosti i problema“, dodaje Antonija i nastavlja: „U stambenoj zajednici u Dubravi stanuju djevojke do 18 godine, mogu biti i dulje, ali uz školovanje ili posao. No većina ode iz stambene zajednice već s 19, jer im je dosta pravila i žele živjeti samostalno. Tek kad odu shvate što je život i kažu kako nisu znale cijeniti ono što su kod nas imale. Moram reći da sam sa svim djevojkama iz prve grupe zadovoljna, više-manje su završile škole i sve rade.“

I iz perspektive korisnica organizirano je stanovanje bolje u usporedbi s klasičnim smještajem. Kako im je u stambenoj zajednici i kako vide svoj život dalje podijelile su Željka, Matea i Mihaela.

Željka nam govori kako se u stambenoj zajednici živi solidno, što dosta ovisi o njihovom ponašanju i kako si same naprave: „Dobro je i lijepo mi je ovdje iako su se u zadnje vrijeme postrožila pravila. Od planova želim završiti školu, zaposliti se i što prije otići. Vjerojatno ću biti konobarica, ali želim pokušati upisati Policijsku akademiju. Plan je da kad napunim 18 godina, otići na vojni rok, a onda pokušati u policijskoj školi.“ Matea sa Željkom dijeli planove o daljnjem životu jer bi im život u cimerstvu omogućio i podjelu troškova: „Želim što prije završiti školu i naći posao. Isto bih radila neko vrijeme kao konobarica, a kad budem imala novca želim otvoriti neki svoj posao, možda frizerski salon jer to volim raditi.“

Na kraju nas Mihaela podsjeća kako i promjene na bolje u početku mogu biti teške: „U stambenoj zajednici puno mi je bolje nego u Dugavama i prihvatnoj jedinici u kojoj sam dugo bila. Ovdje imamo veću podršku i možemo više razgovarati s odgajateljima. Na početku, kad sam tek stigla ovdje bilo mi je jako teško, ali sad sam se priviknula i mogu reći da mi je dobro. Ima pravila, ali pravila svugdje postoje, a mi moramo paziti kako ćemo si sve organizirati. I moj je plan završiti školu, naći si posao, osamostaliti se i boriti se za sebe. Više si neću dopustiti da ovisim o nekome.“

Stambene zajednice u Denzlerovoj

Sve što radimo – radimo zbog ljudi i za ljude

PIŠE: Anisa Šetka

FOTO: Privatna arhiva Danijele Kegelj, Silve Memić i SUMERO-a

Stigmatizacija, otpor, izazov, borba, ali i upornost i ljubav prema ljudima. Tako naši sagovornici opisuju proces deinstitutionalizacije i pružanja podrške osobama s teškoćama u razvoju i invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Kako bi pokušali bolje razumjeti trenutnu situaciju, ali i primjere dobre prakse širom zemlje, razgovarali smo s tri stručnjaka i aktivista koji su direktno uključeni u ovo područje.

Haris Haverić

Proces deinstitutionalizacije je pokrenut i razvija se od 2012. godine zahvaljujući podršci donatora, ali i pojedinih kantonalnih vlada, i u njega je do sada na različite načine uključeno 20 lokalnih zajednica u FBiH. Haris Haverić predstavnik Saveza organizacija za podršku osobama s intelektualnim teškoćama FBiH "SUMERO" iz Sarajeva, mreže 19 nevladinih organizacija i ustanova, ističe da se stanje u ovoj oblasti značajnije počelo mijenjati tek u prošloj godini, te je zahvaljujući Ministarstvu rada i socijalne politike FBiH i USAID-a trenutno u izradi strateški akcioni plan za deinstitutionalizaciju na nivou FBiH, u šta je aktivno uključen i SUMERO. Pored toga izrađen je Zakon o socijalnim uslugama i čeka na usvajanje na Parlamentu FBiH, a program deinstitutionalizacije je prvi put poslije deset godina uvršten u budžet FBiH za 2024. godinu.

S druge strane, na jugu Bosne i Hercegovine, o deinstitutionalizaciji se uglavnom govori, ali malo toga i radi. Danijela Kegelj, predsjednica Udruge „Vedri osmijeh“ iz Mostara, navodi da su samo dvije nevladine organizacije odlučile krenuti tim putem, suočavajući se pritom s brojnim problemima oko podrške i finansiranja. „Ako pođemo od toga da je uobičajena definicija in-stitucionalizacije: „Institucionalizacija je uključivanje u strukturiran i često veoma formaliziran sustav“, odmah nam je jasno da je „formaliziran sustav“ nešto što će nam prouzročiti makar nedoumicu i bojazan. Pogotovo znamo ako se iza toga „formalno“ krije najčešće i površno, prekobrojno, s nedovoljno kadrova... Koncept deinstitutionalizacije podrazumijeva i dalje strukturu ali i kvalitetan i individualiziran pristup osobama koje su u toj strukturi. Oni prestaju biti broj „kreveta“ u spavaonici, a postaju broj osoba koje žive u jednoj zajednici“, kaže nam Kegelj.

Naši sagovornici podsjećaju na implementiranje obaveza definisane u UN konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, a koju je BiH potpisala i ratificirala, poručujući da bi borba za prava ove populacije trebala biti jedinstvena. Ujedno su prava definisana tom konvencijom zvijezda vodilja u njihovoj borbi.

Silva Memić, predsjednica Udruženja građana „Naša djeca – Our Kids u BiH“ ističe da stambeno pitanje i finansijska sigurnost predstavljaju najveću brigu za mlade punoljetne osobe koje napuštaju sistem. Govoreći o finansijskoj sigurnosti, ističe važnost kontinuiranog zaposlenja i jednokratnih oblika pomoći, posebno u situacijama gdje mladi nemaju podršku roditeljske obitelji.

Danijela Kegelj (lijevo) s kolegicom

„Uključivanje u društvo i inkluzija za mlade s intelektualnim teškoćama podrazumijeva suočavanje s istim izazovima kao kod njihovih vršnjaka bez teškoća, no bitno je naglasiti potrebu za pružanjem dodatne podrške u obliku osobnih asistenata, prilagođenih njihovim individualnim potrebama“, ističe Memić.

Danijela Kegelj pak smatra da postojeći sistem u Hercegovini karakterizira kaos. Opcije za djecu smještenu u ustanovama su ograničene. „Osobama s invaliditetom nije mjesto niti na psihijatrijama niti u staračkim domovima kada nisu stari ljudi, stoga je neophodno izgraditi sustav dostojan čovjeka“, kategorična je Kegelj. „Alternativa za ovu populaciju je slaba do nikakva, s roditeljima koji su u stalnoj bojazni zbog nedostatka adekvatnog sustava podrške“, kaže ona i dodaje:

„Integracija ne smije biti reakcija na problem, već planiranje puta od početka do cilja. Površna i individualna rješenja, koja su često vezana za društveni ili materijalni status, nisu rješenja, već samo odgađanje valjanog rješenja“.

Ipak, alternativa postoji. Upravo s ciljem pružanja podrške mladima u osamostaljivanju nakon boravka u institucionalnom sustavu, Udruga „Naša djeca - Our Kids u BiH“ već više od 10 godina pruža podršku u stambenom zbrinjavanju, traženju posla te osiguravanju zamjenske obitelji za mlade koji su odrasli u ustanovama i nemaju podršku rodbine. U nedostatku formalnih standarda, „Kuća na pola puta“ je 2017. definirala Minimalne standarde za usluge za mlade osobe primljene u rezidencijalnu i eksternu personalnu asistenciju. Korisnici usluge su mladi stariji od 18 godina koji dolaze dobrovoljno ili na preporuku relevantnih institucija. Prioritetni kriterijum je da dolaze iz institucionalnog zbrinjavanja te su potencijalno izloženi nasilju ili eksploataciji. Za svakog korisnika se donosi individualni plan

na osnovu ulaznih podataka, drugih informacija i zapažanja. Program je u proteklih 12 godina koristilo preko 35 mladih, starosti 18+, napuštajući institucionalno zbrinjavanje i mladi u riziku. U posljednjih deset godina, mladi bez roditeljskog staranja s invaliditetom su najzastupljenija korisnička populacija. Dnevno, kuća pruža usluge za 7-10 korisnika, dok na terenu podržava 3-4 mladih. Tokom tog perioda, 15 mladih se zaposlilo i osposobilo za samostalan život, dok se sedmero mladih integriralo u lokalnu zajednicu kroz ovladavanje samostalnim vještinama. Također, 95% djece ostvarilo je socijalnu integraciju kroz mentorstvo, finansijsku i medicinsku podršku, te pristup zdravstvenom osiguranju.

SUMERO, kao vodeća organizacija u regiji bavi se pravima osoba s intelektualnim teškoćama i ističe se kroz nekoliko strateških programa. Najznačajniji među njima je „Život u lokalnoj zajednici“, koji je usmjeren na proces prevencije institucionalizacije i deinstitutionalizacije osoba s intelektualnim teškoćama u Bosni i Hercegovini. Organizacija se fokusira na uspostavu snažnih partnerstava s lokalnim, kantonalnim i entitetskim vlastima. Kroz edukaciju stručnjaka i ključnih aktera u tim zajednicama, pokušavaju izgraditi kapacitete za efikasno odgovaranje na potrebe osoba s intelektualnim teškoćama.

„Mnogi za nas kažu da smo organizacija koja je 10 ili više godina ispred vremena i prostora u kojem se BiH ali i regija trenutno nalaze, no suština našeg uspjeha leži u činjenici da je u fokusu našeg rada individua, sa svim svojim snovima i željama, te sve što radimo – radimo zbog ljudi i za ljude. Sve programske aktivnosti koje SUMERO implementira direktno ili indirektno utiču na proces deinstitutionalizacije mijenjajući živote ljudi na bolje“, govori Haverić.

„Kada su ovakve priče u pitanju mislim da se radi uglavnom o gotovo svim jednako važnim stvarima. Kao i obično problemi su ponajprije u glavama ljudi, bilo da se radi o struci ili strahovima roditelja. Ohrabrujuće je to što će proces deinstitutionalizacije pratiti strategije koje se rade na široj osnovi i u koje su uključeni ljudi koji već poznaju dobro proces, ali i drugi zainteresirani akteri“, kaže nam Danijela Kegelj.

Naravno da će, kao i uvijek kada su davanja iz socijalne oblasti u pitanju, velika prepreka biti novac. Kegelj smatra da je izuzetno pohvalan angažman nevladinog sektora u svakom mogućem segmentu deinstitutionalizacije, ali i inkluzije općenito. Međutim, izažava i bojazan da cijeli svijet po tom pitanju radi polovičan posao. Na pitanje zašto misli da je to tako, Kegelj kaže: „Koliko god pričali da smo inkluzivno društvo najčešće ćete čuti kako dijete s teškoćama rijetko netko iz razreda koji pohađa u redovitoj školi poziva npr. na proslavu rođendana. Ja se samo bojim stava „mi smo to njima dali, ali neka njih za sebe.“ Inkluzija je sveobuhvatan proces, ona je potpuna uključenost, ista prava prilagođena mogućnostima.

Inkluzija ne smije biti neka „iskluziva“, ona mora biti uobičajena svakodnevica. Možete osigurati materijalne uvjete, idealne, ali ako u životu osobe s invaliditetom nema ljudi koji ih istinski prihvaćaju i imaju ljubavi i razumijevanja, uradili ste samo dio posla. Usudila bih se reći lakši dio posla. Činjenica je da vam diploma daje kvalifikaciju ali ne i empatiju, ne i istraživački duh, ne i stvarnu želju da učinite što je najbolje za konkretnu osobu, osobe“, smatra ona.

Upravo na tom modelu, modelu šta je najbolje za svaku individuu funkcionira SUMEROV model stambene zajednice ističe pak Haverić. „Život korisnika se generalno ne razlikuje od života prosječnog građanina BiH što čini ovaj model uspješnim i ne pravi ekskluzivitet ili isključenost po bilo kojem osnovu.“ Dodaje da je jasno da se u radu sa stambenim zajednicama suočavaju i sa brojnim izazovima koji su slični onim u prosječnih porodica u Bosni i Hercegovini, kao što su ljubavni, partnerski, finansijski i drugi izazovi.

No, među najizraženijim izazovima su predrasude i stereotipi s kojima se ovi ljudi suočavaju kada pokušavaju ostvariti svoja prava ili pristupiti određenim uslugama u zajednici. Ovaj segment je posebno vidljiv i za druge marginalizirane grupe, što je uobičajena pojava u društvima u tranziciji poput Bosne i Hercegovine. „Rad na eliminaciji stereotipa zahtijeva dugotrajan proces i kontinuirane napore kako bi se postiglo društvo koje je pravedno i jednakopravno za sve.

Upravo zbog toga, u radu sa stambenim zajednicama uz podršku, važno je educirati javnost, osvještavati o pravima i potrebama ovih osoba te promicati inkluzivno društvo“, stava je Haverić.

„Borba za vlastita prava je jedini put do uspjeha, a ova ustrajnost je još više naglašena kada se stavi u socioekonomski kontekst i bolno sporo sprovođenje zakona o inkluziji u BiH“, kaže nam Memić.

Strateški pristup Udruženja na čijem je Memić čelu, je dugoročna održivost aktivnosti, a posebno radnih mjesta kreiranih kroz projekte društvenog poduzetništva, profesionalnog osposobljavanja, zapošljavanja i jačanja svijesti u društvu o pravima osoba s invaliditetom. „Dio naše misije ostvaruje se kroz društveno poduzetništvo SH „Prijatelji - Friends“ d.o.o., butik rabljene robe osnovan 2018. godine s ciljem pružanja zaposlenja korisnicima i razvijanja njihovih vještina. Trenutno su u butiku zaposlene tri korisnice s intelektualnim teškoćama. Godinu dana smo uspješno realizirali projekat „Želim biti konobar/konobarica, šanker/šankerica“ u kome je učestvovalo deset mladih sa teškoćama u razvoju. Mi smo prvenstveno ponosni na same naše korisnike koji nas uče da su pozitivan stav, ustrajnost i borba za vlastita prava jedini put do uspjeha“, zaključuje Memić.

Silva Memić

Naučiti preživjeti – i sestra i hraniteljica

PIŠE: Ankica Crnomarković, hraniteljsko dijete i hraniteljica

FOTO: Privatna arhiva Ankice Crnomarković

Dragi moj čitaoče, ispričat ću ti jednu istinitu životnu priču koja nije nimalo umiljata.

Ako ste čitali knjigu "Dete zvano To", o djetetu koje je imalo hrabrosti da preživi, u mojoj priči prepoznat ćete mnogo sličnosti. Baš kao i Dejv Pelcer i ja sam živjela sam da preživim.

Odrastala sam u jako siromašnoj porodici, moja majka Milena i otac Ljuban imali su nas četvero djece među kojima sam ja, Ankica, bila najstarija. Najviše sam mrzela što sam najstarija!

Posle mene rođen je moj brat pa moje dve sestrice. Živjeli smo – kako se kaže - nema gdje nismo. Roditelji su se stalno selili. Pretežno su to bile napuštene kuće bez vode, struje, negdje i bez prozora i vrata. Otac je radio po dnevnicama, a majka je bila kući s nama. Ono što pamtim samo su ružne stvari. Mnogo su pili, tukli se, svađali. Tukli su i nas. Majka je znala pijana da me dobro išuta nogama pa onda onako pijana pusti muziku na radiju i pleše sa mnom. Nisam znala za igru, sreću i lagodno djetinjstvo. Nisam imala ništa osim mašte. Maštala sam kako ležim u toplom i mirisnom krevetu. Maštala sam kako nosim novu odjeću jer sam nosila samo ono što bi mi neko poklonio. Maštala sam kako imam lutku ćelavku. Maštala sam kako imam sve ono što imaju druga djeca, a ja nisam imala.

Umjesto igre ja sam nosila kante vode sa izvora da bi mogla da se okupam, operem odjeću i prepiram sestrine pelene. Vukla sam drva iz šume da bi nam bilo toplo i bila više gladna nego sita.

Sa 12-godina još uvijek nisam išla u školu i to ne zato jer sam imala neki fizički ili psihički problem. Jednostavno moji roditelji nisu marli za to. Jednog dana zadesio se jedan jako dobar čovjek pa je to prijavio Centru za socijalni rad. Taj dan pamtit ću dok sam živa! 10.03.2004. godine, došle su dve tete iz Centra za socijalni rad i mene i brata odvele u hraniteljsku porodicu.

Ankica sa sestrama

Ljudi u hraniteljskoj porodici i sva ta okolina dočekala nas je raširenih ruku, kao svoju djecu i kao da nas znaju cijeli život. Okupana, sita i čista legla sam u mirišljavi dječji krevet. Nakon nekog perioda krenula sam u školu. Umjesto sa svojim vršnjacima koji su tad bili šesti razred ja sam išla u četvrti. Zaista je bilo teško jer tad nisam znala ni slovo A da napišem, a moji drugari su već učili engleski. Moje divne učiteljice učile su me da pišem, čitam i računam! Generalno cijela škola se borila da to sve postignem i dalo se rezultatu – uspjela sam! Završila sam osnovnu školu s dve godine mlađom generacijom.

Bila sam mnogo srećna jer sam imala sve ono o čemu sam maštala. Jedino su mi falile moje sestrice. Rastužilo bi me jer imam ovo ili ono, a one kod roditelja to nemaju. Zbog njih sam

išla često na raspuste kod roditelja. Jedan dio mene je patio za roditeljima, a drugi dio ih je mrzio.

Iako sam bila srećna jer imam sve kao ostala djeca, nedostajali su mi roditelji, ne ti roditelji koje sam imala, nego oni pravi roditelji - koji te grle, maze i paze. Na žalost, kod mene to nisu zamijenili hranitelji.

Po završetku srednje škole, završio je i život kod hranitelja te sam počela raditi i živjeti sama u iznajmljenom stanu. Kako nisam imala nikog svog, kad god sam upadala u neke životne okolnosti sa kojima nisam mogla da se izborim vraćala sam se u Centar za socijalni rad po savjet. One (socijalne radnice) su uvijek bile tu za mene i beskrajno im hvala na tome.

Vrlo brzo nakon početka mog samostalnog života majka se razboljela. Dobila je rak pluća i nakon 3. mjeseca bolničkog liječenja je umrla. Da li mi je bilo žao? Naravno da jeste, plakala sam, tugovala kao što bi tugovalo i ono drugo dijete koje ima "normalnu majku". Bilo je teško, ali nisam imala vremena ni da tugujem. Sestre su nakon majčine smrti trebale biti smještene u dom. Otac nije bio pogodan da se brine o njima, a mjesta u hraniteljskim porodicama nije bilo. Jedino što i sada zamjeram državi i sustavu je to što moje sestre nisu oduzeli odmah kad i nas.

Svoje sestre nisam dala u dom. Pitala sam da li mogu ja da se brinem o njima i nakon par dana dobila sam odobrenje i postala hranitelj svojim sestrama.

Imala sam 21 godinu, one 13 i 9. Živjele smo u iznajmljenom stanu od 30 kvadrata. Bilo je teško, ali bile smo srećne jer smo zajedno. Postala sam odgovorna za njihov život, zdravlje, školovanje, postala sam odgovorna kao roditelj, kao odrastao čovjek, a još sam i sama bila dijete.

Nakon godinu dana dobile od opštine stan na korištenje. Naravno, to je išlo preko Centra za socijalni rad. Financijski troškovi su nam se smanjili i jednostavno smo počele da dišemo, da rastemo zajedno i uživamo.

Međutim život ne bi bio život kada ti ne bi dao još koji udarac. Starija od dvije sestre dobila je tumor, limfom i tako se naš život najednom pretvorio u 7 mjeseci provedenih na hemoterapijama, liječenju i borbi za životom. Borba je trajala i trajala i u tome svemu sve tri smo nekako i odrasle. To je bila baš ona životna šamarčina gdje ostariš za pedeset godina. Srećom i tada su nam mnogi priskočili u pomoć. I država i centar i sva okolina oko nas prikupljala je pomoć. I narod je dolazio i odlazio i tad su nekako nažalost svi i čuli za nas. Ono što je najljepše od svega je da je moja sestra zdrava. Sada je cura koja ima 25 godina, studira i živi život. Najmlađa sestra radi i njih dve žive zajedno, a mene obilaze. Ja sam sada majka trojice dječaka, udata i presrećna žena jer imam svoju porodicu, živu i zdravu. Dajem svojoj djeci sve ono što ja nisam imala, a to je - ljubav.

Ja kao mala djevojčica nisam zaslužila život kakav sam tada imala, ali sam ga preživjela. Hraniteljstvo je dar. Onaj dar koji ti pruži život da ga živiš kao i ostala djeca koja žive "normalne živote". U hraniteljstvu je najvažnije djeci pružiti ljubav i tople riječi. Da ih se vaspitava i hrani dobrotom. Nemojte da radite to zbog novca jer taj novac primete za nesreću nečijeg nevinog života.

Ne znam kakva sam ja bila kao hranitelj, to bi morali da pitate moje sestre, zar ne? Ja ću reći da sam dala svu sebe da budem oslonac, da budem ona mirna luka u njihovom životu. Reći ću da sam bila hrabra. Reći ću da sam bila borac. Reći ću da sam sada srećna jer su one svoji ljudi, poštene mlade dame koje žive onim normalnim životom. To smatram svojim uspjehom. Svojim uspjehom smatram i to što sam unatoč životnim okolnostima naučila preživjeti i ostala dobar čovjek.

Podrška srodničkim hraniteljima u Programu jačanja porodice SOS Dječijih sela BiH

PIŠU: Berima Hačam, direktorica za razvoj programa i Narcisa Begović, nacionalna savjetnica za Program jačanja porodice u SOS Dječija sela BiH

FOTO: Arhiva SOS Dječijih sela BiH

U Programu jačanja porodica SOS Dječijih sela BiH nam je osnovni zadatak da omogućimo zdrav rast i razvoj djece i mladih u porodicama koje se suočavaju sa trenutnim ili dugotrajnim poteškoćama u funkcioniranju, te da preveniramo eventualno odvajanje djeteta/djece od

porodice. U našu ciljnu skupinu spadaju i porodice koje su u zakonu prepoznate kao srodnički hranitelji.

Srodnički hranitelji suočavaju se sa sličnim izazovima i imaju slične potrebe za podrškom kao i druge porodice koje sudjeluju u programu jačanja porodice. Osim toga, susreću se s brojnim specifičnim problemima i potreba na koje nastojimo odgovoriti:

- Priprema i podrška u procesu smještaja djeteta u "novu" porodičnu sredinu, u suradnji s nadležnim tijelima.
- Emocionalne i psihosocijalne potrebe djeteta ili mlade osobe koje nastaju kao posljedica života bez bioloških roditelja (npr. suočavanje s gubitkom/separacijom, tugom, poviješću traume).
- Jednak tretman i odgovarajuća zaštita djeteta ili mlade osobe u srodničkoj brizi (npr. jednak pristup

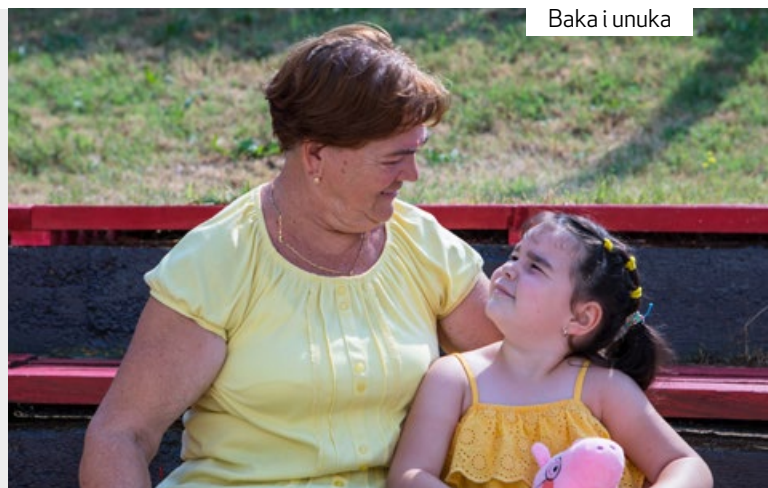
resursima i uslugama, suzbijanje stigme u porodici ili zajednici, zaštita od diskriminacije i zlostavljanja).

- Složena i višeslojna porodična dinamika u srodničkoj brizi (odnos drugih članova srodničke porodice prema novom članu)
- Dodatne vještine potrebne srodničkim hraniteljima kada se brinu o dodatnom djetetu/djeci ili mladoj osobi.
- Posebna ranjivost i potrebe kućanstava koja vode baka/nena i djed (npr. ekonomska stabilnost, obrazovna pozadina, integracija u zajednicu, zdravstveno stanje hranitelja).
- Pristup državnim ili društvenim raspoloživim vrstama podrške koje su specifične za srodničko hraniteljstvo, u skladu sa važećim relevantnim zakonima.

Da biste doživjeli šta znači srodničko hraniteljstvo, ispričaćemo samo jednu priču o tome kako i najveće tragedije, ako su iskrena srca i ljubav prema djeci u blizini, mogu imati sretne završetke. Naime, 9 djece iz dvije porodice su zbog tragičnih okolnosti ostali bez roditelja – brat od majke iz jedne porodice i oca iz druge porodice je uz suglasnost nadležnog Centra za socijalni rad prihvatio, uz svojih četvoro djece, da brine i o svih 9 koji su izgubili roditelje. Borba osoba koje su preuzele starateljstvo i njihova potreba da djeca "ne osjete" da nemaju roditelje, najbolje se opisuje riječima hranitelja: "Nekad moja djeca dobiju manje nego djeca moje sestre. Znam da se ne mogu osloniti ni na koga drugog osim mene i na moju suprugu. Bez obzira na sve teškoće i izazove i na tragediju koja nas je sve zadesila, srećan sam da danas vidim mlade uspješne ljude koji neće biti obilježeni svojom tragedijom." Iako je porodica ostvarila sva prava po Zakonu o hraniteljstvu Republike Srpske, bila im neophodna dodatna podrška. Najprije smo kroz mrežu partnera u zajednici njihovu situaciju „izvukli na vidjelo“ i po principu, „svako može doprinijeti“, porodici je renovirana kuća jer je 15 članova porodice imalo skućen prostor.

Ljubav, posvećenost i iskrenost koja se osjeti u toj porodici je nešto što djeluje inspirirajuće, ali je zbog svega preživljenog, psihološka podrška i potreba za obradom traume bila najveći izazov. Pružili smo tu kontinuiranu podršku i motivirali članove porodice da aktivno učestvuju. Djeca su se radovala aktivnostima jer su mogla da uče u jednom okruženju prihvatanja, uvažavanja i poštovanja njihovih potreba.

Hranitelji su dobili i psihosocijalnu i zdravstvenu podršku kako bi i sami doprinijeli što lakšem prevazilaženju traumatskih iskustava djece, ali i kako bi mogli održati harmoničnu atmosferu sa tako velikim brojem djece. I to se isplatilo - jedna od djevojčica postala je prvak Evrope u boksu za mlađi uzrast, dvoje djece se uz dodatnu podršku u obrazovanju zaposlilo u žandarmeriju, jedan introvertni dječak je po prvi put osjetio potrebu da se u grupi djece

obratiti i da kaže svoje mišljenje, bez obzira što zvuči kao mali korak za ovog dječaka to je bio najveći uspjeh koji je mogao postići...

Srodničko hraniteljstvo je zaista jedna od prilika da djeca ostanu u porodici sa bližim srodnicima, ljudima koje poznaju i sa kojima su imali kontakt i prije nego što su ih zadesile tragedije, uz ljude koji su u najtežem trenutku pokazali svoju ljudskost, bez obzira na sva odricanja i požrtvovanost koja je poslije toga morala doći.

Kroz rad u podršci porodicama, uključivo i srodničkim hraniteljskim, potvrdilo se da ne postoje dvije jednake hraniteljske porodice, pa samim tim i ne postoje jedinstvena ili univerzalna rješenja za sve porodice. U našem radu smo se suočili najčešće sa potrebom za rješavanjem statusnih pitanja srodničkih hranitelja, pogotovo kada su to bake/nane i dede. Naime, Zakon o hraniteljstvu FBiH definiše da srodnik može ostvariti pravo na hraniteljsku naknadu samo ako od hranitelja prema srodniku ne postoji obaveza izdržavanja utvrđena važećim propisom. Međutim kada je u pitanju naknada za izdržavanje hranjenika, koja je definirana članom 34. ZOH-a, javlja se različito postupanje, pa tako pojedini centri za socijalni rad u rješenju o smještaju u srodničku hraniteljsku porodicu utvrde pravo na isplatu naknade za izdržavanje hranjenika i kada postoji obaveza izdržavanja (u skladu sa članom 35. ZOH FBiH kojim je utvrđeno kako se obezbjeđuju sredstva za finansiranje naknada), dok pojedini centri isto pravo ne utvrđuju. Mi procjenjujemo da je potrebno jasno utvrditi da ovo pravo pripada i nanama i dedama, kako iste ne bismo dovodili u stanje socijalne potrebe, te doveli u pitanje sam boravak djeteta u porodici.

Druga dilema koja se javlja je da li staratelj može biti hranitelj, što je posebno izraženo u primjerima srodničkog hraniteljstva. Ovdje se poteškoće najviše ogledaju u tome da hranitelji moraju pribavljati saglasnosti staratelja za odlaske ljekaru, stomatologu, odlaske na odmore i sl., pa se nadamo da će u očekivanom procesu revizije ZOH FBiH i ovo biti riješeno.

Finska

Dragi čitatelji časopisa Alternativni MOD/DOM!

Drago mi je da je zemlja gost ovog broja Finska. Prvi put sam dobila ovaj časopis u ruke početkom godine. Moj dojam: konkretna, kvalitetna, korisna, moderna – i na neki način dirljiva publikacija. Izvršna urednica Ljiljana Ban me molila da kao Finkinja koja u Hrvatskoj živi duže od dva desetljeća napišem par riječi o razlikama i sličnostima Sjevera i Juga.

Između naših zemalja postoji malo kulturoloških razlika, ali postojeće razlike su dovoljno velike da ih je lako uočiti. Dijelimo sličan smisao za humor i imamo slične navike. Na ovom području vjerujemo da rakija i pileća juha liječe sve, dok su Finci uvjereni da je to sauna. Ovdje na jugu nosimo papuče, a na sjeveru obavezno vunene čarape – neki poput mene čak i ljeti. Cjeloživotno učenje ključan je pojam u Finskoj pa i ja stalno učim. Kod mesara više ne pitam imaju li prhuta već pršuta, i kad ulazim u pekaru pokušavam se sjetiti da zemlja i žemlja nisu ista stvar. U Hrvatskoj sam naučila da se život događa ovdje i sad, no u Finskoj se često čuje da se treba štedjeti za crne dane. Ovdje su mi ljudi svojim vlastitim primjerima pokazali da sreću i tugu treba dijeliti s drugima. Takvu iskrenu toplinu kao ovdje još nigdje drugdje nisam susrela.

Za Finsku kažu da je najsretnija zemlja. Tema sreće iznimno je izazovna, čak i opasna. Ne radi se o tome da su sjevernjaci sretniji od drugih naroda, već se radi o povjerenju u društvo i njegove institucije. U

Finskoj pak govorimo o *infrastrukturi sreće* koja daje svakome, baš svakome, mogućnost slobodno, ravnopravno i neovisno ostvariti svoj životni potencijal. Sretno društvo znači i stabilnost koja ulijeva povjerenje u budućnost. Ako možemo imati nadu za budućnost, to povećava našu želju za obrazovanjem, spremnost tvrtki za ulaganjem, ali i otpornost društva na razne krizne situacije.

Dobrobit na poslu ključna je svakome od nas, a opterećenost radom ovih dana gotovo je neizbježna. Svugdje u Europi posla je sve više, no radnika nikad nije bilo manje. Prema predviđanjima, u Finskoj će do 2032. godine potražnja za socijalne radnike biti 60% veća od ponude, a manjak odgojitelja predškolske djece bit će gotovo 30%. Zapitam se kakva će biti situacija u zemljama gdje se čita ovaj časopis? Moramo svi poraditi na većem broju međusobnih i stručnih kontakata kako bi prevladali izazove ispred nas.

Finska je u veljači izabrala novog predsjednika. Jedna od njegovih prvih poruka bila je: "Moramo izbjeći podijeljenost. Uvijek je lakše izraziti mišljenje nego slušati što netko drugi ima za reći. Stoga se usredotočimo na stvari koje nas spajaju. Osim u sigurnost, ulažimo u psihičko i tjelesno blagostanje – odnosno u kulturu, civilizaciju i tjelovježbu. Oni nas povezuju." Okrenimo i mi stranicu, čekaju nas zanimljive priče u ovom izdanju!

Srdačan pozdrav,

Laura Stojić
savjetnica u veleposlanstvu Finske u Zagrebu

I još malo zanimljivosti o Finskoj

PIŠE: Ljiljana Ban

FOTO: Fotografije je ustupilo Veleposlanstvo Republike Finske u Zagrebu.

Nakon sjajnog Laurinog pisma teško je dodati još nešto novo i svježije. No, s obzirom da si umišljamo kako ste u ovom dijelu časopisa već navikli i (nestrpljivo) očekujete gomilu zanimljivosti i teško shvatljive informacijske glavolomke o zemlji gostu, udovoljavamo vam i dodajemo još ponešto.

Prvo – pokloni! Zahvaljujući Veleposlanstvu Republike Finske u Zagrebu čeka vas prava eksplozija zanimljivih informacija i to u obliku publikacije „Finska kroz zagonetke“. Priznajemo kako ni mi sami to ne bi smislili, ni napisali bolje nego Finci 😊. Stoga svi sretnici koji primete naše tiskano izdanje uživajte zajedno s djecom i mladima u otkrivanju ove čudesne zemlje. I draga Laura – hvala ti ♥!

Čitateljima našeg online izdanja upozorenje da ne pretražuju dalje po časopisu jer za njih poklona nema, ali zato stiže poseban test u kojem možete provjeriti je li vrijeme za pakiranje kofera i život na sjeveru. Uživajte!

Foto:
Aurora Borealis, Salla, Kristof Göttling
Dijete i sob, Salla tourist office
Kampiranje u Nuukio, Sakari Piippo
In The Middle Of Nowhere, Salla, Eeva Mäkinen

Test:

Je li Finska zemlja baš za mene?

Pažljivo pročitajte svaku rečenicu, promislite dobro o odgovoru (jer rezultati koje ćete dobiti mogu dovesti do krucijalnih promjena u vašem životu 🧐).

Svaku rečenicu za koju ste sigurni da se odnosi na vas označite kvačicom.

Zima je moje omiljeno godišnje doba, što hladnije to bolje.

Kad sam u društvu najviše uživam u tišini koja nastane u trenucima šutnje svih sugovornika.

Govor ne volim kititi epitetima. Po mom mišljenju što su rečenice kraće, komunikacija je jasnija.

Visoko vrednujem poštenje, transparentnost i povjerljivost.

Za mene bi politički ideal bio kad bi predsjednički kandidat koji je izgubio na izborima bez drame priznao poraz i iskreno čestitao pobjedniku.

Kada govorimo o mom glazbenom ukusu volim žestoko.

Volim piti kavu, ali ne volim sjediti u kafiću.

Najbolje se opuštam u šumi ili/i uz jezero.

Rješenja:

7 ili više kvačica – odmah provjerite na Internetu kad je sljedeći let za Finsku. To je zemlja baš za vas. Tervetuloa Suomeen! (Dobrodošli u Finsku!)

5 ili 6 kvačica – ima tu sjevernog potencijala, ali riješite još neki test prije konačne odluke.

4 ili 3 kvačice – možda bolje pričekajte sljedeći broj časopisa i test za neku novu zemlju 😊

2 i manje kvačica – blago vama vi živite u zemlji svojih snova. Čestitamo!

Alternativna skrb o djeci i proces deinstitutionalizacije u Finskoj

PIŠE: Julia Kuokkanen i Anna Tiili, više savjetnice Središnje unije skrbi o djeci

FOTO: Envato Elements

Univerzalni nordijski model socijalne skrbi: univerzalni pristup i pružanje širokog raspona zakonom propisanih usluga

Učinkovit sustav općeg blagostanja i socijalne sigurnosti u nordijskim zemljama temelji se na ideji jednakosti i humanosti (Hänninen i sur., 2019.). Primjenom načela univerzalizma osigurava se jednakost svih građana u ostvarenju dobrobiti i zaštite djece.

Nakon Drugog svjetskog rata finski sustav socijalne skrbi izgrađivan je postupno, a dobrobit djece i njihovih obitelji uvijek je bila prioritet u donošenju političkih odluka. U razvoju sustava važan utjecaj imali su međunarodni pravni ugovori (primjerice, Konvencija o pravima djeteta iz 1989.), koji su uključeni u Ustav Republike Finske (Hänninen i sur., 2019.).

Finski/nordijski sustav zaštite djece temelji se na ideji prevencije

U većini zemalja sjeverne Europe djelovanje državnih tijela odgovornih za zaštitu djece strogo je reguliran posebnim zakonima o zaštiti djece. U Finskoj je prvi Zakon o skrbi o djeci usvojen 1936.

Svrha sadašnjeg finskog Zakona o skrbi o djeci (13.4.2007/417) je osigurati djetetu pravo na odgoj u sigurnom okruženju, uravnotežen i sveobuhvatan razvoj kao i posebnu zaštitu.

Državna tijela koja rade s djecom i obiteljima moraju pružiti potporu roditeljima i drugim skrbnicima u ispunjavanju njihovih odgojnih obveza i nastojati obiteljima pružiti potrebnu pomoć već u ranoj fazi. Dodatno, ako je potrebno, dijete i obitelj trebaju se uputiti u službe za zaštitu djece.

Kada govorimo o sustavu zaštite prava i dobrobiti djece, Finska spada u skupinu zemalja u kojima se primjenjuje „sustav usluga podrške obitelji“ koji su prvenstveno usmjereni na pružanje pomoći i podrške obiteljima. Zaštita djece je stoga dio veće cjeline usluga podrške koje se pružaju na različitim razinama. (vidi sliku 1)

Svrha osnovnih usluga je pružiti preventivnu zaštitu djeteta. U najboljem slučaju, s odgovarajućim osnovnim uslugama i uslugama socijalne skrbi moguće je izbjeći potrebu za krajnjim intervencijama, kao što je izdvajanje djeteta iz obitelji.

Kada dijete postane korisnik sustava skrbi uvijek se prvo pružaju **usluge otvorene skrbi**. Finski Zakon o skrbi o djeci temelji se na načelu najblaže intervencije. Alternativna skrb je uvijek posljednja mjera.

Za razliku od sustava usluga podrške obitelji, sustavi usmjereni na zaštitu djece i procjenu rizika (kao što je primjerice američki sustav) kreću s primjenom mjera u kasnijoj fazi od pojave teškoća, karakterizirane su visokim stupanjem kontrole i standardiziranosti postupanja tijela sustava. Međutim, posljednjih godina dolazi do postupne konvergencije ovih sustava. Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Države postupno uključuju elemente podrške obitelji i rehabilitacije. (Gilbert i sur., 2011.)

Univerzalni nordijski model socijalne skrbi: univerzalni pristup i pružanje širokog raspona zakonom propisanih usluga

Osnovne usluge i preventivne mjere

- Rano predškolsko obrazovanje, klinike za materinstvo i djecu, zdravstvena skrb
- Aktivnosti nevladinih udruga (vršnjačka podrška, volonterstvo itd.)

Usluge sustava socijalne skrbi

- Rad s obitelji, obiteljsko savjetovanje, socijalni rad, usluge namijenjene ovisnicima i sl.

Dijete i obitelj – skrb o djeci (zaštita prava i dobrobiti djeteta)

- Usluge otvorene skrbi, alternativna skrb i sl.

LASTENSUOJELUNKESKUSLIITTO
www.lskl.fi

Različite države imaju različite sustave skrbi o djeci:

- Norveška i Finska kategorizirane su kao "sustavi podrške obitelji"
- SAD kao "sustav zaštite djeteta" te Velika Britanija sa sustavom između dva navedena

Finski sustav skrbi o djeci i obitelji

- opsežan skup osnovnih/univerzalnih usluga (uključujući vrtić, školovanje, hobije, zdravstvenu skrb, socijalnu podršku...)
- usluge podrške pružaju se svima s niskim primanjima

Alternativna skrb u Finskoj

Definicija institucionalne skrbi ne daje točan opis institucionalne skrbi kakva se primjenjuje u Finskoj. Primjereniji pojam bio bi rezidencijalna skrb.

Finski sustav alternativne skrbi za djecu dijeli se na obiteljski tip skrbi (primjerice udomiteljstvo), skrb u malim skupinama i rezidencijalnu skrb.

U jednoj jedinici rezidencijalne skrbi maksimalno može biti smješteno sedmero djece. O njima skrbi najmanje sedam zaposlenika u odgojnim i obrazovnim ulogama. Prostor ustanove može imati jednu ili više jedinica, no ukupan broj djece ne smije biti veći od 24.

Neki dječji domovi su vrlo slični obiteljskom domu sa tipičnim svakodnevnim aktivnostima dok se u drugim pružaju usluge prilagođenije specifičnim potrebama korisnika – kao primjerice u slučaju ovisnosti, teškoća u pohađanju škole, problema s mentalnim zdravljem. Najzastavljani oblik skrbi je specijalizirana skrb.

Prema Zakonu o skrbi o djeci, obiteljski tip skrbi je prioritet. Više od 50% djece u alternativnoj skrbi, smješteno je u obiteljski tip skrbi. U posljednjih deset godina velik naglasak je stavljen na srodničko udomiteljstvo – kako bi se djetetu osigurao smještaj u njegovom prirodnom okruženju – kod rodbine ili drugih ljudi bliskih djetetu.

Ukupna ideologija finskog sustava socijalne skrbi temelji se na uvjerenju da se ljudi mogu promijeniti i poboljšati svoje životne stilove. Alternativna skrb uvijek je privremeno rješenje (kako u udomiteljstvu tako i u rezidencijalnoj skrbi). Prema Zakonu o skrbi o djeci, kada je dijete smješteno u alternativnu skrb, zadatak socijalnog radnika je stalan rad na ponovnom spajanju obitelji.

Dijete u alternativnoj skrbi ima pravo na susrete i kontakt s ljudima koji su mu važni (s biološkim roditeljima, braćom i sestrama te drugim rođacima).

U Finskoj i Švedskoj ne postoji postupak za oduzimanje roditeljskih prava. Socijalni rad u okviru zaštite djece usmjeren je na spajanje obitelji, a posvajanje bez pristanka bioloških roditelja gotovo je nemoguće. (Burns i sur., 2016.).

Čimbenici koji promiču kvalitetu alternativne skrbi

Iako je u međunarodnom kontekstu finški sustav zaštite djece progresivan, moramo biti kritični prema njemu. Važno je govoriti o kvaliteti, ali i nedostatku kvalitete u sustavu alternativne skrbi te biti svjestan kako su potrebna mnoga poboljšanja kako u obiteljskom tipu skrbi, tako i u rezidencijalnoj skrbi. Kako bi se sustav poboljšao, potrebno mu je pristupiti cjelovito. Potreban nam je sustav koji odgovara potrebama na svim razinama usluga socijalne skrbi.

Foto: Envato Elements

Kako bi alternativna skrb polučila uspjeh, ključno je da svako dijete kojem je ona potrebna, dobije smještaj koji najbolje odgovara njegovim individualnim potrebama. Mi ne uspijevamo uvijek odabrati pravi oblik smještaja za dijete u alternativnoj skrbi, što dovodi do promjena smještaja i unosi nepotrebnu neizvjesnost u život djeteta. Moramo imati na umu da sva djeca ne mogu ili ne žele (ili nije u njihovom najboljem interesu) biti smještena u obiteljski tip skrbi. Neka djeca imaju koristi od vrlo intenzivne i multiprofesionalne podrške i rehabilitacije, koja se može pružiti samo u institucionalnom okruženju.

U finskoj kulturi alternativne skrbi još uvijek postoje povremeni tragovi takozvane institucionalne kulture, štetnih stavova i ostataka institucionalne moći (napomene Pravobraniteljice za ravnopravnost). Državni sustav zaštite djece ne uspijeva uvijek ispuniti svoju primarnu funkciju: zaštitu djece. Slučajevi kršenja dječjih prava događaju se u različitim oblicima alternativne skrbi i danas. Primjera kršenja dječjih prava i neprimjernog ponašanja bilo je i udomiteljskim obiteljima te smještaj u obiteljski tip skrbi nije i jamstvo kvalitete.

Kako bi se izbjeglo ponavljanje prošlih iskustava, posebnu pozornost treba obratiti na participaciju djeteta u skladu s njegovom dobi i razvojem. Upravo jačanjem participacije djeteta moguće je razgraditi institucionalnu kulturu (nehuman tretman bez poštovanja). Finski Zakon o skrbi o djeci naglašava važnost participacije djeteta, ali jasno je da tu još ima prostora za napredak. Trebalo bi pojačati uključivanje roditelja izdvojene djece kako bi se oni osjećali dijelom života svog djeteta. Proces praćenja alternativne skrbi te posebice preventivni

nadzor trebali bi biti učinkovitiji. Potrebno je osigurati dovoljan broj osoblja u jedinicama alternativne skrbi te da udomiteljske obitelji dobiju odgovarajuću podršku u svojoj ulozi.

Stalna edukacija odraslih odgovornih za djecu ključna je za postizanje stvarne kulturne promjene u alternativnoj skrbi.

Izvori:

Burns, K., Skivenes, M., Pösö, Tarja. *Child Welfare Removals by the State. A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems*. Oxford University Press 2016

Eronen, T., Korpinen, J., Pösö T. *Social workers as relational actors: descriptions of care order preparations in Finland*, *Nordic Social Work Research*. 2020. DOI: 10.1080/2156857X.2020.181113

Gilbert N., Parton N., Skivenes M. *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*. Oxford University Press 2011

Hänninen S., Lehtelä K-M., Saikkonen P. *The relational Nordic welfare state*. THL 2019

Obitelj podrške – socijalna usluga za djecu i roditelje koju pružaju volonteri

PIŠE: Ljiljana Ban

FOTO: Privatna arhiva Anu-Riina Svenlin

Da je dobrobit djece prioritet finskog društva razvidno je već iz snažne usmjerenosti cjelokupnog državnog sustava na osiguranje podrške i pomoći djetetovoj obitelji gotovo od samog njegovog začeca. Mnoga prava su univerzalna, no kada se obitelj nalazi u pojačanoj potrebi primijenit će se dodatan set usluga u okviru skrbi o djeci. Prvi dio usluga usmjeren je na prevenciju izdvajanja djeteta. To su usluge otvorene skrbi. Obitelj podrške (eng. Support Family Intervention – SFI) jedna je od usluga tog segmenta. Dijete ovom uslugom dobiva dodatnu obitelj koju redovito posjećuje jednom mjesečno tijekom vikenda kroz period od najmanje godinu dana.

Obitelj podrške je učestala socijalna usluga u Finskoj koju koristi nekoliko tisuća djece. Osnovni cilj je istovremeno pružiti podršku i djetetu i njegovim roditeljima. Roditelji zahvaljujući ovoj usluzi dobivaju prostor za pauzu od roditeljstva, osobni oporavak i jačanje otpornosti. „Najčešće ovu uslugu traže sami roditelji (posebice samohrani) zbog nedostatka vlastite mreže podrške koja bi im pomogla u skrbi o djetetu, ali i zbog želje da djetetu omoguće povjerljiv odnos s drugom odraslom osobom, nova iskustva i spoznaje koja im oni ne mogu osigurati“, pojašnjava nam socijalna radnica, viša predavačica na Sveučilištu Kokkola Consortium Cydenius, Anu-Riina Svenlin koja se nakon godina provedbe ove usluge u praksi posvetila njenom istraživanju i unapređenju, naročito u segmentu jačanja pozicije djeteta i uvažavanja dječje perspektive.

„Uslugu obitelji podrške često se vidi kao uslugu vođenu primarno potrebama odraslih, roditelja koji trebaju predah, zbog

čega je često i kritizirana. No, mislim da smo kolegica Tiina Lehto-Lundén i ja kroz naš istraživački projekt uspjele otvoriti prostor većoj dječjoj participaciji u procesu evaluacije i nastojanju da se bolje razumiju dječji stavovi i iskustva s uslugom. Time smo ojačali poziciju djeteta, no postoji još prostora za napredak, naročito u početnoj fazi usluge“, pojašnjava dodatno Anu-Riina, na rekli bismo tipično finski način – dajući opis situacije, ali i jasno navodeći prostor za napredak.

Usluga obitelj podrške obično se pruža djeci u dobi između 3 i 12 godina kroz period od dvije do tri godine. Najlakše bi ju bilo opisati kao oblik formaliziranog osobnog mentorstva jer se povezivanje mentora (obitelji podrške) i djeteta ostvaruje putem službi socijalne skrbi.

Jezero Saimaa, Visit Saimaa

Anu-Riina Svenlin

Cijeli proces započinje ispunjavanjem zahtjeva u kojem roditelj između ostalog navodi što dijete voli (koje hobije ima, što ga posebno zanima), kakvu bi obitelj preferiralo (primjerice želi li da su u obitelji djeca-njegovi vršnjaci, ili da obitelj ima životinje). Koordinator potom posjećuje roditelje i dijete kako bi upoznao dijete, dobio uvid u djetetova razmišljanja i očekivanja od obitelji podrške te pružio dodatna pojašnjenja. Sljedeći korak je traženje odgovarajuće obitelji podrške. S obzirom na velik broj zahtjeva, dijete trenutno može čekati i oko godinu dana do procesa uparivanja sa odgovarajućom obitelji podrške. Nakon što se pronađe odgovarajuća obitelj, organizira se susret i ukoliko se djetetu sviđa obitelj podrške, kreće se s prvim samostalnim posjetom djeteta.

„Sve se provodi postepeno. Dijete u početku dolazi na jedan dan, a tek potom se organizira i noćenje. Jako puno se radi na dobroj pripremi djeteta te imamo sve više i više različitih materijala koji se koriste u tu svrhu. Postoje primjerice slikovnice koje roditelj može čitati s djetetom i na taj način također objasniti što je to obitelj podrške”, navodi Anu-Riina.

Uslugu obitelj podrške volonterski pružaju obitelji bez nužnosti ikakvog prethodnog iskustva s djecom. „Obitelj podrške je usluga koju ne mora nužno pružati obitelj - nju mogu pružati i pojedinci, različite životne starosti i iskustva. Vrlo često obitelj podrške čine stariji bračni parovi, koji odlaskom u mirovinu imaju više vremena za posvetiti se drugima. Nerijetko su to i mlade osobe u dobi između 20 i 30 godina, ali ipak najčešće se radi o obiteljima s djecom. Obitelj podrške prije početka pružanja usluge prolazi kratak trening i pripremu od par dana, no najvažnije kod obitelji podrške je koliko su njeni članovi spremni uložiti sebe u cijeli proces, koliko je realistična njihova slika o samima sebi i jesu li se spremni obavezati, biti dosljedni i prisutni najmanje godinu dana jedanput mjesečno u životu jednog djeteta”, objašnjava Anu Riina i nastavlja: „Iako nemamo konkretne statističke podatke, iz prakse znamo da su neke obitelji podrške kasnije postale udomiteljske obitelji, ali isto tako udomiteljska obitelj nerijetko nakon povratka djeteta u biološku obitelj nastavi odnos s djetetom kao obitelj podrške. Neke su pak obitelji istovremeno i udomiteljske obitelji i obitelji podrške. Život donosi svakakve situacije i prednost ove usluge je njena fleksibilnost. Ono što je važno je odnos koji nastaje i koji se gradi između djeteta i članova obitelji podrške.“

5. Vem bestämmer vad ni gör med stödfamiljen? Kryssa för det alternativ som passar bäst.

De vuxna i stödfamiljen bestämmer.

Jag bestämmer.

Min förälder bestämmer.

Jag och de vuxna i stödfamiljen bestämmer tillsammans.

Jag och barnen i stödfamiljen bestämmer tillsammans.

Barnen i stödfamiljen bestämmer.

Någon annan bestämmer. Vem?

6. Hur känns det för dig att träffa stödfamiljen? Kryssa för alternativet som passar bäst.

Abörlig Sällan Ibland Oftast Alltid Kan inte säga

Jag är på gott humör då jag träffar stödfamiljen.

Jag känner mig trygg då jag träffar stödfamiljen.

De vuxna i stödfamiljen lyssnar på mig då jag berättar om mina saker.

Jag och stödfamiljen har lätt för att hitta på roliga saker.

7. Har det hänt något tråkigt den senaste tiden då du varit tillsammans med stödfamiljen? Ja Nej Kan inte säga

Abörlig Sällan Ibland Oftast Alltid Kan inte säga

8. Jag känner ångest då jag ska träffa stödfamiljen.

SFI evaluacije

Vežano uz samu učinkovitost usluge na osnovu dosadašnjih praćenja, ističe se kako djeca navode da se osjećaju sigurno uz svoje „nove“ odrasle osobe, kako imaju priliku razviti nove vještine i steći nova iskustva i znanja. Također u primarnoj se obitelji primjećuje kako se roditelji osjećaju bolje i imaju više energije. „Samu uslugu je teško mjeriti jer se često kombinira s drugim uslugama (primjerice s djetetovom terapijom ili/ i terapijom roditelja, odvikavanjem od ovisnosti, podrškom školskog socijalnog radnika, odlascima dječjem psihijatru, nadzorom i podrškom roditeljskih vještina). Praćenje otežava i sama prirode usluge – što zapravo možemo očekivati od jedne prosječne obitelji vezano uz efekte, osim da se dijete osjeća sigurno i da može iskusiti nove stvari“, navodi Anu-Riina i za kraj dodaje:

„U finskom zakonodavstvu dogodila se velika promjena i ideja je da bi se s provedbom ove usluge trebalo krenuti u još ranijim fazama prevencije, prije ulaska djeteta i obitelji u sustav skrbi o djeci. Neovisno o trenutku u kojem će se početi s primjenom usluge obitelj podrške, važno da razumijemo zašto su nam takve intervencije potrebne. Mislim da riječi Robbieja Gilligansa daju najbolji odgovor na to pitanje, a to je da se ovakvom uslugom stvaraju topla mjesta na kojima djeca mogu procvasti.“

Obitelj podrške je volonterska usluga, no pružatelji imaju osiguranu naknadu za pokrivanje troškova boravka djeteta. Kako se mjera osigurava na razini lokalnih jedinica, iznosi naknade variraju u različitim dijelovima Finske. U pravilu se radi o iznosu od oko 40,00 EUR dnevno po djetetu (za cijeli vikend 120,00 EUR). Taj iznos koristi se za troškove ulaznica, hrane i drugih sličnih troškova.

Iako se ova usluga u Finskoj primjenjuje od 1983., tek se zadnjih desetak godina počela intenzivnije pratiti i istraživati. Stoga ne postoje longitudinalna istraživanja, no evaluacija usluge u pojedinoj obitelji provodi se svakih šest mjeseci. U tu svrhu razvijeni su i upitnici na jeziku prilagođenom djeci za koje Anu-Riina ponosno ističe kako su razvijeni zajedno s djecom koja su bila korisnici usluge: „Jednostavno smo pitali djecu – što je to što bi vas odrasli trebali pitati prilikom sljedeće evaluacije. Bilo je sjajno čuti njihova razmišljanja i prijedloge. Djeca su istaknula kako je važno pitati ih i o negativnim stvarima, stvarima koja im se ne sviđaju. Naime, oko ove usluge postoji ta neka pozitivna aura i rijetko se pitaju negativne stvari, a djeci je važno da mogu reći sve bez zadržke. I ono što im se sviđa i ono što im se ne sviđa, i ono što rade, ali i ono što bi voljeli raditi. Prilikom evaluacije socijalni radnici mogu koristiti i kartice sa ilustracijama stoga smo u naš istraživački projekt uključili i ilustratora kojem su djeca davala svoje mišljenje i prijedloge o slikama i emotikonima korištenim u materijalima za procjenu. Na ovakav način željeli smo ojačati poziciju djeteta u procesu procjene i evaluacije usluge.“

I dok Finci promišljaju u kojoj točno fazi započeti s provedbom ove popularne usluge, mi promišljamo je li ovakva usluga moguća i izvediva kod nas? Brzom olujom ideja na pamet nam padaju nebrojene moguće dobrobiti za dijete, njegove roditelje, ali i za sustav skrbi (poput primjerice mogućnosti pozitivnog odraza na povećanje broja udomitelja koji nam kronično nedostaju). Razmišljamo i o svim spomenutim načinima participacije djece i jačanju njihove pozicije.

I na kraju, jednostavno ne možemo završiti ovaj članak bez pitanja: Hoće li naše društvo ikada biti u stanju izaći iz uobičajenog modusa operandi u kojem stoji pusto opisivanja situacije (ili u slučaju donosioca odluka stalno uljepšavanje tih opisa) i primijeniti finski način – objektivno opisati situaciju, detektirati i jasno navesti prostor za napredak te djelovati jer kako se navodi čak i na promo vrećicama finske ambasade: „Promjena se može činiti nezamislivom, ali samo dok ne počnemo djelovati“ (Finnish Climate Collaboration)

Više o istraživanju Svenlin, A., Lehto-Lundén, T. i usluzi obitelj podrške možete pročitati na:

<https://rb.gy/ruwu0e>

Multidimenzionalna obiteljska terapija - moćne promjene u samo šest mjeseci

PIŠE: Ljiljana Ban

FOTO: Arhiva organizacija Pružanje usluga dobrobiti u okruzima Vantaa i Kerava (odjel skrbi o djeci) i Pružanje usluga dobrobiti u okrugu Ostrobothnia

„Prije sam na poslu stalno bila pod stresom i osjećala se iscrpljeno. Misli su mi bile prepune slučajeva s kojima sam se susretala. Nisam spavala, počela sam gubiti i kosu. Ali sada više nemam stresa. Jasno mi je što, kako i zašto nešto radim. Prije svake sesije s obitelji znam točno što će se na njoj dogoditi. I obitelj u koju idem sve jasno zna. Svi sve znaju. To je čista voda, nema ničega što se u njoj skriva.“

Zvuče li vam ove riječi Jenne Sundholm kao dio neke poznate reklame? Predobro da bi bilo istinito? Ako radite u sustavu socijalne skrbi zasigurno se velik broj vas prepoznao u opisu prvih rečenica i nakon drugog dijela možda u nevjerici odustao od čitanja, ali pozivam vas da nastavite čitati i upoznate grupu terapeuta multidimenzionalne obiteljske terapije jer entuzijizam, predanost, svježina i snaga kojom zrače ne ostavlja prostora za ikakve sumnje u ono što govore.

Multidimenzionalna obiteljska terapija (eng. Multidimensional Family Therapy – MDFT) je obiteljska terapija namijenjena obiteljima s adolescentima koji iskazuju višestruke probleme u ponašanju. To je intenzivna terapija koja uključuje više susreta tjedno s obitelji (grupno i individualno) u periodu od 6 mjeseci. U rad je uključen MDFT tim koji se sastoji od četiri do pet terapeuta i jednog do dva supervizora. „Ono zbog čega volim ovu metodu je što je ona učinak timskog rada i snaga tima se jako osjeti. Terapeut nije nikada ostavljen sam. U svakom trenutku ima na raspolaganju supervizora kao podršku“, navodi Jenna Sundholm, supervizorica i terapeutkinja u organizaciji Pružanje usluga dobrobiti u okruzima Vantaa i Kerava, a Sylvia Cool, master trenerica iz Nizozemske dodatno pojašnjava: „Jako brinemo o terapeutima koji izravno rade s obiteljima. Stoga

Jenna Sundholm

MDFT tim - Jakobstad

svaki tjedan imamo supervizije s dva supervizora. Na susretima se mogu izložiti slučajevi ili videosnimke sa obiteljskih sesija kako bi se zajedno analiziralo učinjeno i promislilo o daljnjem smjeru djelovanja. Ukoliko se radi o situaciji gdje terapeut ima osjećaj da je zapeo, obitelj se pozove u ured. Terapeut tada radi s obitelji u jednoj prostoriji, dok tim iza ekrana sve promatra i izravnim sugestijama pokušava pomoći terapeutu u ostvarenju barem male promjene u obitelji.

Uz supervizije, tim ima i intervizije, a jednom godišnje okupljamo sve timove iz Finske i održavamo napredne radionice. Međusobna briga jednih o drugima važan je segment ove terapije, sve kako bi terapeuti ostali motivirani u teškom poslu kojeg rade."

MDFT se u Finskoj počeo primjenjivati 2012. godine (sama metoda nastala je u SAD-u 80-ih godina 20. stoljeća). Danas u različitim finskim regijama djeluje sedam MDFT timova i to u području sustava skrbi, školstva i zdravstva. U finskom sustavu skrbi o djeci MDFT je intervencija koja se primjenjuje kada druge mjere otvorene skrbi ne daju rezultate te kako bi se spriječilo izdvajanje maloljetnika iz obitelji. Uz navedeni postoje i drugi kriteriji za primjenu MDFTa, a to su:

- Dob djeteta. Mora se raditi o adolescentu u dobi između 13 i 18 godina (eventualno 18 godina i 6 mjeseci);
- Vrsta teškoća. Adolescent iskazuje višestruke probleme u ponašanju (nije nužno postojanje dijagnoze), počinitelj je težih kaznenih djela ili/i ima problema s ovisnosti o drogama.
- Spremnost na promjenu. Barem jedna značajna odrasla osoba iz djetetove obitelji mora biti motivirana za predan rad i promjenu (to ne mora nužno biti roditelj, može biti primjerice baka ili bilo koja osoba koja je jako važna djetetu)

Ukoliko su roditelji ovisnici ili postoje teškoće s mentalnim

zdravljem takve stvari se trebaju riješiti i tretirati prije intervencije MDFTa.

Kada su ispunjeni osnovni kriteriji supervizor okuplja tim i odlučuje se koji će terapeut preuzeti slučaj. Terapeut potom kontaktira socijalnog radnika, organizira se sastanak na kojem sudjeluje obitelj, socijalni radnik i terapeut te se počinje razgovarati o tome što će se idućih šest mjeseci raditi i kako. „Već na samom početku obitelj ima u svojoj svijesti – ok sada imamo osobu koja je tu za nas i s nama. To samo po sebi donosi olakšanje roditeljima“, pojašnjava Jenna i nastavlja:

„Terapeut jasno daje do znanja kako nije tu da bi „popravio“ adolescenta već kako bi radio sa svima u obitelji. Terapeut je kao svojevrсни pauk koji pomaže obitelji izgraditi i popraviti mreže podrške.“

Mreža podrške izgrađuje se kroz 4 domene: rad s mladom osobom, s roditeljima, obitelji i zajednicom te tri stupnja procesa rada: izgradnja saveza, primjena plana tretmana i jačanje promjene.

„Prva faza, faza izgradnje saveza je izuzetno bitna. Prvih četiri do šest tjedana terapeut sjedi s mamom, tatom, djetetom i sluša njihovu priču. To je ono što obitelji puno znači. U evaluaciji roditelji često navode kako je to bilo prvi put da ih je netko slušao i čuo.“, opisuje Sylvia, a Jenna nastavlja:

„Ukoliko se dijete drogira ili je počinilo teško kazneno djelo naravno da se roditelji osjećaju neuspješni u roditeljstvu. Puni su srama i krivnje. Zato je naš zadatak stvoriti prostor gdje oni mogu zaspati, osjetiti se važnima i shvatiti kako su ključ rješenja. Jasno im dajemo do znanja da su oni stručnjaci za svoju obitelj. I onda postepeno dolazi do velike promjene u cijeloj obitelji.“

Za MDFT karakteristična je i jasna struktura rada. Camila Lundén iz organizacije Pružanje usluga dobrobiti u okrugu Ostrobothnia navodi: „Posebno volim strukturu ove metode jer je to nešto što te stalno tjera naprijed. Ne možeš samo tako doći u obitelj i pričati o vremenu. Prije sesije treba uzeti vremena i razmisliti što želiš da se dogodi u toj prostoriji. Stalno na umu moraš imati ciljeve koje si je obitelj postavila i voditi obitelj k njihovoj realizaciji. Jasna struktura čini da ostaneš fokusiran i od tuda dolaze i sjajni rezultati koje ostvarujemo.“ Na nju se nadovezuje i Monica Hällund-Myntti iz istog tima: „Primjenom MDFT dobiješ tu moć da si uzmeš vremena, razmisliš o obitelji, napraviš plan i definiraš ciljeve za sesiju na jedan drugačiji način nego što to radiš u drugim dijelovima svog posla. Na tim drugim dijelovima posao izgleda više kao rad na traci.“

Multidisciplinarni tim iz Ostrobothnije radi u različitim područjima – školstvu, zdravstvu, podršci obitelji, a Johanna Hagström-Hietala navodi najčešće probleme s kojima im korisnici dolaze: „To su slučajevi samoozljeđivanja, različiti psihijatrijski problemi, bježanja od kuće, alkoholiziranja, zlostavljanja, ovisnosti, problemi u školi.“

S obzirom na sjajne rezultate koji se ostvaruju primjenom MDFTa zanimalo nas je postoje li izazovi u radu i prostori koje bi voljeli unaprijediti.

Kao najveće izazove istaknuli su podršku upravljačkih struktura i financije. U dvije organizacije kolegice imaju različita iskustva vezano uz odnos s menadžmentom što je još više istaknulo važnost ove komponente. Usprkos nedostatku razumijevanja menadžmenta, kolegice iz Ostrobothnije spremne su raditi i u svoje slobodno vrijeme, što govori koliko vjeruju u cijeli proces. Camila tako navodi: „Ipak moram reći da meni, ni kolegicama nije teško raditi i u svoje slobodno vrijeme jer jednostavno

uživamo kada možemo pratiti obiteljski proces. Sesije s obitelji su izrazito moćne jer kad vidite roditelje i dijete kako zajedno razgovaraju o nečemu s puno emocija, vidite i kako se ponovno približavaju jedni drugima i povezuju. Ova metoda je intenzivna, ali zato i stvara promjene, a mene osobno to motivira da ju i dalje primjenjujem.“

U istom tonu nastavlja i Monika: „Vidim rezultate i efekte. Vidim promjenu i to je nešto što me inspirira i na mom drugom poslu. I postoji to još nešto što dobivaš na osobnoj razini zbog čega sam spremna raditi i do kasno navečer i u svoje slobodno vrijeme.“

A što se tiče financija – to je područje na kojem se uvijek iznova mora raditi. Kratkoročno gledajući MDFT je skupa intervencija, no dugoročno je višestruko isplativa. Jenna i Camila ističu kako se ovom metodom ne nastoji ugasiti požar nego napraviti ključne promjene koje doprinose promjeni u obitelji u idućih 25 godina.

„Moć MDFTa dolazi od toga što adresira one univerzalne, temeljne probleme. Mi smo tu kako bi povezali ljude - od srca do srca. Zapravo se sve svodi na ljubav, a riječ ljubav je riječ koja se gotovo nikad ne čuje u ovom poslu. No, upravo ona je najvažniji faktor u iscjeljenju“, sumira rečeno Sylvia, na što se nadovezuje i Jenna: „Mi dolazimo u obitelji kao čovjek čovjeku. Pristupamo s pozicije jednakih, a ne više s docirajuće visine. U rješavanje obiteljskog problema svi zajedno smo uključeni. Kao radnik se stoga osjećam moćnije. Čak mi nije važna ni mala plaća koju primam jer se osjećam dobro, jer vidim promjene. Kada vidiš da se stvari mijenjaju – to je neprocjenjivo.“

Foto: Envato Elements

Lokalna strategija za razvoj i promociju hraniteljstva: „Budi superheroj- postani hranitelj!“

PIŠU: Emina Crepajac, realizator edukativnih programa i savetnik za hraniteljstvo CPSU Čuprija i Tamara Kostadinović, voditelj slučaja u timu za zaštitu dece i mladih CSR Knjaževac

FOTO: Arhiva CSR i CPSU i Sandra Milisavljević

Promo materijal

„Ja sam Marija, u hraniteljskoj porodici sam bila 12 godina. Završila sam fakultet i po struci sam strukovni vaspitač. Zasnova sam i svoju porodicu. Hraniteljstvo za mene predstavlja podršku, jer kad imate vetar u leđa onda imate sve i možete sve. Moji hranitelji su za mene moji heroji. Budi i ti nečiji heroj, postani hranitelj!“

Ovo je samo jedna od poruka mlade osobe koja je izašla iz sistema socijalne zaštite, a koja se nalazi u video spotu za promociju kvalitetnog hraniteljstva u opštini Knjaževac.

U nameri da unapredimo kvalitet zaštite dece bez roditeljskog staranja i obezbedimo regrutovanje novih, kvalitetnih hraniteljskih porodica u lokanoj sredini, osmislili smo strategiju za sprovođenje lokalne kampanje pod nazivom “Budi superheroj- postani hranitelj!”. Kampanja se realizuje u partnerskoj saradnji dveju ključnih institucija Centra za porodični smeštaj i usvojenje Čuprija i Centra za socijalni rad u Knjaževcu. Celokupnu kampanju i aktivnosti na promociji podržava lokalna samouprava opštine Knjaževac.

Polazeći od aktuelnih izazova i potreba, osmislili smo načine i metode kojima bi smo mogli da utičemo na unapređenje kvaliteta usluge porodičnog smeštaja za decu bez roditeljskog staranja u lokalnoj sredini, a sve u cilju pridobijanja novih, kvalitetnih hraniteljskih porodica, veće osetljivosti i bolje informisanosti naših građana o hraniteljstvu i njegovom značaju.

Korak po korak... od ideje .... do realizacije ...

- Uz snažnu podršku i saradnju dveju institucija (CSR i CPSU) oformili smo tim za promociju hraniteljstva koji se sastoji od velikih entuzijasta, stručnjaka Centra za socijalni rad Knjaževac i kancelarije Centra za porodični smeštaj i usvojenje Čuprija u Knjaževcu.
- Nakon prezentacije ideje zameniku predsednika opštine donesene su važne odluke, između ostalih spremnost lokalne samouprave da potpuno podrži našu inicijativu, a razmatrane su i mogućnosti za uvođenje novih oblika podrške deci bez roditeljskog staranja koja izlaze iz sistema socijalne zaštite.
- U osmišljavanju promotivnog materijala (lifleti, poster, balone i promotivni video spot) posebna pažnja je posvećena sadržaju i dizajnu. Želeli smo da bude vizuelno upadljiv- da privuče pažnju, izazove emociju. Akcenat smo stavili na to da se građanima obratimo na jednostavan i jasan način, da istaknemo vrednost bavljenja hraniteljstvom, koristili smo ohrabrujuće i motivišuće poruke verujući da ćemo na taj način bolje da se približimo široj populaciji građana.
- Posebnu pažnju i energiju uložili smo u stvaranje video materijala na koga je ceo tim jako ponosan. Za video spot angažovali smo odličnog profesionalca- snimatelja, novinara i video montažera Dragana Ristića iz Knjaževca, koji je našu ideju pretočio u savršen promotivni materijal i kome smo jako zahvalni. Zajedno sa njim napravili smo i pripremili celokupni scenario: izabrane su lokacije za snimanje, glumci (deca i mi- stručni radnici), muzika, kadrovi, tekst i glas naratora i angažovali mlade koji izlaze iz sistema socijalne zaštite da govore o vrednosti i važnosti hraniteljstva kroz svoja lična iskustva.

Tim za promociju hraniteljstva

Fotografije sa snimanja spota

U našoj kampanji za hraniteljstvo, dobro smo znali ko šta i koliko može u timu, okupili smo grupu pozitivnih i kreativnih ljudi, podelili uloge, iskoristili sve svoje potencijale i resurse sredine, uložili i veliki deo svog slobodnog vremena. Kad imate cilj, pozitivno i podržavajuće okruženje onda prepoznajete vrednost i svrhu onoga što radite te nikome od nas ništa nije bilo teško i nemoguće.

U planu je nastavak kampanje i nastavak rada na razvijanju strategije za promociju hraniteljstva u Knjaževcu (dalja saradnja sa lokalnom samoupravom, organizovanje tribina, sastanaka u mesnim zajednicama, dalja medijska promocija, dani otvorenih vrata...).

Na dugoročnom planu očekujemo pozitivne rezultate od uticaja na kvalitet hraniteljstva u opštini Knjaževac. Smatramo da jedna ovakva inicijativa može da bude primer dobre prakse jer je podsticajna, inspirativna i primenljiva i u drugim sredinama.

Video spot „Budi nečiji superheroj – postani hranitelj“ dostupan je putem niže navedenog linka i QR koda:

<https://youtu.be/-NGebFJ168E>

Slika se srcem – likovne radionice u CPSU Beograd

PIŠE: Tijana Jauković, savetnik za hraniteljstvo u Centru za porodični smeštaj i usvojenje Beograd

FOTO: Arhiva Centra za porodični smeštaj i usvojenje Beograd

Tokom 2023. godine, u Centru za porodični smeštaj i usvojenje Beograd realizovano je ukupno 8 likovnih radionica za decu na hraniteljstvu, pod nazivom „Slika se srcem“.

Radionice su vodile magistre slikarstva Maja Krajnak i Dragana Knežević iz Udruženja likovnih umetnika Srbije. Koristeći se različitim slikarskim tehnikama, deca su imala priliku da izraze svoj kreativni potencijal, otkriju svoja umeća i interesovanja i dobiju smernice za njihovo dalje unapredjivanje.

Centar planira da i u narednom periodu istražuje nove mogućnosti za saradnju sa pojedincima i organizacijama u lokalnoj zajednici, kako bi deca imala priliku da učestvuju u različitim aktivnostima koje podstiču njihov kognitivni, socio-emocionalni i kreativni razvoj.

Odgoj kroz volontiranje za potrebite

PIŠE: Dunja Osojnak Marinović, odgajateljica, Centar za pružanje usluga u zajednici Rijeka

FOTO: Arhiva Centara za pružanje usluga u zajednici Rijeka

Centar za pružanje usluga u zajednici Rijeka njeguje razne oblike volontiranja s korisnicima. Odgoj kroz volontiranje ima velike dobrobiti u rastu i razvoju djece te učenju socijalnih vještina. Jedan oblik volontiranja koji je na neki način drugačiji od ostalih, a pokazao se da naši korisnici na njega dobro reagiraju jest volontiranje s beskućnicima i osobama u riziku od beskućništva. Našim korisnicima ne treba puno objašnjavati o neimaštini i potrebi pomaganja drugima, oni to već od malena znaju obzirom da velika većina dolazi iz socijalno ugroženih obitelji.

Posjet prihvatilištu za beskućnike

Djeca sama znaju pričati o vlastitim iskustvima kad je netko njima pomogao ili njihovoj obitelji noseći odjeću, hranu ili igračke. Djecu nije potrebno puno poticati kad je pitanje pomoći nekome, njihova čista srca odmah pristaju pomoći. Zbog toga smo se odlučili ići beskućnicima. Nekome nije drago niti znati

da beskućnici postoje, no mi smo odlučili provesti vrijeme s njima, jer znamo, da su oni kao i mi, samo ljudi željni ljubavi. Kod beskućnika u Prihvatilište za beskućnike Ruže sv. Franje u Rijeci smo išli više puta kroz godine. Zajedno s beskućnicima i djelatnicima prihvatilišta organizirali smo likovne radionice na kojima smo izrađivali magnete, čestitke i ukrasne tanjuriće za prodajni štand koji korisnici prihvatilišta imaju kako bi prikupljali financijska sredstva za svoje potrebe. U okviru aktivnosti na Odjelima naše ustanove izrađivali smo adventske vijence te ih poklanjali prihvatilištu za njihove prodajne štandove. Imali smo priliku biti i na posebnom šahovskom turniru gdje su se naši korisnici okušali u igranju šaha s beskućnicima. U više navrata išli smo s njima na izlet na Platak i drugim volonterima prihvatilišta te se razvio dobar suradnički odnos. To su uvijek vesela druženja, gdje se svirala gitara i pričale razne priče iz života.

Dojmovi naših korisnika nakon posjeta prihvatilištu za beskućnike:

„Profesori su nas vodili u prihvatilište. Bio sam jako gladan pa su mi tamo dali jesti neke grickalice. Napravio sam jednu čestitku i to je sve. Pričali su nam kako je tamo živjeti. Bolje je nego kod nas u ustanovi jer su naša pravila stroža. Super je da oni ne moraju nositi račune kad nešto kupe kao što mi moramo.“
(Patricija)

„Meni je bilo dobro u posjeti. To su normalni ljudi kao svi mi. Pričali su da imaju neka pravila kao i mi u ustanovi. Oni ih se pridržavaju više nego mi jer su oni odrasli ljudi. Izrađivali smo neke slikice, tapkali smo bojom po šablone i to mi je bilo zanimljivo. Dali su nam grickalice.“ (Leon)

„Meni je bilo lijepo doći u prihvatilište i vidjeti neke poznate ljude. Ima dosta novih beskućnika, a neke poznajem koji su od prije tamo bili kad je bila moja mama. Mislim da je njima tamo lijepo.“ (Alen)

Sudjelovanje u promociji i prodaji Uličnih svjetiljki

Savki put kad izade novi broj časopisa Ulične svjetiljke, časopisa kojeg prodaju beskućnici i osobe u riziku od beskućništva, na riječkom Korzu se održi promocija. Tom prilikom, naši volonteri s prodavačima stoje na Korzu kako bi im bili podrška u prodaji časopisa. Ti ljudi teško zarađuju za život pa im puno znači podrška građana, a posebno djece koja im uvijek donesu veselje. Konkretno, na dan promocije novog broja časopisa naši se volonteri okupe na Korzu, gdje ih dočekaju prodavači i mnogi drugi volonteri. Volonteri imaju svoje volonterske iskaznice te su u tom danu pratnja određenom prodavaču. Koordinator akcije odredi lokacije na kojima će se prodavati časopisi te počinje volontiranje. Volonteri dobiju par časopisa koje drže u rukama te ih pokušavaju prodati. Prodati časopis nije toliko teško jer ljudi koji prolaze Korzom već otprilike znaju o čemu se radi te se sami zaustavljaju i kupuju časopise. Volonteri razgovaraju, smiju se i šale s prodavačem. Vrijeme prodaje jako brzo prođe i nikome ne bude dosadno ili naporno.

Doživljaji korisnika volontera:

„Prvi puta sam počela volontirati za Ulične svjetiljke u drugom razredu osnovne škole, sad idem u 4. razred. Za volontiranje sam saznala od svoje profesorice Dunje iz Odjela boravka. Sjećam se prvog puta kad sam išla volontirati. Bilo mi je zabavno prodavati časopise. Fora mi je da nešto korisno radim iako sam samo dijete. Od tada sam ponovo uvijek volontirala kad me je profesorica povela. Ovaj put je bilo posebno volontiranje jer mi je prodavač Uličnih svjetiljki dao novac koji sam sama zaradila. Bilo mi je malo čudno što mi daje novac jer znam da je taj novac za siromašne. Pokušala sam mu vratiti novac, ali on je rekao da želi da ja uzmem sve. Isto je rekao i mojim dvjema prijateljicama koje su sa mnom volontirale. Zahvalila sam se što mi je dopustio da uzmem novac, iako mislim da će mu faliti zarada koju je nama dao. Ja mislim da je to jako dobar čovjek kad je nama dao nešto od zarađenog iako i njemu treba.“ (Klaudija)

„Ovo mi je drugi put da volontiram za časopis Ulične svjetiljke. Imam 11 godina. Prvi put mi je bilo najbolje i najzabavnije jer mi je bio prvi put, a ovaj put mi je bilo isto jako dobro, već sam znao sve kako to ide. Najbolje mi je bilo što pomažem beskućnicima i siromašnima. Ljudi su prolazili i kupovali od nas časopis, nisam ih morao puno nagovarati da kupe. Ljudi bi se sami zaustavili i

kupili časopis i ispitivali nas što je to što prodajemo. Prodavač nam je bio ljubazan i zabavan, jako dobar čovjek i puno nam se zahvalio na pomoći oko prodaje.“ (Petar)

„Imam 11 godina i nikada prije nisam volontirala za Ulične svjetiljke niti sam ikada prije volontirala. Prije sam vidjela prodavače Uličnih svjetiljki pa sam znala kupiti časopis s mamom. Znala sam da kupnjom pomažemo tim siromašnim ljudima. Profesorica me je odvela prvi put na volontiranje jer sam željela pomoći drugima. Čim sam danas došla na Korzo i vidjela sve te prodavače i volontere bio mi je dobar osjećaj, znala sam da ću ja to moći. Ljudi su nam prilazili i pitali koliko košta časopis, neki bi tada kupili, a neki ne. Svi ljudi koji su nam prilazili su bili ljubazni. Mislim da je cijena časopisa sasvim u redu, ni prejeftina ni preskupa. Prodavač koji je bio zadužen za mene, pitao me malo o mom životu jer je htio da se malo upoznamo, on je bio jako ljubazan i dao mi je zarađen novac od prodaje. Ja sam mu jako to htjela vratiti, ali on nije nikako htio. Ja mislim da je on bio toliko zahvalan što smo mu pomogli da nas je htio na taj način nagraditi.“ (Lana)

Nakon dugog niza godina u kojima se vraćamo volontiranju beskućnicima pokazalo se kako djeca i roditelji koji su uključeni u naš rad izražavaju pozitivne stavove za ovakav oblik volontiranja. Podrška se ne očituje samo u afirmativnim stavovima nego i kroz direktno uključivanje roditelja u akcije. Neki roditelji su nam se pridružili u volontiranju kroz razne aktivnosti: sudjelovanje u likovnim radionicama koje smo organizirali na našim odjelima sa svrhom pomoći potrebitima, kupnjom časopisa na što bi ih djeca potakla, izdavanje odjeće i obuće za potrebite i sl. Djeca i roditelji izjavljuju kako je lijep osjećaj pomagati i biti koristan zajednici te iskazuju zahvalnost da smo im dali priliku za to.

Jaki mladi - nove perspektive 2

PIŠE: Aleksandra Petrunović, Centar za porodični smeštaj i usvojenje Čuprija

FOTO: Arhiva Centra za porodični smeštaj i usvojenje Čuprija

Mladi iz hraniteljskih porodica sa teritorije opštine Zaječar su prisustvovali predstavljanju projekta "Jaki mladi - nove perspektive 2" (YEPP - 2) koji će u Zaječaru realizovati TOC - Asocijacije za razvoj održivih zajednica. CPSU Čuprija i TOC su potpisali memorandum o saradnji na ovom projektu čiji je cilj osnaživanje mladih koji su u sistemu alternativne brige, sa idejom podrške u zapošljavanju, kroz jačanje njihovih kapaciteta kroz različite radionice koje će im olakšati pronalazak posla, ali i bolje snalaženje i položaj na tržištu rada.

Mladi Finci posjetili Dječji kreativni centar Dokkica

PIŠE: Ines Novak, predsjednica Dječjeg kreativnog centra Dokkica

FOTO: Arhiva Dječjeg kreativnog centra Dokkica

Pet učenika strukovnih škola iz Finske posjetilo je 29. veljače Dječji kreativni centar DOKKICA. Misija ove hrvatske udruge je podupirati djecu u odrastanju i razvoju njihovih potencijala kroz različite programe i aktivnosti koje potiču aktivno sudjelovanje, kreativnost, razvoj socijalnih vještina i samopouzdanja kako bi ih usmjerili na kvalitetniji život i potaknuli društvo na bolje obrazovanje.

Posjet je dio VET (Vocation Education Training) treninga pod nazivom „Learn YoWo“ (26. veljače do 10. ožujka 2023.) koji organizira Udruga za razvoj zajednice Kreaktiva. Edukacija se provodi u sklopu ERASMUS+ programa na području Osijeka

i Orahovice, a polaznici tijekom dvotjednog programa uče različite metode i tehnike rada s mladima.

Tijekom boravka u Centru DOKKICA pet mladih Finaca sudjelovalo je u iskustvenoj radionici „Kreativno življenje“ pod vodstvom Doroteje Blagus, edukacijske rehabilitatorice. Radionica s elementima NLP-a i tjelesno orijentirane psihoterapije usmjerena na promišljanje životnih želja i ciljeva predstavila im je mogućnosti korištenja pristupa i metoda rada s mladima koji žele potaknuti razvoj osobnih potencijala.

Nakon zanimljive radionice, Ines Novak, predsjednica Centra, kratko je predstavila dvanaestogodišnje djelovanje Centra, svoj profesionalni angažman usmjeren na vođenje i razvoj projekata i programa za djecu i mlade te rezultate i društveni utjecaj djelovanja Centra. Jedna od tema razgovora bila je kvaliteta obrazovanja te kompetencije i osobine ličnosti nastavnika. Novak im je predstavila viziju učitelja u 21. stoljeću te pojasnila kako, nakon više od desetljeća rada u području neformalnog obrazovanja i iskustva u radu sa školama, drugim dionicima i stručnjacima, vjeruje da se u školama potrebno je usredotočiti se na društvene vrijednosti.

U obilasku poticajnog prostora za rad s djecom i obiteljima gostima se posebno svidjela originalna STEM platforma za podučavanje kriptografije koju je Centar izradio u sklopu EU projekta „Kreativna STEM revolucija u Slavoniji“.

Susret u Centru DOKKICA završio je u zabavnom i glazbenom tonu: jedan od mladih sudionika, koji u slobodno vrijeme svira bubnjeve, zasvirao je na dječjem setu bubnjeva. Jedna od najljepših reakcija finskih gostiju je dojam ugodnog prostora i predivne energije koja se, kako mladi Finci kažu, osjeća u svakom kutku Centra.

Novi, inovativni program obuke o standardom hraniteljstvu

Piše: Ivana Koprivica, predsednica Asocijacije centara za porodični smeštaj

Foto: Arhiva Asocijacije centara za porodični smeštaj i usvojenje

U sklopu projekta "Unapređenje dostupnosti i kvaliteta porodičnog smeštaja", koji se sprovodi unutar Projekta "PRO - Lokalno upravljanje za ljude i prirodu", a kojeg zajednički sprovode agencije Ujedinjenih nacija u Srbiji - UNOPS, UNICEF, UNFPA i UNEP, u partnerstvu s Vladom Republike Srbije i uz finansijsku podršku Vlade Švajcarske, Asocijacija centara za porodični smeštaj i usvojenje radi na razvoju Programa pripreme kandidata za bavljenje standardnim hraniteljstvom, s ciljem podizanja kvaliteta pripreme potencijalnih kandidata za tu ulogu.

U okviru realizacije Projekta, planirano je održavanje dva treninga pod nazivom "Porodica po meri deteta - alternativna briga o deci koja ne žive u roditeljskoj porodici", namenjena stručnim radnicima iz centara za porodični smeštaj i usvojenje, kao i odabranim centrima za socijalni rad u Srbiji. Projektom je obuhvaćeno 18 prioriternih jedinica lokalne samouprave koje su izabrane na osnovu preporuka Ministarstva za brigu o porodici i demografiju i to: predstavnici centara za porodični smeštaj i usvojenje iz: Niša, Kragujevca, Čuprije i Miloševca i predstavnici centara za socijalni rad iz sledećih opština/gradova: Piroć, Leskovac, Smederevo, Požarevac, Kraljevo, Čačak, Kruševac, Zaječar, Bor, Jagodina, Valjevo, Loznica, Šabac, Užice.

U okviru projekta, planirano je da ukupno 40 profesionalaca iz navedenih 18 prioriternih JLS pohađa novi program obuke o standardnom hraniteljstvu koji je usklađen sa relevantnim standardima sistemskog mehanizma kontinuiranog profesionalnog razvoja stručnih radnika i Pravilnikom o hraniteljstvu (2022). Takođe, predstavnici istih jedinica lokalne samouprave pohađaće i obuke o drugim oblicima hraniteljstva. Dva planirana treninga održana su u Kragujevcu. Prvi od 12. do 14. decembra 2023. i drugi u periodu 12. do 14.03.2024. godine.

Treninzi sa stručnim radnicima čine deo procesa pilotiranja Programa, koji će biti upućen Akreditacionom odboru Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu na akreditaciju. Očekujemo da će ovaj inovativni program pružiti kvalitetnu pripremu potencijalnih kandidata za bavljenje hraniteljstvom i na taj način doprineti podizanju kvaliteta usluge.

Radionice za decu i mlade Centra za porodični smeštaj i usvojenje Beograd

PIŠE: Tijana Jauković, savetnik za hraniteljstvo u Centru za porodični smeštaj i usvojenje Beograd

FOTO: Arhiva Centra za porodični smeštaj i usvojenje Beograd

Povodom Međunarodnog dana deteta 20.11.2023. godine, u svim radnim jedinicama Centra za porodični smeštaj i usvojenje Beograd (Beograd, Valjevo, Loznica, Šabac) organizovane su različite tematske radionice za decu na hraniteljstvu.

Prepoznajući mogućnosti primene različitih metoda i tehnika radioničarskog rada, kako u procesu usvajanja znanja i veština u okvirima obradivane teme, tako i razvijanju socijalnih i emocionalnih kompetencija učesnika, Centar je u 2024. godini započeo seriju radionica u oblasti razvoja životnih veština dece i mladih. Prva u nizu radionica izvedena je tokom februara, pod nazivom "Mladi u digitalnom svetu".

Neke od budućih tema biće zaštita reproduktivnog zdravlja, vršnjačko nasilje, "izlazak" mladih iz sistema socijalne zaštite,... Autori i realizatori radionica su savetnici i edukatori u CPSU koji svojim znanjem, entuzijazmom i kreativnošću kontinuirano unapređuju kvalitet neposrednog rada sa decom i mladima.

Razmena znanja i iskustava sa stručnjacima iz Holandije

PIŠU: Jelena Nenadović, dipl. psiholog i Marija Stamenić, dipl. psiholog, CPSU Miloševac

FOTO: Arhiva Centra za porodični smeštaj i usvojenje Miloševac

Nakon posete tima profesionalaca iz Holandije Centru za porodični smeštaj i usvojenje Miloševac u junu 2023, dobili smo priliku da nastavimo sa stručnim usavršavanjem i razmenom iskustva pozivom organizacije Kinderperspectief da u okviru studijske posete KP Akademija posetimo Holandiju.

Poziv je dobilo šest stručnjaka iz Srbije, među kojima i dve radnice CPSU Miloševac, psiholozi, Jelena Nenadović i Marija Stamenić.

Studijsko putovanje u Zwolle trajalo je od 13. do 17. novembra 2023. godine. Tom prilikom posetili smo porodičnu kuću Infinito i razgovarali o trauma senzitivnom radu u kući. Posetili smo fondaciju Kinderperspectief, naše domaćine, koji su nam pripremili predavanja i radionice o svojim projektima u sistemu socijalne zaštite. Takođe smo posetili organizaciju Jeugdhulp Friesland u gradu Leeuwarden, gde smo imali priliku da više čujemo o njihovom radu a i predstavimo rad naših ustanova. Poslednjeg dana putovanja naši domaćini organizovali su nam izlet u Amsterdam.

Sa ovog putovanja vratile smo se pune utisaka i podstaknute da znanje i iskustva primenimo u radu sa našim hraniteljskim porodicama.

Opet praznici. Ko je u smjeni?

PIŠE: Pčelica Maja

FOTO: Envato Elements

Pčelica D je kao studentica bila smještena u jednom od studentskih domova u njenom rodnom gradu. Kada se uselila u malu studentsku sobu susrela se sa neugodnim pitanjem koje ju je progonilo do zadnje godine master studija, a to je: "Zašto si u domu, a iz Pčelograda si?". Sjećam se dana kada je došla i opisivala mi koliko se neprijatno osjećala dok je pokušavala na sve moguće načine izbjeći direktni odgovor na to jednostavno pitanje. Što je više bježala to je veću znatiželju budila u cimericama. Na kraju im je objasnila, ali isto pitanje se postavljalo svake godine jer su dolazile nove generacije koje su kao i prethodne bile silno zaintrigirane činjenicom da neko iz Pčelograda stanuje u studentskom domu.

Ništa bolja situacija nije bila bila ni u vrijeme praznika. Oni koji nisu znali da je D pčelica bez roditeljskog staranja bi je u čudu pitali zašto ne ide kod svojih, a oni koji su znali bi je gledali sažaljivim pogledom. D priča kako su praznim hodnicima studentskog doma odzvanjali njeni koraci koji su je podsjećali na činjenicu da je sama. Znala sam joj reći da su vrata Košnice za nju uvijek otvorena i iako je dolazila na praznični ručak nikada nije ostajala da noći, već bi se vratila u dom. Kada sam je zamolila da mi objasni zašto je to radila, rekla je da joj je bilo teško gledati kako se trudimo da popravimo nešto što nismo pokvarili. Nije mi bilo jasno na šta je mislila.

Prošle su godine i D mi je pojasnila: "Znaš to da li sam dobrodošla u Košnicu zavisilo je od toga ko je u smjeni, što je veoma bolno. Ti si uvijek dobrodošla u svoju kuću, a ja moram razmišljati čija je smjena da bih znala da li sam stvarno dobrodošla ili je to samo forma. Sjećaš li se koliko smo se "nahodale" tražeći na koju adresu da se prijavim kako bih dobila ličnu kartu. To ti je pravi dokaz da nemaš svoj dom jer se nemaš gdje prijaviti već se prijavljuješ na adresu Centra za socijalni rad."

Uvijek je govorila da ne želi svadbu, a mi bi se šalili da umjesto u vjenčanicu i štiklama može doći i u trenerci i patikama. Nije joj to bio problem već što mladu moraju ispratiti roditelji ili rodbina iz njenog porodičnog doma. Zanimemli smo.

Njen najveći strah bio je od školskog neuspjeha, potpuno nejasno jer je bila odlična učenica koja je bez većih poteškoća savladavala i najteže lekcije. Grčevito se držala obrazovanja jer je znala da kada zakorači u svijet samostalnog življenja neće biti "zaklona" u koji se može skloniti kada bude teško. Mi imamo porodice u čije sigurne luke uvijek možemo uploviti kada je bura i nevrjeme, a oni kao usamljeni jedrenjaci plove i kada je more nemirno.

Možda im možemo napraviti sigurne luke. Do tada neka im je mirno more i sretni im praznici, ma ko bio u smjeni.

Što sve možemo naučiti od magarca koji je upao u bunar?

Film „Radikalno“, Christophera Zalle

PIŠE: Ljiljana Ban

FOTO: imdb.com

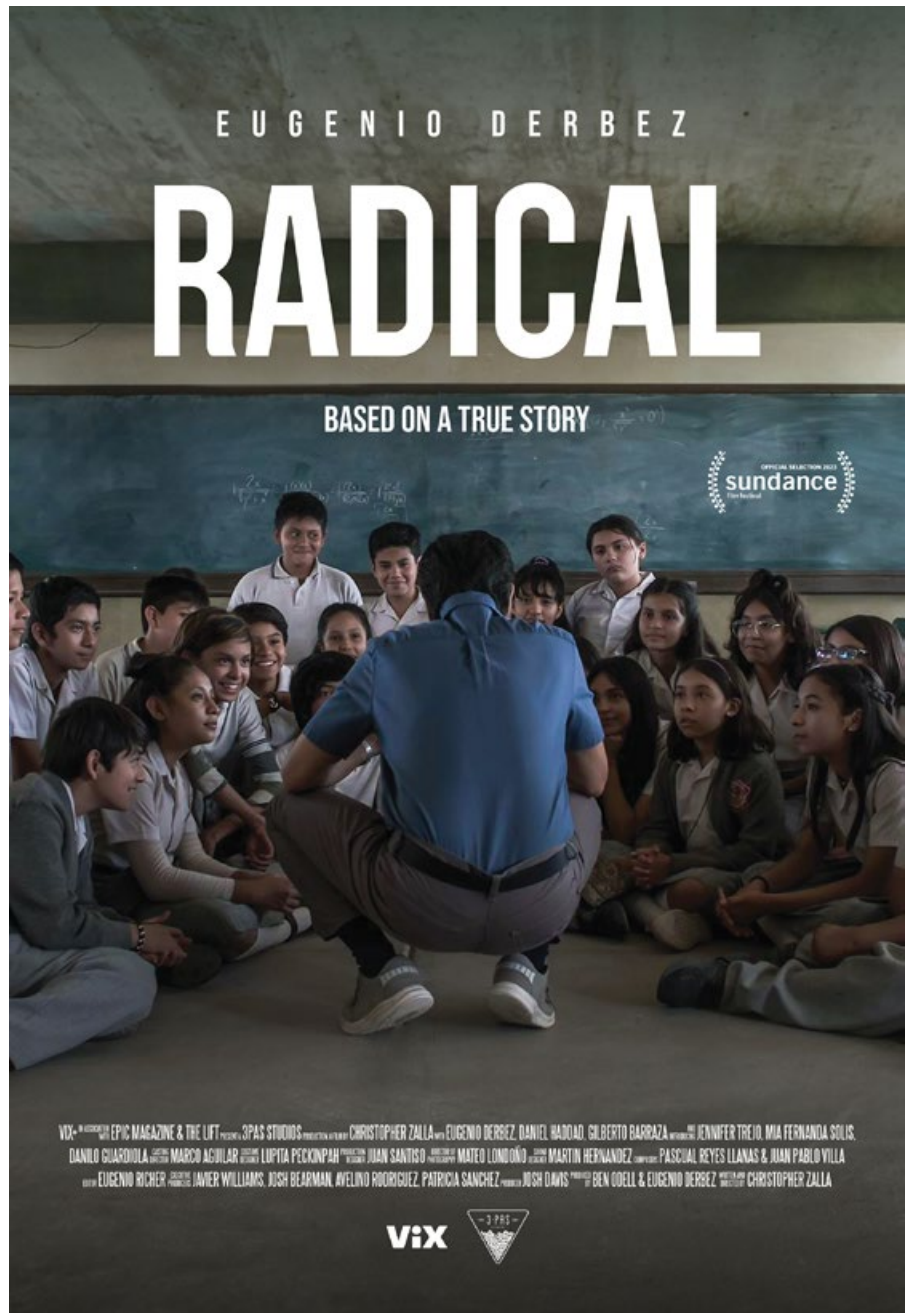
„Jeste čuli priču o magarcu i bunaru?“, upita učitelj Juarez učenike šestog razreda i nastavi:

„Jednog dana upao magarac u bunar. I rikao satima sažaljivo dok je farmer pokušavao pronaći način da ga izvuče. No na kraju, farmer zaključi kako stari magarac nije vrijedan truda i muke izvlačenja, a ionako je trebao zatrpati bunar pa uzme lopatu i krene ubacivati zemlju u nj. Kada je magarac shvatio šta se događa, počne rikati iz sveg glasa. Unatoč tome farmer nije odustajao od svog nauma i nastavio je ubacivati zemlju, a magarac je s vremenom prestao rikati. Nakon puno lopata zemlje farmer ugleda kako iz bunara vire magareće uši. Nastavio je ubacivati zemlju, a uskoro se pojavila i magareća glava s velikim magarećim osmijehom. Shvati farmer kako je mudri magarac zemlju koja je sa svakom lopatom pala na njega, jednostavno otrsao s leđa i popeo se na nju. I tako se dogodilo da je farmer zatrpao bunar, a magarac je veselo iskočio iz njega.“

Pouka? „Budimo kao magarac!“, kaže Juarez svojim đacima i nastavlja: „Koliko god nas zatrpavali blatom stresimo ga s leđa i upotrijebimo da postanemo najbolji mi!“

I prije nego odmahnete rukom s mišlju kako se ovdje radi samo o još jednom idealiziranom prikazu nadobudnog profesora, dodat ćemo kako je film nastao prema istinitoj priči. U osnovnu školu, u meksičkom pograničnom gradu Matamors kojim vladaju karteli, bande, krajnji očaj i siromaštvo, jednog dana 2011. godine stiže učitelj Juarez.

Sredini punoj straha i prepuštanja sudbini ovaj učitelj donosi nadu svojim alternativnim metodama rada temeljenim na punom povjerenju u dječje sposobnosti i poštovanju njihovih osobnosti. Kroz igru, praktičan rad i pomicanjem krutih granica on izgrađuje odnos, potiče učeničku znatiželju

i kritičko promišljanje o svakodnevici te korak po korak otključava nevjerovatan dječji potencijal. Uz otkrivanje vlastitih sposobnosti učenici počinju vjerovati da je za njih drugačiji život moguć.

Naravno svakodnevica u kojoj buja korupcija, gangsterski obračuni, neželjene trudnoće, krajnje siromaštvo i opća apatija ne pruža puno prostora za nadu i zapravo nameće pitanje je li ju uopće moralno buditi. Učitelj Juarez tu nema dvojbi – za njega ima smisla učiniti sve što je moguće kako se iz sustava obrazovanja ne bi izgubilo više niti jedno dijete. Njegov entuzijizam je zarazan pa se osim među učenicima intenzivno širi i na odrasle te poput prave male eksplozije izbija iz vanjskog filmskog platna. Tako je zarazio i nas. I baš smo znatiželjni što će učiniti Vama?

U svakoj tami postoji crveni list nade

Crveno stablo, Shaun Tan

PIŠE: Ljiljana Ban

FOTO: nepoznati-smjer.hr

Shaun Tan australski je ilustrator koji stvara sasvim posebne slikovnice. Crveno stablo jedna je od njih. Snovitim, nadrealnim ilustracijama i tek pokojom riječju u njoj progovara o emocijama potištenosti, beznađa, sjete... Svaka ilustracija u čitatelju izaziva jedinstven koktel emocija koje osjeća do kosti. „Budući da je emocije teško opisati riječima, osvijestio sam kako je ilustracija tu moćan alat za njihovo izražavanje jer leži izvan verbalnog jezika. I zato sam pomislio kako bi bilo zanimljivo napraviti ilustriranu knjigu o osjećajima koja ide direktno „ide na sam izvor“, kaže sam Shaun Tan.

U svijetu u kojem svako novo istraživanje mentalnog zdravlja djece pokazuje kontinuirano povećanje broja djece koja se osjećaju tužno, anksiozno, neshvaćeno ova slikovnica vrijedan je alat koji nam može pomoći da se upravo toj djeci i mladima približimo i budemo uz njih. Da im ponudimo mediji putem kojeg lakše mogu izraziti ono što osjećaju.

Svaka stranica može funkcionirati kao priča za sebe. Biti novi poticaj za opis stvarnosti pojedinca. Može se listati ponovno i ponovno kao cjelina. Iako u bojama i crtežom tamna, tmurna i teška, ova slikovnica je izuzetno osnažujuća jer donosi porukunade. Na svakoj stranici čitatelj može pronaći njen tračak u obliku (skrivenog) crvenog lista. Daje nam to priliku istražiti u razgovoru s djetetom/ mladom osobom koje su njegovi crveni listići u danu i u konačnici što je njegovo crveno stablo. Što mu pomaže ili bi mu pomoglo obasjati dan, ispuniti srce?

Slikovnicu Crveno Stablo u Australiji intenzivno koriste profesionalci kao alat u razgovorima o emocionalnom zdravlju i to u područjima palijativne i psihijatrijske skrbi.

U mnogim slučajevima koristi se ne samo u radu s korisnicima/ pacijentima/klijentima već i njihovim obiteljima i prijateljima kako bi lakše razumjeli iskustva svojih bližnjih. Knjiga je posebno istaknuta kao vrijedan materijal u podršci osobama preživjelim pokušaj samoubojstva i njihovim obiteljima.

Priručnik za rad sa mladima “Mentalno zdravlje, socijalna dobrobit i zdrave navike mladih”

PIŠE: Sara Dojčinović, psiholog, Psychosocial Innovation Network - PIN

FOTO: Arhiva Psychosocial Innovation Network - PIN

Kada govorimo o radu sa mladima i unapređenju njihovog položaja ne smemo zaboraviti pitanje kako podržati sve one koji sa mladima rade i ponuditi im nova znanja i veštine koje mogu da uključe u svoj svakodnevni rad.

Ovo je naročito važno kada je u pitanju tema psihičke, socijalne i fizičke dobrobiti mladih. Upravo kako bi se podstakao i podržao što veći stepen kvalitetnog uključivanja ovih tema u rad sa mladima, organizacija PIN (Psychosocial Innovation Network) i Populacioni fond Ujedinjenih Nacija u Srbiji objavili su krajem protekle godine priručnik za rad sa mladima “Mentalno zdravlje, socijalna dobrobit i zdrave navike mladih”.

Zašto baš ove tri široke oblasti? Zbog toga što mentalno zdravlje, socijalna dobrobit i zdrave navike nisu izolovani aspekti funkcionisanja (mlade) osobe. Svi oni međusobno zavise jedan od drugog i važno je razumeti da unapređenje jednog aspekta može voditi i unapređenju drugog, pri čemu isto važi za narušavanje funkcionisanja.

Na primer, ukoliko pokušavamo da pomognemo mladoj osobi da se oseća psihički bolje, važno je ujedno raditi sa njom na unapređenju njenih opštih navika koje često imaju efekat na njeno mentalno zdravlje.

Sa druge strane, potrebno je razumeti da su upravo nezdrave navike nekada manifestacija psihičkih teškoća mlade osobe.

Upravo iz tog razloga, Priručnik pokriva osnovna znanja o razvojnim odlikama mladalaštva, oblastima mentalnog zdravlja, međuljudskih odnosa i psihosocijalnih teškoća sa kojima se mladi mogu susresti, zdravstvenih i rizičnih ponašanja koja se najčešće prvi put javljaju u periodu mladalaštva, kao i o preporučenim pristupima unapređenju psihosocijalne i fizičke dobrobiti.

Dodatno, Priručnik je podeljen u dva dela - teorijski i praktični. Dakle, pored teorijskih znanja i smernica, kroz praktični deo uključena je i zbirka aktivnosti koje je moguće sprovesti sa mladima.

Sam Priručnik je u celosti besplatan i dostupan onlajn na sajtu organizacije PIN i UNFPA Srbija:

<https://rb.gy/l9y96u>

Foto: Envato Elements

Na početku smo se pitali - Što je najbolji interes djeteta?

Za kraj imamo spreman još jedan set pitanja. Ovdje Vas hrabro pozivamo da se upitate:

- Što je moj najbolji interes?
- Što bi moj „ja“ za 20 godina rekao na to?

Kako ne bi ispalo da samo vas maltretiramo svakakvim pitanjima, upitali smo isto i sebe. Evo naših odgovora:

- u našem najboljem interesu je da vi kontinuirano pokrećete nove projekte, realizirate nove ideje te nam o tome šaljete što više tekstova. Dobrodošli su i prijedlozi, prilozi kao i pohvale (a ako se baš mora, može i pokoja kritika – mi smo kao magarci – stresemo blato i upotrijebimo ga da budemo bolji).
- Naše „ja“ za 20 godina bi reklo: „Pokrenuli smo odličan časopis, ni ne sluteći koliko će ljudi okupiti, koliko novih ideja i promjena potaknuti... Ma baš smo pravo vrelo inspiracije“

Ukoliko želite da se vaš glas čuje slobodno klikajte po poznatim linkovima.
Hvaaaaa! ♥!

Za online čitatelje stavljamo i link:
<https://www.kinderperspectief.nl/alternativnimoddom/>

 Facebook : Alternativni mod/dom - časopis za stručnjake iz alternativne skrbi

 Instagram: alternativnimoddom

Pišite nam: Lban@kinderperspectief.nl

Do sljedećeg broja, pozdravljamo Vas u jedan glasni IA 😊

